

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra biblických věd a starých jazyků

Ing. Bc. Jiří Sluka, CSc.

Boží království v synoptických
evangeliích jako předmět a zdroj naděje

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. ThLic. Jaroslav Brož, Th.D.

Praha 2023

Čestné prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Brně dne 7. 5. 2023

Jiří Sluka

Bibliografická citace

Boží království v synoptických evangeliích jako předmět a zdroj naděje [rukopis]: diplomová práce / Jiří Sluka; vedoucí práce: doc. ThLic. Jaroslav Brož, Th.D. -- Praha 2023. -- 90 s. (+ příloha 18 s.)

Anotace

Práce má tři hlavní části, jednu o Božím království, druhou o naději a třetí o vztazích mezi Božím královstvím a nadějí. První část hledá všechny výskyty slova „království“ v Novém zákoně a zkoumá rozdíly mezi výrazy „Boží království“, „nebeské království“ a „Otcovo království“. Poté věnuje pozornost významu a obsahu pojmu Boží království. Část zabývající se nadějí představuje historické i soudobé definice naděje, její typy podle psychologických výzkumů posledních dvou desetiletí, hledá rozdíl mezi předmětem a zdrojem naděje, popisuje specifika naděje křesťanské a hledá příčiny, proč se slovo „naděje“ nevyskytuje v evangeliích. Práce v další části definuje 16 tříd výroků o Božím království v synoptických evangeliích, rozděluje jednotlivé verše do skupin a hodnotí je podle jejich vztahu k naději. Nachází principy nazvané stavební kameny křesťanské naděje, jež se opírají o Boží království představené Ježíšem v synoptických evangeliích. Dále z výsledků vyvozuje přínos naděje pro člověka při úsilí o vstup do Božího království. Práce také předkládá některé evangelní verše o Božím království, které svým obsahem účinkují proti naději – nebo tak aspoň vypadají. Hledá vysvětlení, zda tento paradox je reálný nebo pouze zdánlivý. Závěr práce shrnuje všechny typy zjištěných souvislostí mezi Božím královstvím a nadějí a hodnotí jejich význam pro život křesťana na jeho cestě k Bohu.

Klíčová slova

Boží království, naděje, evangelia, konkordance, statistika

Abstract

The Kingdom of God in the Synoptic Gospels as an Object and Source of Hope

The work has three main parts, one on the kingdom of God, one on hope, and one on the relationship between the kingdom of God and hope. The first part looks for all occurrences of the word “kingdom” in the New Testament and examines the differences between the terms “kingdom of God”, “kingdom of heaven”, and “kingdom of the Father”. It then turns its attention to the meaning and content of the term kingdom of God. The section on hope presents historical and contemporary definitions of hope, types of hope according to psychological research of the last two decades, looks for the difference between the object and the source of hope, describes the specifics of Christian hope, and looks for reasons why the word “hope” does not appear in the Gospels. In the next section, the thesis defines 16 classes of statements about the kingdom of God in the Synoptic Gospels, categorizes each verse into groups, and evaluates them according to their relationship to hope. It locates and presents the principles, called the building blocks of Christian hope, that are based on the kingdom of God presented by Jesus in the Synoptic Gospels. It then draws from the results the benefits of hope for people in their efforts to enter the kingdom of God. The paper also presents some Gospel passages about the kingdom of God that work against hope in their content – or so they seem. It seeks to explain whether this paradox is real or merely apparent. The thesis concludes by summarizing all the types of connections found between the kingdom of God and hope and assessing their relevance to the Christian's life on his or her path toward God.

Keywords

Kingdom of God, Hope, Gospels, Concordance, Statistics

Počet znaků (včetně mezer): 155 255

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce, doc. ThLic. Jaroslavu Brožovi, Th.D., za pomoc při volbě tématu práce, návrhu její osnovy i za připomínky ke zpracování. Děkuji také své manželce, dětem a vnoučkům za trpělivost a pochopení, že jsem jim přechodně věnoval méně času.

Obsah

Úvod.....	11
1. Boží království.....	13
1.1. Boží království a svoboda.....	13
1.2. Boží království v Novém zákoně.....	14
1.3. Podoby výrazu <i>Boží království</i> v evangeliích.....	14
1.4. Vzájemné porovnání rozdílných výrazů pro Boží království.....	17
1.5. Slovo <i>království</i> v biblické konkordanci.....	22
1.6. Obsah a význam výrazu Boží království.....	26
1.7. Boží království nyní a na konci.....	29
1.8. Ztotožňování Božího království.....	33
1.9. Boží království mezi vámi a ve vás.....	34
1.10. Rozdělení výroků o království do skupin.....	36
1.11. Boží království v dalších novozákonních knihách.....	41
2. Naděje.....	43
2.1. Pojem naděje v profánním použití.....	43
2.2. Křesťanská naděje.....	46
2.3. Distribuce pojmu naděje v novozákonních biblických knihách.....	47
2.4. Předmět a zdroj naděje.....	50
2.5. Síla trpělivé naděje.....	53
2.6. Pomoc druhým, šíření a množení naděje.....	54
3. Souvislost mezi nadějí a Božím královstvím.....	57
3.1. Hledání souvislostí: dokumenty magisteria, exegetická literatura.....	57
3.2. Souvislost mezi Božím královstvím a nadějí v Bibli.....	59
3.3. Hledání slova <i>naděje</i> v synoptických evangeliích.....	60
3.4. Křesťanská naděje se rodí z Kristova zmrtvýchvstání.....	62
3.5. Souvislosti mezi Božím královstvím a nadějí podle tříd výroků.....	64
3.6. Stavební kameny naděje.....	73
3.7. Syntéza prvků – vztah mezi Božím královstvím a nadějí.....	75
3.8. Přímý vztah mezi Božím královstvím a nadějí.....	76

3.9. Působení naděje na cestě do Božího království.....	78
Závěr.....	80
Seznam použitých zkratk.....	84
Seznam použité literatury.....	87
Příloha.....	91

Úvod

Ježíš v modlitbě Páně představuje učedníkům prosbu o příchod Otcova království hned jako druhou v pořadí. Nemůže být pochyb, že Boží království je pro lidi nesmírně důležité a mělo by být prvořadým předmětem jejich zájmu. Avšak vstoupit do něj, „získat“ Boží království není snadné, na uchazeče se kladou vysoké nároky. Sám Ježíš to vyjadřuje ve svých veřejných vystoupeních zaznamenaných na více místech v evangeliích.

Na cestě do Božího království křesťany motivuje kromě dalších činitelů naděje. Působí jako pohonná látka, jako nástroj k přenesení se přes překážky, jako ochrana proti skepsi, únavě a zpochybňujícím myšlenkám. Ale co přesně se stává zdrojem naděje? Co ovlivňuje její sílu? Je naděje pouhé hnutí citů bez účinku na praktický život? Může být Boží království zdrojem naděje? Když ano, lze to nějak doložit Božím slovem zapsaným v evangeliích? Otázky tohoto druhu vedly k rozhodnutí podrobněji se tématem zabývat v rámci diplomové práce. Pokus o nalezení odpovědí se stal jejím cílem.

Použitá metoda

Práce postupuje k cíli těmito kroky a metodami: Při popisu základních pojmů (Boží království, naděje, křesťanská naděje) a jejich dělení na různé varianty vychází z analýzy dostupné literatury. K vyhledání pojmů v Písmu používá biblickou konkordanci řeckého textu. Při dalším rozboru vyhledaných míst používá nejprve statistiku ve formě tabulek k hodnocení četnosti výskytů. Posléze klasifikuje každý verš obsahující pojem Boží království pomocí tříd navržených speciálně pro tento účel. Pro naději definuje zvláštní charakteristiky, které použije později při hledání souvislosti s pojmem Boží království. V další části přechází od analýzy k syntéze a hledá společné znaky biblických veršů o Božím království v jednotlivých třídách podle jejich vztahu k naději. K hodnocení používá charakteristiky naděje z předchozí analytické části. Nalézá a představuje základní stavební prvky naděje odvozené z vlastností Božího království. V závěrečné části shrnuje výsledky.

Zdroje a původnost

V průběhu práce vyšlo najevo, že stanovený úkol je obtížnější, než jak se zpočátku zdálo, zejména když řešení přejde z roviny obecných konstatování ke hledání konkrétních přesvědčivých argumentů. Průzkum dostupných zdrojů přinesl jen hubený výsledek. Literatura je sice bohatá jak pro téma Boží království, tak i pro téma naděje, ale skoro nikdy ne pro oboje současně a ještě ve vzájemné souvislosti, jak to vyžaduje téma práce. Nedostatek zdrojů měl kromě obtíží při řešení alespoň jeden kladný důsledek, totiž určitou naději, že úsilí vynaložené na zpracování zadaného tématu by mohlo přinést něco nového.

1. Boží království

1.1. Boží království a svoboda

Církev učí, že Boží království je cílem Božího lidu,¹ ale také že je již nyní tajemně přítomné ve světě.² U pozemských státních útvarů, mezi něž patří i království, může mít člověk možnost volby, jestli chce zůstat, kam patří, nebo utéct (či řádně odejít, je-li taková možnost) do jiného z více dalších království či států. V případě Božího království jsou jen dvě možnosti: být uvnitř nebo venku. Boží království je výlučné, nic dalšího podobného není. Je to dáno výlučností samého Boha – Tvůrce. On – ve třech osobách – je jen jeden, není nikdo jiný jemu podobný.

Bůh, který je nejvyšš svrchovaný, svobodný a milující, se rozhodl dát lidem svobodu.³ Ta je omezená, jako je omezená celá existence tvorů, avšak základní důležité možnosti volby jsou v ní obsaženy: nabízí výběr mezi dobrem a zlem, mezi láskou, nezájmem nebo nenávisť, mezi zaměřením na sebe a na Boha – a mnoho dalších. Ke svobodě rozumem obdařeného tvora patří mimořádně důležitá možnost přijmout Boha a jeho království nebo smrtelně nebezpečná možnost Boha zcela odmítnout.

Odejít z Božího království či do něj záměrně nevstoupit neznamená spokojeně přebývat a vést alternativní život někde jinde, v jiném dobrém království. Znamená to smrt, tu druhou, po níž není vzkříšení; znamená to oddělení od zdroje života, „stav konečného sebevyloučení ze společenství s Bohem a s blaženými“⁴, peklo.

Rozdíl mezi možnostmi být přijat do království a nebo být odmítnut, zůstat venku, být vyhozen, je zcela zásadní. Je tak obrovský, že Ježíš jeho vysvětlování věnoval podstatnou část svého veřejného působení. Snad o ničem jiném nemluvil tak často, jeho hlásání radostné zvěsti bylo hlásáním Božího království. Své učedníky posílal do světa a pověřoval je oznamováním zprávy o Božím království. Ne proto, aby Bůh měl dost svých poddaných, kteří by mu sloužili, ale proto, aby milované Boží děti mohly být

1 Srov. LG 9.

2 Srov. LG 3.

3 Srov. KKC 300; 1730.

4 KKC 1033.

šťastné u svého Otce. Za ně Ježíš zemřel na kříži. Cestu do království života jim otevřel obětováním vlastního života.

1.2. Boží království v Novém zákoně

Slovní spojení „Boží království“ a jeho alternativy (nebeské, Otcovo) se v celém Novém zákoně objevuje na mnoha místech. Celkem je jich 136, když se započítají i výskyty obsahující pouze slovo království, ale z kontextu je pro dané místo jisté, že je řeč o království Božím. Četnost pojmu přehledně ukazuje Tabulka 3 na straně 23 v části zabývající se biblickou konkordancí. Obecně nemusí mnohost použití v biblickém textu vždy svědčit o významu slova pro podstatu sdělení,⁵ v tomto případě tomu tak bezpochyby je. Boží království lze označit za jeden z pojmových pilířů, na nichž stojí novozákonní poselství. Shodují se v tom různé zdroje zabývající se evangelií, příkladem je poznámka k nebeskému království u verše Mt 4,17 v Jeruzalémské Bibli: „Boží kralování nad vyvoleným lidem a jeho prostřednictvím nad světem (...) stojí též ve středu všeho, co hlásá Ježíš.“⁶

1.3. Podoby výrazu *Boží království* v evangeliích

V evangeliích se vyskytují následující čtyři navzájem podobné výrazy pro království, jehož panovníkem je Bůh: **Boží království** – ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ⁷ (*hé basileia tú theú*), **nebeské království** – ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁸ (*hé basileia tón úranón*), **Otcovo království** – ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς⁹ (*hé basileia tú patros*), případně jen **království** – ἡ βασιλεία¹⁰ (*hé basileia*), kdy v řečtině za slovem království chybí určení druhu království ve formě adnominálního genitivu (AG). Tím se zřetelně liší od prvních třech případů.¹¹

5 Spojka καὶ (česky *a, i, také*) je příkladem slov, která jsou v Novém zákoně nesmírně četná, ale mají jen vedlejší úlohu, netvoří základ biblického poselství.

6 *Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Praha; Kostelní Vydří: Krystal OP; Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 1707.

7 Např. v Mt 12,28; Lk 6,20.

8 Např. v Mt 3,2; 4,17; 5,10.

9 Srov. např. Mt 13,43; 26,29.

10 Např. v Mt 4,23.

11 Doslovný překlad tří typů království s použitím adnominálního genitivu i v češtině by zněl: království Boha, království nebes, království Otce. Takový způsob překladu však v češtině zní nepřírozně.

Poslední uvedený druh bude nadále označován jako království *implicitního* typu. V rámci této kategorie sice není ve verši výslovně uvedeno přiřazení Bohu nebo Otcí či nebesům pomocí uvedené vazby AG, ale jasně vyplývá z kontextu, často přímo z téže věty. Zde jsou dva příklady veršů, které budou pro účely práce řazeny do kategorie tzv. *implicitního* království.

Procházal celou Galilejí, učil v jejich synagogách, hlásal evangelium království a uzdravoval každou nemoc a každou slabost v lidu. (Mt 4,23 dle ČEP)

Καὶ περιῆγεν ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. (Mt 4,23 dle N-A)

Amen, pravím vám, že někteří z těch, kteří tu stojí, neokusí smrti, dokud nespatří Syna člověka přicházejícího se svým královstvím. (Mt 16,28 dle ČEP)

ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὄδε ἐστῶτων οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. (Mt 16,28 dle A-N)

Druhý z citátů si zaslouží dodatečný komentář. Verš na konci uvádí „ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ“ (*en té basileiá autú*), dosl. „ve svém království“, v ČEP je přeloženo „se svým královstvím“. Z kontextu předchozí části téže věty je jasné, že tím, komu podle verše 16,28 patří království, je Syn člověka – „τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου“ (*ton hyion tú anthrópú*). Jsou dva důvody, proč bylo rozhodnuto zařadit království ve v. 28 do kategorie *implicitní*:

- Verš obsahuje přiřazení nepřímé, kontextové, nikoliv adnominálním genitivem.
- Princip rozumného minimalismu vyžaduje udržet co nejmenší počet kategorií při třídění a odlišování druhu království v biblickém textu. Není proto žádoucí zavádět další velmi sporadicky se vyskytující druh království.

Co bylo řečeno o verši Mt 16,28, platí i pro verš Mt 13,41. Druh s názvem *království Syna člověka* s pouhými dvěma výskyty (Mt 13,41; 16,28) z popsaných důvodů nebyl zaveden a oba verše byly zařazeny do typu *implicitního* království.

Další příklad, kdy druh království vyplývá z kontextu, je v komentáři pod Tabulkou 1. Tolik k objasnění pojmu tzv. *implicitního* království.

Jednotliví bibličtí autoři mají při použití uvedených čtyř druhů výrazů o Božím království své výrazně odlišné preference. Z evangelií má nejširší spektrum Matoušovo, v němž se objevují všechny čtyři předložené varianty, nejvíce z nich však *nebeské království*. Evangelium podle Marka používá ze čtyř možných podob výhradně *Boží*

království. Lukášovo evangelium je na tom podobně, ale kromě přívlastku *Boží* má na šesti místech ještě samotné slovo *království* a příslušnost k Bohu je v uvedených případech implicitní, zřejmá ze souvislosti. Evangelium podle Jana používá výraz *Boží království* jen velmi zřídka, ať už v implicitní podobě nebo s výslovným uvedeným označením *Boží*.

Výskyt variant výrazů v evangeliích shrnuje následující Tabulka 1. Způsob, jak byly zjištěny údaje v ní obsažené, bude rozebrán později.

Tabulka 1: Varianty výrazů pro Boží království v evangeliích

Království:	Mt	Mk	Lk	Jan	Celkem
nebeské	31				31
Boží	5	14	33	2	54
Otcovo	2				2
(implicitní)	13		6	3	22
Celkem	51	14	39	5	109

Údaje v řádcích *Otcovo* a *implicitní* se mohou lišit podle toho, zda je pohled zaměřen pouze na samotný verš se slovem *království* nebo se zahrnou i sousední verše. Příkladem je Mt 6,33, který říká „Hleďte především jeho království...“, ale předcházející v. 32 má text „... Váš nebeský Otec přece ví, že to všechno potřebujete.“ Proto místo zařazení do typu *implicitní*, tj. neobsahující přímo označení o jaký typ *království* jde, by bylo možné verš 33 počítat i do skupiny *Otcovo*, když z kontextu je jisté, že je míněno *Otcovo království*.¹² Důvody zařazení do typu *implicitní* byly vysvětleny výše na straně 15 v souvislosti s veršem Mt 16,28. Podobně je tomu v několika málo dalších případech.

Tabulka 1 také dokumentuje, že z celkového počtu 136 výskytů v Novém zákoně je jich v evangeliích 109.

¹² Verš Mt 6,33 byl pro účel této práce zařazen jako *implicitní*. Pro přehled zařazení veršů do kategorií viz přílohu 1 s konkordanční tabulkou.

1.4. Vzájemné porovnání rozdílných výrazů pro Boží království

Jaké jsou důvody, že evangelium podle Matouše používá převážně výraz *nebeské království*, zatímco evangelia podle Marka a Lukáše mají *Boží království*? Nejčastěji se uvádí vysvětlení související s cílovou skupinou, pro niž bylo evangelium psáno. Autor Matoušova evangelia svůj spis adresuje křesťanům obráceným ze židovství. Protože Židům není dovoleno Boží jméno vyslovovat, pisatel se přímému použití Božího jména vyhýbá, nechce, aby čtenáři a posluchači byli pohoršeni. Místo toho pracuje s alternativou *nebeské království*. Toto zdůvodnění má však slabiny, jak ukazuje Tabulka 1. U Matouše se vyskytuje v šesti případech i *Boží království*, což zakládá zřetelný rozpor pro hypotézu o adresátech evangelia.

Neobstojí plně ani vysvětlení, že výraz *Boží království* je do Matoušova evangelia převzat spolu s úseky textu z jiných starších pramenů, např. z Markova evangelia. Rozbor shrnutý do Tabulky 2 v bezprostředně následující části ukáže, že Matouš převzatý Markův text upravuje a na řadě míst mění ve výrazu pro označení království slovo *Boží* na *nebeské*. Proč potom není důsledný a někde slovo *Boží* ponechá beze změny? Popsaných rozporů si všimá i J. Mrázek ve svém komentáři,¹³ ale ponechává je bez objasnění. Ke stejnému tématu rozdílných výrazů se vyjadřuje také G. R. Osborne, citace jeho názoru je uvedena o něco dále na straně 20.

Jsou uvedené varianty výrazů pro Boží království vzájemně ekvivalentní nebo mají odlišný význam? Otázka je důležitá, vychází z potřeby jasně daných a spolehlivých významů pojmů, s nimiž se bude dále pracovat.

Odpověď lze najít porovnáním míst s výskytem sledovaných výrazů v evangeliích a rozbořem kontextu, v němž jsou výrazy používány. Aby měl výsledek srovnání dostatečně silnou vypovídací schopnost, je vhodné komparaci udělat jak navzájem *mezi evangelií* („napříč“), tak i *uvnitř* novozákonní knihy („podélně“), je-li v ní použito pro Boží království více různých výrazů. Velkou výhodou pro „příčnou“ komparaci je vzájemná příbuznost synoptických evangelií a existence jejich známých paralelních částí.

Pro potřeby zjednodušeného zápisu při porovnávání byly zavedeny tyto zkratky:

13 Srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. 1. vyd. Praha: Centrum biblických studií AV ČR a UK v Praze ve spolupráci s Českou biblickou společností, 2011, s. 35.

BK – Boží království

NK – nebeské království

OK – Otcovo království

K(i) – království (implicitně Boží/nebeské/Otcovo, vyplývá to z kontextu)

„Příčné“ porovnání (synoptické) má za cíl zjistit, zda a jakým způsobem si odpovídají či se významově liší výrazy pro Boží/nebeské/Otcovo království navzájem mezi synoptickými evangelií.

Tabulka 2: Porovnání variant názvů království mezi synoptickými evangelií

Mt		Mk		Lk		Stručný obsah	Vztah
3,2	NK	1,15	BK			Pokání, přiblížilo se BK	NK=BK
5,3	NK			6,20	BK	Blahoslavenství	NK=BK
13,31-32	NK	4,30-32	BK	13,18-19	BK	Hořčičné zrna	NK=BK
8,12	K(i)			13,28	BK	Vyvržení ven, tma, pláč	K(i) = BK
8,11	NK			13,29	BK	Stolování v BK	NK=BK
11,11	NK			7,28	BK	Jan Křtitel nejmenší v BK	NK=BK
26,29	OK	14,25	BK	22,18	BK	Pít nový kalich v BK	OK = BK
19,14	NK	10,14	BK	18,16	BK	Dětem patří BK	NK = BK
10,7	NK			9,2	BK	Kažte, přiblížilo se BK	NK = BK
12,28	BK			11,20	BK	Vyhánění démonů	BK = BK

Komentář k obsahu tabulky: Ve sloupcích synoptických evangelií jsou uvedeny souřadnice veršů s výskytem slova *království* a hned vedle vpravo i upřesnění jakou z variant NK, BK, OK či K(i) verš obsahuje. Sloupec **Vztah** uvádí, které z variant výrazu pro království se srovnávají v paralelních verších zapsaných v řádku vlevo, a jaký druh vztahu je mezi nimi. Bez výjimky byl všude zjištěn vztah rovnosti (=). Tabulka obsahuje podstatnou část porovnatelných výskytů výrazů pro Boží království ze synoptických evangelií a je dostatečně reprezentativní, aby výsledky z ní mohly být zobecněny. Závěry synoptického rozboru vyplývající z komparační Tabulky 2 znějí takto:

1. Výraz *nebeské království* u Matouše je zcela ekvivalentní výrazu *Boží království* u Marka a Lukáše. Oba jsou používány ve stejném významu, v obsahově stejných nebo velmi blízkých výrocích stojících paralelně v různých evangeliích v synoptické trojici.
2. Výraz *Otcovo království*, přesněji „království svého Otce“ (Mt 26,29) je ekvivalentní výrazu *Boží království* v paralelní větě a zcela stejném kontextu jak u Marka (Mk 14,25), tak u Lukáše (Lk 22,18).
3. Implicitní podoba *království* bez výslovného uvedení slova *nebeské* u Matouše (Mt 8,12) plně odpovídá *Božímu království* u Lukáše (Lk 13,28). Navíc je v předcházejícím verši (Mt 8,11) přímo zmíněno nebeské království, souvislost je proto jasná.
4. Řídce použitý výraz *Boží království* u Matouše má stejný význam a tedy je ekvivalentní výrazu *Boží království* u Lukáše. Viz poslední řádek tabulky. Tím se současně potvrzuje ekvivalence slovních spojení *nebeské království* a *Boží království* uvnitř Matoušova evangelia.¹⁴

„Podélné“ porovnání (uvnitř téže knihy) zjišťuje, jakým způsobem spolu souvisí a vzájemně si odpovídají či se významově liší výrazy pro *Boží království*, *nebeské království* a *Otcovo království* v Matoušově evangeliu, tj. „po délce“ jeho textu. Matouš jako jediný ze synoptiků používá více variant: NK, BK a OK. Výraz *Boží království* se vyskytuje v Matoušově textu jen 5×, zatímco *Nebeské království* 31×.

Výsledkem „podélného“ srovnání pojmů je, že výrazy *Nebeské království* a *Boží království* v Matoušově evangeliu jsou vzájemně ekvivalentní. Závěr se opírá o dva rozborů vzájemně se doplňující. Oba dávají stejnou odpověď, i když každý z nich k ní dospěl jiným způsobem.

¹⁴ Tranzitivní ekvivalence: Jestliže existuje paralela a významová rovnost mezi Matoušovým NK a Lukášovým BK (Mt 10,7–8 ↔ Lk 9,1–2) a současně i paralela a významová rovnost mezi Matoušovým BK a Lukášovým BK (Mt 12,28 ↔ Lk 11,20), pak musí i oba Matoušovy výrazy NK a BK být navzájem rovnocenné a ekvivalentní (Mt 10,7–8 ↔ Mt 12,28). Vyplývá to z aplikace principu tranzitivnosti (tranzitivní rovnosti) a platí za předpokladu, že použití výrazu BK u Lukáše je v celém jeho textu konzistentní. V tomto příkladu existuje nepochybně ekvivalence pojmu BK na souřadnicích Lk 9,1–2 ↔ Lk 11,20. Předpoklad je splněn, Lukáš nedává výrazu BK více navzájem odlišných či alternativních významů. Proto platí i odvozená ekvivalence Mt 10,7–8 ↔ Mt 12,28.

- Jeden rozbor spočívá v průzkumu 38 veršů v Mt ($5 \times \text{BK} + 31 \times \text{NK} + 2 \times \text{OK}$). Byla hledána systematická odchylka významu mezi pojmy BK, NK a OK v některém z těchto kritérií:
 - poziční – tím se myslí nerovnoměrné, soustředěné či jinak zvláštní umístění výrazů v textu, např. jen v některé omezené části evangelia,
 - eschatologické – je zjišťováno, zda se výraz týká jen eschatonu / nikdy se netýká eschatonu,
 - synoptické – zda výraz je použit jen v místech, k nimž existuje paralela ve zbývajících synoptických evangeliích, nebo naopak vždy jen mimo paralelní části,
 - personální – zda je výraz vždy přiřazen k některé osobě božské Trojice.
- Druhý rozbor navazuje na vzájemné srovnání synoptických textů, uvedené výše v bodě 4 u „příčného“ porovnání. Závěr plynoucí z tzv. tranzitivní ekvivalence, jak byla na příkladu vysvětlena v poznámce 14, je poměrně zásadní. Dokazuje totiž nejen ekvivalentnost pojmů Božího a nebeského království navzájem mezi synoptiky, ale s opřením se o konzistenci užití v Lukášově evangeliu potvrzuje také ekvivalenci pojmů BK, NK, OK v samotném Matoušově evangeliu.

Závěr rozboru zaměřeného na pojmy BK, NK, OK uvnitř Matoušova textu:

S výjimkou dvou výskytů OK (království Otce), které jsou jasně spojené s první božskou osobou a dávají tak pozitivní nález při vyhodnocení podle personálního kritéria, nebyla nalezena žádná jiná významná zvláštnost podle předložených kritérií. Potvrzuje se, že Matoušovo evangelium používá tři různá vyjádření jako synonyma. Nebyla mezi nimi zjištěna významová odchylka.

Porovnání v literatuře

Ověření platnosti nalezených závěrů je provedeno ještě pohledem do literatury. M. Limbeck v komentáři k Matoušově evangeliu píše: „Věcně ovšem neexistuje rozdíl mezi ‚nebeským královstvím‘ a ‚Božím královstvím‘!“¹⁵

G. R. Osborne ve svém exegetickém komentáři k Matoušovi nejprve představuje dvě hypotézy vysvětlující rozdílnost mezi NK a BK:

15 LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 51.

... starší dispenzacionalisté tvrdili, že ‚království Boží‘ bylo duchovní vládou v životech Ježíšových pravých následovníků a ‚království nebeské‘ tisíciletou vládou (...), srov. M. Pamment, (...) která tvrdí, že království Boží je Boží svrchovanost v přítomnosti, zatímco království nebeské je budoucí vláda.“¹⁶

Pak ale týž autor shrnuje:

Pravděpodobně ani jedno není správné, protože Matouš často nahrazuje výroky o Božím království v Markovi/Lukášovi nebeským královstvím. Matouš používá ‚království nebeské‘ pravděpodobně ze dvou důvodů: obchází slovo Bůh, aby neurazil zbožné Židy, kteří měli námitky proti vyslovení Božího jména, a aby zdůraznil, že nové království přišlo z nebe a patřilo Bohu.¹⁷

Ve slovníku *Dictionary of Jesus and the Gospels* autoři vypočítávají tři různé termíny použité v evangeliích v souvislosti s Božím královstvím: „Boží království“, „nebeské království“ a „království“. Poslední z nich – vyskytující se bez přídavného jména či přívlastku – označují jako *absolutní*. O nesprávném výkladu odlišnosti termínů BK a NK, jak ho používá např. už dříve zmíněná M. Pammentová (viz citace G. R. Osborna), píše:

Rozdíl mezi Božím královstvím jako Boží svrchovaností a královstvím nebeským pojatým jako nadpozemská, budoucí realita, přičemž předchozí je podmínkou pro vstup do následujícího (...), je bez exegetického základu.¹⁸

Z více zdrojů je tak potvrzena vzájemná ekvivalence termínů NK a BK a současně je odmítnuto nepodložené odlišení BK a NK založené na časové souslednosti obou typů království.

Závěrečné shrnutí části 1.4

1. Nalezené čtyři podoby označení Božího království jsou z hlediska významu pro čtenáře ekvivalentní, mají charakter synonym.
2. Janovo evangelium se od synoptiků zásadně odlišuje četností použití výrazu *Boží království* v textu, je v tomto smyslu zcela minimalistické.

Obě skutečnosti mají přímé odrazy zde v práci. První důsledek je terminologický. Mají-li pojmy navzájem charakter synonyma, lze je zahrnout do rozboru i statistik společně bez dalšího zohledňování rozdílů, tím se zpracování zjednoduší a výstup bude

16 OSBORNE, Grant R. *Matthew*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2010, s. 110. (Přel. aut.).

17 Tamtéž. (Přel. aut.).

18 GREEN, Joel B. – MCKNIGHT, Scot – MARSHALL, I. Howard. *Dictionary of Jesus and the Gospels*. Downers Grove: InterVarsity Press, 1992, s. 417. (Přel. aut.)

více univerzální, zahrne všechna tři synoptická evangelia a všechny použité způsoby vyjádření u každého ze synoptiků. Nebudou to tři oddělené rozборы pro tři odlišná evangelia používající odlišně chápaný pojem království – nebo snad dokonce 5 variant rozboru, pokud by se navíc vzala v úvahu i rozdílná vyjádření uvnitř v Matoušově evangeliu.

Druhý důsledek je koncepční. Přesvědčivě se objasňuje důvod, proč byla pro téma práce vybrána jen synoptická evangelia. Janovo se výskytem pojmu *království* vymyká z evangelní skupiny a v rozboru zaměřeném na všechna čtyři evangelia by se prakticky neuplatnilo.

1.5. Slovo *království* v biblické konkordanci

Jako základ pro rozbor pojmu *Boží království* a ke zkoumání jeho souvislostí pro potřeby této práce bylo nezbytné najít v Novém zákoně všechna místa výskytu. Aby nebyly vynechány alternativy mající ve slovním spojení jiná slova než *Boží*, případně obsahující jen samotné slovo *království* ve významu *Boží království*, bylo rozhodnuto zařadit do výběru všechny verše Nového zákona mající v sobě nějaký tvar slova *království* a teprve v dalších krocích zkoumat, zda se opravdu týkají Božího království; vytřídit je, označit a následně pak využít jen výrazy relevantní pro další zpracování a vyhodnocení.

Aby se vyloučil vliv překladu a aby vyhledání bylo v celém textu Nového zákona co nejpřesnější, byla použita řecká konkordance.¹⁹ Z ní do hledání byla zařazena tato slova:

- βασιλεία, βασιλεία (*basileia, basileiá*), nominativ, dativ²⁰
- βασιλείαν (*basileian*), akuzativ
- βασιλείας (*basileias*), genitiv

19 Bible Hub. Online Bible Study Suite [2021-11-14]. <<https://biblehub.com/>>.

20 Odlišení koncové hlásky α od dvojhásky α (α) ve slově βασιλεία pomocí íóta subscriptum je v nejstarších řeckých textech postrádajících diakritická znaménka nemožné a lze je provést jen kontextově podle pádu (nominativ / dativ). Zřejmě proto konkordance uvádí obě slova jako jednu společnou položku. Tak s ní je následně nakládáno také zde v práci ve statistických tabulkách vycházejících z údajů konkordance.

Pravopisné a mluvnické poznatky týkající se biblické řečtiny koiné byly čerpány mimo jiné z knihy: BARTOŇ, Josef. *Uvedení do novozákonní řečtiny*. 5., upr. vyd. Praha: KLP, 2009.

Řecká Strongova klasifikace přiřazuje slovu βασιλεία (*basileia*, království) index 932, podle nějž je lze najít ve slovnících. Konkordance uvádí, že v řeckém textu Nového zákona je celkově 163 výskytů slova ve třech základních tvarech.

Referenční příloha

Úplný přehled všech 163 míst Nového zákona s celými verši (výjimečně dvoj- nebo trojverším) a s dalšími klasifikačními údaji je na konci práce v příloze. Příloha má zásadní význam, vychází z ní většina údajů v tabulkách zde v textu, pokud se týkají pojmu království, a také jsou z ní odvozeny nebo s její pomocí potvrzeny různé průběžné i finální závěry.

Kromě této souhrnné přílohy vztahující se ke slovu βασιλεία (*basileia*, království) existuje v autorově dřívější práci²¹ podobná souhrnná příloha ke slovu ἐλπίς (*elpis*, naděje). Z ní je pro změnu čerpáno několik údajů pro kapitolu 2 týkající se naděje.

Základní shrnutí konkordance

Podrobnosti o počtu výskytů různých podob slova βασιλεία z konkordančního rozboru z přílohy jsou shrnuty v následující tabulce.

Tabulka 3: Výskyt slova *království* v Novém zákoně

Slovo	βασιλεία	βασιλείαν	βασιλείας	Celkem
Počet výskytů v NZ	77	61	25	163
Z toho ve smyslu Boží, nebeské, Otcovo království	65	50	21	136
Z toho v synoptických evangeliích	57	32	15	104

Na první pohled je vidět, že i když synoptická evangelia tvoří jak co do počtu knih (3 z 27), tak i co do počtu kapitol a objemu textu jen menší část Nového zákona, obsahují výraznou nadpoloviční většinu užití slova království. Při pohledu pouze na synoptická evangelia a zúžení výběru království jen ve významu Boží, Otcovo, nebeské

²¹ SLUKA, Jiří. *Koncept naděje v Pavlových epištolách*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, Katedra biblických věd a starých jazyků. Praha, 2020, přílohy č. 1 a 2.

vznikne další tabulka. Je to ve své podstatě rozvedený poslední řádek předcházející Tabulky 3.

Tabulka 4: Boží / Otcovo / nebeské království pouze v synoptických evangeliích

Kniha evangelia	βασιλεία	βασιλείαν	βασιλείας	Celkem
Mt	32	10	9	51
Mk	4	8	2	14
Lk	21	14	4	39
Synoptikové (suma)	57	32	15	104

Počty výskytů zaznamenané v předcházejících tabulkách 1, 3 a 4 se shodují s údaji dostupnými v literatuře jen částečně. Jiné zdroje se však neshodnou ani navzájem mezi sebou a vždy uvádějí celková čísla nanejvýš stejná nebo nižší, než zde v tabulkách. Příkladem nízkých čísel je text o Božím království J. Ratzingera²² (122× Boží království, z toho 99× v synoptických evangeliích – proti hodnotám 136 a 104 v Tabulce 3 zde). Naopak byla zjištěna velmi dobrá shoda s analýzou autorů Green, McKnight, Marshall,²³ jejichž tabulka výskytů se liší od Tabulky 1 v pouze některých polích a to nanejvýš o jednotku. Celkové součty pro každého z evangelistů se potom přesně shodují s jedinou výjimkou u Matouše, kdy Tabulka 1 zde v práci udává počet 51 a citovaný zdroj má 50. Pokus o vysvětlení příčin rozdílů:

- Výčet veršů Matoušova evangelia zde v práci zahrnuje i závěrečnou doxologii v Mt 6,13 („neboť tvé je království i moc i sláva na věky. Amen“), zatímco v součtu z analýzy autorů Green, McKnight, Marshall zahrnuta není, i když ji zmiňují jako možnost. Na zařazení zmíněné doxologie do textu Písma není jednotný názor, existuje celá řada řeckých rukopisů, které ji obsahují, ale jiné velmi významné nikoliv. Podobná nejednotnost je u velmi starých komentářů z doby církevních otců.
- Týž výskyt pojmu království u Lukáše byl v jednom případě započítán do BK a ve druhém případě do K(i), ale celkový součet 39 pro Lukášovo evangelium souhlasí.

22 Srov. BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008, s. 46.

23 GREEN, Joel B. – MCKNIGHT, Scot – MARSHALL, I. Howard. *Dictionary of Jesus and the Gospels*, s. 426.

Spolehlivost nalezení výskytů pojmu Boží království (a příbuzných, významově shodných pojmů) pro účely této práce je tak potvrzena. Současné platí, že pracovní výběr nálezů je maximalistický, tj. do zpracování bylo zařazeno nejvíce nalezených míst ve srovnání s jinými autory. Z toho dále vyplývá, že zde při konkordanční analýze s vysokou pravděpodobností nedošlo k přehlédnutí a opomenutí některých veršů a jsou tak připraveny podmínky pro přiměřeně dobrou analýzu.

Třídění výrazů se slovem království na Boží a jiná

Jak už bylo uvedeno v předchozích odstavcích, z celkového počtu 163 byly vybrány ty výskyty, u nichž je nepochybná souvislost s Bohem, tj. ve významu Boží/nebeské/Otcovo království v explicitním nebo případně implicitním vyjádření. Přes počáteční obavy dané očekávaným množstvím sporných výrazů se třídění nakonec obešlo bez větších problémů. Spojení „království vnitřně rozdělené“ (Mt 12,25; Mk 3,24; Lk 11,17), satanovo království (Mt 12,26; Lk 11,18), „povstane království ... proti království“ (Mt 24,7; Mk 13,8; Lk 21,10), „království našeho otce Davida“ (Mk 11,10), království šelmy (srov. Zj 16,10) jsou jasně mimo cíl, na nějž se práce zaměřuje. Jediný poněkud sporný bod je Zj 11,15. Zde se řecký text Nestle-Aland a české překlady navzájem rozcházejí právě v užití pojmu království. Citace verše Zj 11,15 dokládají jádro problému:

- ČEP: „Zatroubil sedmý anděl. A ozvaly se mocné hlasy v nebi: ‚**Vlády** nad světem se ujal náš Pán a jeho Mesiáš; a bude **kralovat** na věky věků.‘“
- ČSP: „Zatroubil sedmý anděl. A v nebi se ozvaly mocné hlasy, které říkaly: ‚**Království** světa se stalo *královstvím* našeho Pána a jeho Krista, a bude **kralovat** na věky věků.‘“
- N-A: „Καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισεν· καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγοντες Ἐγένετο ἡ **βασιλεία** τοῦ κόσμου τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ **βασιλεύσει** εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.“

Popis potíží (viz citace výše a v nich slova zvýrazněná tučně a nebo kurzívou; zdůraznění provedl autor):

1. V ČEP se slovo království nevyskytuje, je tam jen „kralovat“. Dále pak překlad spojení „ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου“ („království světa“) výrazem „vlády nad světem“ je volný, opisný.
2. V ČSP se slovo se základem „-kral-“ vyskytuje hned třikrát (království, královstvím, kralovat), z toho jednou ho překladatel přidal navíc, viz kurzívou zvýrazněné slovo „královstvím“. Tím se ČSP liší od řecké předlohy N-A i od ČEP.
3. V N-A se slovo začínající na „βασιλε-“ vyskytuje dvakrát, jednou přímo jako království a jednou ve významu kralovat.

Slovo „kralovat“, „βασιλεύσει“ lze v této chvíli ponechat stranou, u něho není spor a není zařazeno do širšího konkordančního výběru zde v práci. Ale u prvního slova „království“ ve verši 15 může vzniknout pochybnost, zda jde už o *nebeské* království, tj. nově proměněné dřívější království světa, nebo ještě o *původní* království světa. Nakonec byla dána přednost doslovnému literárnímu smyslu (království světa) a výskyt nebyl do statistiky započítán. Ať je to jakkoliv, práce je koneckonců zaměřena na synoptická evangelia a kniha Zjevení i se sporným veršem zůstává tematicky za horizontem zájmu o analýzu. Rozhodnutí o započtení nebo nezapočtení verše nebude mít vliv na další rozборы a závěry platné pro synoptiky.

Jiné rozhodování, jestli se podle souvislosti s kontextem v daném místě míní Otcovo království nebo se má klasifikace přiklonit k typu implicitního vyjádření Božího království, bylo komentováno v předposledním odstavci části 1.3 na straně 16.

1.6. Obsah a význam výrazu Boží království

Návaznost na Starý zákon

Z celkového pohledu do Písma na výskyt termínu Boží království se při zběžném pohledu může zdát, že takové slovní spojení je buď zcela nové, mluví o něm až Jan Křtitel a Ježíš, nebo bylo předtím používáno jen výjimečně²⁴ a teprve Ježíš zásadním způsobem aktualizuje jeho obsah i důležitost. S tím je ale v rozporu skutečnost, že výraz Boží království používají Jan i Ježíš už od začátku svého veřejného působení jako něco

²⁴ Srov. např. 1 Kron 29,11; 2 Kron 13,8; Žl 145,13; Žl 22,29; Abd 1,21; Mdr 10,10 jako příklady zřídka výskytu ve SZ. S významnou výjimkou knihy Moudrosti to bývají výroky spíše nepřímé, píše se v nich o království, které již patří Hospodinu (1 Kron 29,11; Žl 22,29) nebo mu bude patřit (Abd 1,21).

v té době obecně známého,²⁵ a teprve později přichází na řadu Ježíšovo upřesnění, korekce nesprávných očekávání u posluchačů a učedníků apod.

Druhá možnost je blíže pravdě, potvrzuje to i literatura.²⁶ Velká část historie vyvoleného národa ve starozákonní době je spojena s Hospodinem jako panovníkem, jeho mocnými činy proti faraónovi a králům okolních národů. Hospodin je vnímán jako král v období soudců, kdy pozemští představitelé Izraele jednají v roli jeho zástupců a mají zprostředkovat Boží vládu, nikoliv sami kralovat. K takovému uspořádání se přiklání i král David, nastupující po mezidobí, v němž Izraelité odmítli vládu Hospodina a chtěli mít svého pozemského krále. David opět uznává Boží svrchovanost, monarchie s viditelným panovníkem je nadále chápána jako výraz Hospodinova kralování nad Izraelem.

Ve vztahu k Božím království je ze starozákonních pramenů významná kniha Daniel. Obsahuje označení Syn člověka²⁷ a uvádí jej jako někoho, kdo přijde v oblacích, ujme se vlády nad národy, budou mu podřízena všechna království pod nebem, bude panovat věčně a jeho království nebude zničeno.

Z uvedeného lze předpokládat, že pro Ježíšovy současníky představa Boha jako panovníka a pojem Boží království nemohly být něčím zcela cizím, neuchopitelným. Jan Křtitel i Ježíš mají ve svých výzvách k obrácení před příchodem Božího království na co navázat.

Jak Ježíš mluví o Božím království?

Naprostou většinu výpovědí o Božím království v synoptických evangeliích pronáší osobně Ježíš²⁸ a z toho až na tři výjimky je to vždy v přímé řeči. Dá-li se toto zjištění ještě do souvislosti s velmi velkým počtem použití výrazu Boží království u synoptiků, vyplyne z toho ohromný význam, který Božím království Ježíš přikládá. Je to jeden

25 Srov. např. Mk 1,15; Mt 3,2; Mt 4,17.

26 Srov. *Dictionary of Jesus and the Gospels*, s. 417-418.

27 Srov. Dan 7,13-14.27. V jiných souvislostech se toto slovní spojení řídky objevuje ještě na jiných místech SZ, např. Num 23,19; Žl 8,5; Ez 2,1.

28 Výjimku tvoří např. verš Mt 3,2, kdy je mluvčím Jan Křtitel, dále Mt 18,1, v němž se na nebeské království ptají učedníci, Lk 14,15, kde mluví o Božím království jeden z hostů, Lk 23,42, v němž Ježíše na kříži oslovuje zločinec po jeho pravici, Lk 23,51, kde se píše o Josefovi z Arimatie, očekávajícím Boží království, a konečně tři místa Mt 4,23; Mt 9,35; Lk 9,11, kde je Ježíšova řeč o království zaznamenána ve třetí osobě. Počet výskytů, kdy o Božím království mluví někdo jiný, než Ježíš, je pouze 5 ze 104.

z podstatných bodů jeho nauky a také jeden z podstatných cílů, k nimž vede své učedníky a posluchače.

Vzniká tak oprávněný důvod zaměřit se na to, jak Ježíš Boží království objasňuje, co tím výrazem myslí. Oddělí-li se stranou jeho věty, v nichž mluví o hlásání království nebo o pokání před přibližujícím se královstvím (a pak už dále pojem nevysvětluje), zůstanou k rozboru v roli naukové látky specifické útvary: podobenství, přirovnání a alegorie. Žel, nepanuje úplná shoda autorů – ať už jazykovědných nebo biblistů – o definicích a vzájemném odlišení těchto literárních forem.

Slovník spisovného jazyka českého (SSJČ) uvádí velmi stručně, že podobenství je „široce rozvinuté přirovnání; parabola“.²⁹ Podobenství jako synonymum pro parabolu má i další jazykový slovník.³⁰ Více podrobností obsahuje Biblický slovník, který konstatuje rovnost mezi pojmy podobenství a přirovnání – podobně jako SSJČ:

Podobenství, česky vlastně přirovnání, příměr, jenž „zjišťuje nějakou podobnost mezi známou skutečností ze zkušenosti a mezi nějakou duchovní, abstraktní, náboženskou, mravní pravdou;“.³¹

Asi nejpreciznější definici a vzájemné odlišení uvedených pojmů nabízí J. Brož:

Podobenství je fiktivní vyprávění, užitě ve funkci dialogicko-argumentativní strategie, jež sestává ze dvou kroků: 1. na základě vnitřní logiky přivádí k určitému hodnocení (srov. v 2 Sam 12,1-14: Muž, který tohle spáchal, je synem smrti! - v. 5.); 2. toto hodnocení pak na základě analogické struktury přenáší na skutečnost, kterou má na mysli vypravěč („Ten muž jsi ty!“ - v. 6).³²

Podobenství vyžaduje dva kroky, nemůže tedy být tvořeno pouze jednou větou. První krok vždy obsahuje fiktivní příběh; druhý krok se od fikce odklání a přechází se v něm k realitě. Vztah fiktivního příběhu, jenž je předmětem hodnocení, k realitě se posluchači odkrývá až na závěr. Podstatný je okamžik překvapení, objevení nečekané spojitosti, kdy posluchač pozná, že své hodnocení vytvořené pro fiktivní příběh najednou musí aplikovat i na svoji realitu, na sebe.

29 *Slovník spisovného jazyka českého*. Ústav pro jazyk český. (2011) [2022-10-08]. <<https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=podobenstv%C3%AD&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>>

30 REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Vydání první. Voznice: Leda, 2001.

31 NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2. vydání. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1956, s. 653, s odkazem na ŽILKA, František. *Podobenství Ježíšova: překlad a výklad*. Praha: Kalich, 1930.

32 BROŽ, Jaroslav. *Podobenství v Novém zákoně*, s. 1. (25.3.2009) [2022-02-05]. <<http://ktf.cuni.cz/~brozj/distancci/Podobenstv%C3%AD.doc>>.

Brož dále odlišuje podobenství od **přirovnání**: „Podobenství není dáno statickým srovnáním, např. Boží království je jako poklad nebo jako perla“.³³ Z této jeho věty lze odvodit, že přirovnání v Brožově výkladu znamená pouhé statické srovnání. Přirovnání se nemůže stát skutečným podobenstvím, a to ani když se použijí „místo dvou slov, termínů (A je jako A') dvě věty (A:B=A':B')“.³⁴

Konečně **alegorie** se od podobenství zásadně liší v tom, že i když jako podobenství obsahuje dvě události, posluchač je obě od počátku zná a má před očima.

Alegorie dosahuje účinku svým ustavičným průběžným přibližováním obrazu a reality, jejich záměrným překrýváním. Krok za krokem poskytuje své četné didaktické, estetické a praktické účinky.³⁵

Citovaný autor zmiňuje ještě další pojmy spadající pod princip analogie – přísloví, naučný výrok, jinotaj – zde však už nebudou rozebírány.

Podobenství a přirovnání týkající se Božího království budou později využita jako jedno z kritérií pro třídění veršů, v nichž se vyskytuje pojem Boží království.

1.7. Boží království nyní a na konci

Eschatologický pohled na Boží království

Starý zákon se o Božím království vyjadřuje poměrně sporadicky³⁶ a rozbor výroků (např. prorocství) se stává obtížným mimo jiné v důsledku prolínání synchronního času nebo blízké budoucnosti, o níž prorok mluví, s eschatonem. Například Nátanovo prorocství o Šalomounovi v 2 Sam 7,12–16, připomínané Davidem v 1 Kron 28,6–7, se propojuje s prorocstvím o trůnu upevněném navěky a synu panujícímu navěky (tj. o Mesiáši) v 1 Kron 17,11–14. Vezme-li se v úvahu ještě starozákonní očekávání Mesiáše spíše politického, obnovujícího pozemské království, a k tomu nejednotný, postupně se vyvíjející pohled textů Starého zákona na eschaton, konkrétně na vzkříšení mrtvých, vzniká poměrně náročná látka o Mesiáši a jeho království, jejíž rozbor by si zasloužil samostatné odborné zpracování. Protože by se tím však práce obsahově ocitla

33 Tamtéž, s. 3.

34 Tamtéž.

35 Tamtéž.

36 Viz poznámku č. 24.

mimo svůj tematický rámec, bude pozornost zaměřena nadále jen na Nový zákon. I v něm je toto téma náročné.

V křesťanství po řadu staletí samostatně pojatá eschatologie neexistovala vůbec – snad pro převahu jiných závažných témat nebo proto, že při zpracování traktátů teologové postupovali chronologicky. Eschaton zůstával v pořadí až zcela na konci seznamu a nezbyval čas na jeho podrobnou a systematickou reflexi. To je případ Teologické sumy Tomáše Akvinského. V zájmu objektivitě je však také třeba připomenout, že „prehistorie dílčích témat jednotlivých oborů je delší nežli historie oborů jako takových“³⁷. Nejstarší eschatologická pojednání pocházejí už z doby církevních otců.

Když konečně katolická eschatologie dostala své stálé místo mezi ostatními obory, došlo postupně k její stagnaci. Teprve 20. století přineslo obrat, obnovil se zájem a aktivita. Důležitou roli v tom sehrál pojem *Boží království*. O tzv. eschatologickém obratu a jeho souvislosti s Božím královstvím píše V. Novotný:

Bezprostředněji k tomu přispěly diskuse mezi exegety, kteří rozpoznali význam motivu Božího království v Ježíšově zvěsti a jednání a snažili se poznat pravý a plný smysl této skutečnosti. Z napětí mezi přítomností a budoucností Božího království se otevřely otázky týkající se teologie dějin resp. „místa“ eschatologie v celku dějin spásy.³⁸

Dva časy a dvojí eschatologie

Ježíš mluví o Božím království ve dvou časových zařazeních:

- **presenční** – (synchronní) království přítomné teď a v bezprostřední blízké budoucnosti, podléhající časným změnám, rostoucí, viz Mt 6,33; Lk 17,20–21; Mt 23,13; Mk 4,30;
- **futurální** – království přicházející na konci světa, času, po smrti člověka; příkladem jsou verše Mt 8,11–12; Mt 13,41.43; Mt 25,1; Mt 25,34; Mk 14,25; Lk 13,28–29; Lk 22,16.18; Lk 22,30; Lk 25–31.

Texty o království u synoptiků však nejsou čistě dichotomní. Kromě uvedených dvou druhů je množství výroků časově nespecifických, u nichž nelze jednoznačně s jistotou rozhodnout, o který časový druh z uvedených dvou jde, případně je lze přiřadit k oběma skupinám.

37 NOVOTNÝ, Vojtěch. *Úvod k eschatologii*. Praha: KTF UK, 2011. [2022-02-13]

<http://ktf.cuni.cz/~novotny/statistiky/eschatologie/novotny_uvod_k_eschatologii.pdf>, s. 10.

38 *Tamtéž*, s. 77.

Párovému dělení *presenční* vs. *futurální* odpovídají v Ježíšových výrocích ještě další přívlastky užívané výběrově jen pro jeden nebo pro druhý typ časově určeného království:

- pro *presenční* je také používáno označení: království skryté, jež je předmětem tajemství, nacházející se mezi vámi, trpící násilí; slovo o něm může být vyrváno působením toho zlého³⁹ – viz Lk 17,20–21; Mk 4,11; Lk 8,10; Mt 11,12; Mt 13,19;
- pro *futurální* je užíváno: království jako hostina či večeře, synonymum pro nebe – viz Mt 25,1.10; Lk 13,29; Lk 14,15–24; Mt 16,19.

Pojmy *presenční* a *futurální* se vyskytují v literatuře při rozlišení dvou typů eschatologie⁴⁰ a vzhledem k úzké souvislosti se nabízí možnost je aplikovat i na Boží království. Jiní autoři používají nepatrně odlišné pojmy, např. *realizovaná* a *futuristická* eschatologie.⁴¹

Před dalším pokračováním práce je vhodné položit si otázky: Je rozdělení výroků o království podle časového hlediska oprávněné? Je účelné hledat souvztažnost dvou časově navzájem odlišených skupin výpovědí o království se dvěma typy eschatologie? Prvním vodítkem je citát V. Novotného v závěru předchozí podkapitoly. Podle něj právě rozbor přítomnosti a budoucnosti Božího království v Ježíšových výrocích stojí za obratem a novým vývojem poznání v eschatologii. Další odpověď pak poskytne následující pohled do literatury.

Dvojitý časově zaměřený pohled na Ježíšem hláсанé království našel svůj odraz v celé řadě teorií a odborných prací od druhé poloviny devatenáctého století až do současnosti. Různí autoři postupně předložili mnohdy zcela protichůdné názory. Příkladem jedné krajnosti je království přítomné jen v srdcích lidí, etické, mající charakter sociálního hnutí, pozemské, založené na bratrství mezi lidmi, na solidaritě a lásce podle Ježíšem představených zásad. Zastánci různých odstínů tohoto pojetí jsou A. Ritschl, A. von Harnack, W. Herrmann, C. Blumhardt, L. Ragaz, S. Mathews, F. G. Peabody a W. Rauschenbusch, jejich díla pocházejí z let 1886 až 1912. Opačným extrémem je představa Božího království, které nastane či přímo „vypukne“ až v budoucnosti jako

39 ὁ πονηρὸς (*hó ponéros*) – zlý, špatný, působící bolest. Srov. Mt 13,19.

40 Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch. *Úvod k eschatologii*, s. 7; 57 aj.

41 Srov. *Dictionary of Jesus and the Gospels*, s. 420.

eschatologické, apokalyptické, a bude stát proti Satanovu království. Představitelem takové interpretace z roku 1892 je J. Weiss.⁴²

Tematická diskuse teologů, filosofů a dalších odborníků pokračovala ve 20. století a představila názory někdy i značně kuriózní. Německá linie započatá Albertem Schweitzerem znázorňuje Ježíše jako typickou apokalyptickou postavu. Ježíš očekává konec spojený s příchodem království ještě za svého života, ale mylí se v tom, očekávání se nenaplní. Ježíšovo sebevydání na smrt je posledním pokusem „přimět Boha, aby ustanovil své království.“⁴³ Britská linie, k níž se řadí i několik německých badatelů, zdůrazňuje v Ježíšově učení prvek přítomnosti. Boží království už není budoucí událostí, ale stále přichází, je hodinou zásadního rozhodnutí pro člověka. C. H. Dodd jde ještě dále. Podle jeho výkladu v. Mk 1,15 a veršů paralelních se Boží království přiblížilo (ἤγγικεν, *éngiken*). Dále pak Mt 12,28 spolu s Lk 11,20 svědčí o tom, že království bezprostředně přichází (ἔφθασεν, *efthasen*) a stává se skutečností už za Ježíšova pozemského života. Zázraky uzdravení a vyhnání démonů jsou důkazem Boží svrchovanosti v přítomném čase. Dodd ztotožňuje v jistém smyslu Boží království s Ježíšovou osobou a není v tom sám, jak bude ukázáno v dalších kapitolách.⁴⁴ Konečně ve druhé polovině 20. stol. přicházejí na řadu názory chápající Boží království jako přítomnost i budoucnost, představují Boží království jako eschatologii v procesu realizace a tvoří tak syntézu *realizované a futuristické* eschatologie.⁴⁵

Vedle uvedeného názvosloví se v literatuře objevuje ještě označení „rozdvojená eschatologie“. Týká se zvláštnosti křesťanství, které na rozdíl od židovství a islámu má eschatologickou perspektivu dvojí. Jedna je zaměřena do budoucnosti k očekávanému dovršení dějin, pro křesťany spojená s druhým příchodem Syna člověka. Proti ní stojí další perspektiva, která je orientována do minulosti k pašijovým událostem a Ježíšově vzkříšení. Někdy se pro tuto zvláštní eschatologii s rozděleným dvojitým naplněním Božího díla v dějinách používá název „teleskopická eschatologie“.⁴⁶

42 Srov. tamtéž.

43 Tamtéž, s. 421.

44 Srov. např. pojetí Benedikta XVI. zmíněné v kapitole 1.8 na straně 33.

45 K autorům tohoto pojetí patří R. Schnackenburg, D. C. Allison ad., srov. *Dictionary of Jesus and the Gospels*, s. 421–422.

46 Srov. POKORNÝ, Petr. Od Ježíše k teologii. Soubor studií. *Studie a texty Evangelické teologické fakulty*, 2008, sv. 12, č. 1, s. 21.

Uvedený velmi zhuštěný výčet teorií a hypotéz řady odborníků ukázal oprávněnost dvojího časově odlišeného chápání zpráv o Božím království v Písmu a také velmi úzkou souvislost obou kategorií se dvěma druhy eschatologie. Co se týká terminologie, z dosud uvedeného je zřejmé, že je-li Boží království označeno jako *eschatologické*, nemusí to nutně znamenat jen odkaz na vzdálenou budoucnost a zjevení (ἀποκάλυψις, *apokalypsis*) budoucích dějů při konci světa.

1.8. Ztotožňování Božího království

V dějinách církve se od doby církevních otců do novověku postupně objevovaly výklady Božího království ve třech rozměrech, z nichž každý vedl ke ztotožnění království s jiným subjektem či skutečností. V přehledu podle Benedikta XVI.⁴⁷ to jsou:

- Christologický výklad – spojuje Boží království s osobou Ježíše Krista. Je to království v osobě, jeho charakter se zcela liší od pozemských království. Myšlenka se poprvé objevuje u Origena.
- Mystický rozměr – království sídlí v nitru člověka. Bůh panuje v každém ze svatých lidí, v nich roste a odtud působí; zásadní překážkou stavu Boží přítomnosti je hřích. I tento výklad lze nalézt již u Origena.
- Eklesiologický výklad – spojuje Boží království s církví. Církev je chápána jako dějinné uskutečnění Božího království. Většího rozmachu se spojování Božího království a církve dočkalo v 19. a 20. století a objevuje se i v koncilních dokumentech.⁴⁸

Žádný z uvedených výkladů není z podstaty chybný, ale také není jediný ve smyslu, že by vylučoval ostatní možnosti. Papež Benedikt XVI. se ve svém rozboru evangelia o Božím království nejvíce přiklání k úzkému spojení či ztotožnění Božího království s Ježíšem Kristem. Píše: „Ježíš sám je ‚království‘;“⁴⁹ a podobně na jiném místě:

Dnes tedy sílí tendence předpokládat, že Kristus těmito slovy odkazuje k sobě: on, který stojí mezi námi, je království Boží, jen my ho neznáme. V tomto smyslu se Boží království zpřítomňuje v něm a skrze něj a ‚přibližuje se‘ nám. (...) blízkost Království, o níž Ježíš mluví (...) tato nová blízkost spočívá v něm.⁵⁰

47 Srov. BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský*, s. 47.

48 Srov. LG 3.

49 Srov. BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský*, s. 47.

50 Tamtéž, s. 53–54.

Christologický výklad Božího království a jeho ztotožnění s Ježíšovou osobou vyjadřují i mnozí jiní až do současnosti. M. J. Magos s odvoláním na Moltmanna uvádí, že osoba Ježíše Krista je zcela podstatná pro správné pochopení Božího království. Proto Ježíšovo kázání je vázáno na jeho osobu a nemůže být přeneseno na nikoho jiného. V tomto smyslu je Ježíš Kristus osobně Božím královstvím.⁵¹

1.9. Boží království mezi vámi a ve vás

Verše Lk 17,20–21 poskytují zajímavou látku, Ježíš v nich dostává otázku týkající se doby příchodu Božího království. S jeho vysvětlením zní celý úryvek takto:

Když se ho farizeové otázali, kdy přijde Boží království, odpověděl jim: „Království Boží nepřichází tak, abyste to mohli pozorovat; ani se nedá říci: ‚Hle, je tu‘ nebo ‚je tam‘! Vždyť království Boží je mezi vámi!“ (ČEP)

Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν· Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως, οὐδὲ ἐροῦσιν Ἴδου ὧδε ἢ Ἐκεῖ, ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν. (N-A)

Dvojverší nabízí několik možných výkladů závislých mimo jiné na způsobu překladu a zohlednění kontextu. V zásadě lze odhalit přinejmenším tuto trojici významů:

- futurálně eschatologický,
- presentně eschatologický,
- mystický.

Eschatologická souvislost vystupuje zřetelně do popředí díky kontextu Lk 17,22–37 s naznačením budoucích apokalyptických událostí. Pro tento způsob výkladu svědčí např. odvolávka na potopu světa, zničení Sodomy a varování před nesprávným chováním v době, kdy předpovídané okolnosti nastanou. Další typicky eschatologickou událostí je předpověděný příchod Syna člověka. To vše evokuje futurální eschatologický náhled, který pak oprávněně může být rozšířen a vztažen i na verše 20–21, zasazené bezprostředně před eschatologickou pasáží.

Presentní eschatologie najde oporu pro svůj výklad přímo ve verších 20–21. Přítomný čas použitý pro existenci království a odkaz na blízkost království („mezi

51 Srov. MAGOS, Mark Jonnel. Hinaut pa unta! Hope as the Horizon of Expectation of the Kingdom of God. *Theological Synthesis Paper 2019* [2021-11-14]. <https://www.academia.edu/58069114/HINAUT_PA_UNTA_Hope_as_the_Horizon_of_Expectation_of_the_Kingdom_of_God>, s. 8.

vámi“, případně „ve vás“) jsou silnými argumenty pro eschatologický náhled presentní.⁵²

Slovní vyjádření na konci verše 21 „ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν“ (*entos hymón estin*), které upřesňuje lokalizaci Božího království, lze přeložit slovy: „je ve vás“. Je to základní způsob překladu. Alternativní varianta překladu v podobě „je mezi vámi“ má slabší jazykovou oporu a pokud se používá, tak jen proto, že se překladatelům primární varianta „je ve vás“ významově nehodí a nelíbí – snad kvůli kontextu. Jsou to totiž farizeové, kdo stojí před Ježíšem a ptají se ho. Připustit, že právě v nich by mělo být Boží království, se někomu zdá obtížné. Je-li však varianta „Boží království je ve vás“ přijata, otevírá se tím pole pro mystiku. Srdce věřících jako místo Boží přítomnosti a nitro člověka jako způsob, jímž Bůh vstupuje do světa a začíná v něm vládnout, jsou mimořádně krásné a lákavé představy. Mohou posloužit jako zdroj pro osobní spiritualitu křesťana.

Jak se k daným veršům staví překlady Písma a exegetické komentáře? Ukazuje se, že výklad úryvku je poměrně obtížný. Svědčí o tom značně odlišné či dokonce vzájemně protichůdné varianty překladu a vysvětlení kritického místa majícího objasnit přítomnost Božího království. Ve všech čtyřech českých překladech evangelia, které byly vzaty v úvahu – ČEP, ČSP, JB i ČLP – končí verš 21 slovy: „Boží království je mezi vámi.“ ČEP v poznámce *j* ke kapitole 17 má navíc ještě alternativu „uprostřed vás“. Přestože řecký text ve v. 21b zní: „βασίλεια τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν“ (*basileia tú theú entos hymón estin*), žádný z použitých českých překladů neuzivá ke slovnímu spojení „ἐντὸς ὑμῶν“ český ekvivalent „ve vás“. Pouze Jeruzalémská Bible v poznámce *e* k verši Lk 17,21 uvádí: „... Také se překládá ‚ve vás‘, což však zřejmě z daného kontextu přímo nevyplývá.“⁵³ Naproti tomu podle několika slovníků starověké řečtiny se „ἐντός“ v základním významu překládá vždy jako „within, inside“, „uvnitř“. Pouze některé slovníky též uvádějí navíc další alternativní význam „mezi“, avšak až na posledním místě a někdy i s otazníkem naznačujícím zcela zřídka či sporný význam.⁵⁴

52 Pro úplnost je vhodné podotknout, že lze najít i protiargument založený na jazykových zvyklostech řečtiny. Někdy jsou budoucí (nebo i minulé) události vyjadřovány přítomným časem. Pisatel tím zvětšuje dramatičnost a naléhavost textu. V takovém případě by bylo na místě použít futurální výklad místo presentního.

53 *Jeruzalémská Bible*, s. 1816.

54 Srov. např. slovník novozákonní řečtiny v *Řecko-český Nový zákon: Novum Testamentum Graece: Nestle-Aland, 27. vyd. ; Nový zákon: český ekumenický překlad*. 1. vydání. Praha: Česká biblická

Zdrojem jasně se vyslovujícím ve prospěch překladu „ve vás“ je věrohodně vypadající a poměrně důkladný jazykový rozbor ve slovníku DJG.⁵⁵ Odvolává se na jiné starobylé řecké texty a také na používání slov „mezi vámi“ vždy v podobě „ἐν μέσῳ ὑμῶν“ (*en mesó hymón*) ve Skutcích apoštolů, jejichž autorem je Lukáš, týž jako u evangelia.⁵⁶ Rozbor v hesle „KINGDOM OF GOD/KINGDOM OF HEAVEN“ dospívá k jednoznačnému závěru. Překlad „ἐντὸς ὑμῶν“ by měl znít „ve vás“. Shrnující vyjádření zní takto:

... P. Oxy 654,16 (který je paralelou k Tomášovu evangeliu) má podobné vyjádření jako Lukášovo, a jeho význam je jednoznačně „království (Boží) je ve vás“. Lukášovo použití musí být považováno za rozhodující. Význam „mezi“ se v Lukášových Skutcích vyskytuje vícekrát, ale výraz je vždy *en (toi) meso hymon*, nikdy *entos*. (...) „Ve vás“ se tedy zdá být Lukášovým způsobem vyjádření vnitřní podstaty a dynamiky Božího království, spíše než odkazem na jakoukoliv skutečnou přítomnost ve farizejích nebo mezi nimi.⁵⁷

Možnost překladu v. 21b ve smyslu „Boží království je ve vás“ uvádí také Fausti ve svém komentáři k Lukášově evangeliu. Vzhledem k jasnému významu slova „ἐντὸς“ = „uvnitř“ pak dovozuje, že „je Království v srdci věřícího“. Připouští i variantu „uprostřed vás“ znamenající „přítomnost Ježíše mezi jeho současníky a přítomnost církve ve světě.“⁵⁸

1.10. Rozdělení výroků o království do skupin

Cílem práce je najít vztah mezi Božím královstvím a nadějí. Protože jak četnost výskytu, tak i spektrum použití pojmu Boží království v synoptických evangeliích jsou velmi bohaté, řešení by mohlo spočívat ve 104 dílčích rozborech každého příslušného synoptického verše co do jeho vztahu k naději. Je to však představa odstrašující pro autora i čtenáře. Přijatelnější možností je roztřídit verše podle obsahu, sdružit je do skupin se společnými vlastnostmi a zkoumat vztah k naději pro celé skupiny. Ani tak

společnost, 2011, s. 1626.

Podobně též: PRACH, Václav. *Řecko-český slovník*. Praha: Scriptum, 1993, s. 188.

55 Srov. *Dictionary of Jesus and the Gospels*, s. 423–424.

56 Srov. další Lukášova vyjádření ve významu „mezi vámi“ – „ἐν μέσῳ ὑμῶν“ v Lk 22,27; Sk 2,22. Případně též „mezi (jinými lidmi)“: „ἐν τῷ μέσῳ“ Sk 4,7; „ἐν μέσῳ διδασκάλων“ Lk 2,46; Lk 22,55; Sk 27,21;

57 *Dictionary of Jesus and the Gospels*, s. 423–424. (Přel. aut.)

58 FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Lukáše: Porozumět Božímu slovu*. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2011, s. 613.

není úkol jednoduchý. Snaha třídit evangelní výroky o Božím království nutně naráží na jisté meze. Ježíšova řeč obsahuje živé Boží slovo s přesažným obsahem a někdy i s více významovými vrstvami, proto pokus o její „zaškatulkování“ lidskými prostředky nikdy nemůže nabídnout stoprocentní výsledek. Také se v navazujícím textu ukáže, že mnohá Ježíšova vyjádření jsou širěji pojatá a zapadnou do několika navržených kategorií současně. I tak má smysl se tříděním výroků zabývat, protože podobně jako uvedený předchozí statistický rozbor může posloužit k odvození obecnějších závěrů. Podobu níže popsané obsahové klasifikace evangelních výroků lze považovat za přijatelný kompromis a v kapitole č. 3 bude použita jako podklad pro rozbor vztahu mezi Božím královstvím a nadějí.

K evangelním citátům o Božím království bylo pro účely této práce navrženo dvanáct tříd výroků, z toho dvě ještě mají každá své další dvě podtřídy.⁵⁹ V Tabulce 5 je jejich výčet i s navrženými značkami.

Přehled veršů a jejich zařazení do tříd pomocí značek ukazuje tabulka v Příloze č. 1 na konci práce. V tabulce je sloupec, v němž jsou zapsány odpovídající značky navržené na základě rozboru obsahu verše a jeho blízkého okolí. Značky byly použity k označení veršů pouze o Božím (nebeském, Otcově) království, a to jen těch, které se nacházejí v evangeliích. Nebylo provedeno třídění a značkování ostatních skupin veršů. Bez značek tak zůstaly evangelní verše zabývající se jiným než Božím královstvím a verše neevangelijní, z ostatních novozákonních knih. Protože nespádají pod téma práce, v příslušném klasifikačním sloupci je u nich ponecháno prázdné místo.

Pohledem do přílohy lze zjistit, že k verši z evangelia bylo v řadě případů zapsáno více značek najednou; nastalo to v situaci, že verš lze zařadit do více tříd současně. Vícenásobné značkování dokumentují i následující příklady.

⁵⁹ Samozřejmě by bylo možné navrhnout i jiné kategorie. Práce si nečiní nárok na výlučnost použitého způsobu.

Tabulka 5: Třídění výroků o Božím království

Značka	Kritérium pro přiřazení značky
B	Výrok obsahuje Boží varování před ztrátou Božího království (b ěda apod.).
D	Výrok oslavuje Boha nebo jeho království (d oxologie).
E	Výrok uvádí nějakou e schatologickou souvislost.
Ef	Výrok vykazuje f uturální eschatologickou souvislost.
Ep	Výrok vykazuje p resenční eschatologickou souvislost.
H	Výrok se zabývá h lásáním BK, uváděním ve známost, učením o něm.
M	Výrok popisuje Boží m oc působící v Božím království nebo v souvislosti s jeho příchodem.
O	Výrok uvádí o btížnost vstupu do BK, popisuje překážky bránící vstupu do BK.
P	Výrok vysvětluje vlastnosti BK pomocí p řirovnání a p odobenství.
S	Výrok obsahuje Boží příslib království pro zájemce mající určité vlastnosti.
T	Výrok uvádí t ouhu po Božím království, případně její vyjádření ve formě osobního rozhodnutí a jednání či přinesení oběti.
U	Výrok představuje ú častníky BK a jejich charakter nebo ukazuje, jací by měli či neměli být pro vstup do království.
V	Výrok uvádí v lastnosti BK – jaké je a není, co do něj patří a co nikoliv.
V+	Výrok uvádí dobré a přitažlivé vlastnosti Božího království.
V-	Výrok uvádí obtížné a odrazující vlastnosti Božího království.
Z	Výrok popisuje z působ, jak získat BK, jak do něj vstoupit.

Ukázky obsahového rozboru a přiřazení třídních značek veršům

Mt 13,47: „Anebo je království nebeské jako síť, která se spustí do moře a zahrne všecko možné;“

- Verš je vzat z přirovnání Božího království k rybářské síti. Jeho obsah tedy splňuje kritérium uvedené v seznamu tříd (Tabulka 5, řádek P) takto: „Výrok vysvětluje vlastnosti BK pomocí přirovnání a podobenství.“ Verši je proto přidána značka **P**.
- Kontext verše objasňuje, co se bude dít na konci věku (Mt 13,49). Třídění obsahu sítě se přirovnává k oddělování zlých a spravedlivých lidí na konci světa. Tento druh textu se týká finálního eschatonu, zapadá do kritéria popsaneho označením „Výrok vykazuje futurální eschatologickou souvislost.“ Verši je přidána značka **Ef**.
- Verš se svým kontextem (Mt 13,47-50) podává vysvětlení některých vlastností Božího království. Do království budou přijati pouze spravedliví. K oddělení spravedlivých od zlých dojde s konečnou platností až na konci dějin, do té doby jsou zlí i dobří ve světě promíseni jako je promísen užitečný a neužitečný obsah moře. Verš se souvisejícím blízkým okolím spadá pod kritérium „Výrok uvádí vlastnosti BK – jaké je a není, co do něj patří a co nikoliv.“ Verši je přidána značka **V**.

Lk 18,16: „Ježíš si je zavolal k sobě a řekl: „Nechte děti přicházet ke mně a nebraňte jim, neboť takovým patří království Boží.“

- Ježíš ve verši uvádí děti jako vzor těch, kteří budou přijati do Božího království. Je tím naplněno kritérium „Výrok představuje účastníky BK a jejich charakter nebo ukazuje, jací by měli či neměli být pro vstup do království.“. Verši přísluší značka **U**.
- Verš obsahuje Ježíšovo zaslíbení Božího království dětem (a dalším lidem s podobnými vlastnostmi) a spadá pod kritérium „Výrok obsahuje Boží příslib týkající se království.“. Značka **S**.

Poznámky ke třídění

Zatřídění jednotlivých veršů je subjektivní a lze diskutovat o jeho správnosti a úplnosti. Na výsledek má mimo jiné vliv jak široký kontext se bere v úvahu. Verš sám nemusí

obsahovat dostatek informací pro rozhodnutí o třídě a přidělení značek. Např. Mt 18,1 obsahuje jen otázku: „V tu hodinu přišli učedníci k Ježíšovi s otázkou: „Kdo je vlastně největší v království nebeském?““ Verš o Božím království sám nic nevyovídá. Ale protože je součástí rozhovoru (Mt 18,1-6), nabízí se možnost využít i Ježíšovy odpovědi ve verši 3 a z ní odvodit téma rozhovoru – jaké vlastnosti má či nemá mít člověk, aby byl do království přijat. Pak už nepřekvapí, že verš 1, který uvozuje rozhovor o vlastnostech účastníků k přijetí do království, má klasifikační značku **U**. Tu „zdedil“ od verše 3. Na řadě je ovšem otázka, zda verš 1 nemá od verše 3 převzít všechny značky, nejen jednu. V tomto případě bylo rozhodnuto, že nikoliv. Učedníci se ve verši 1 ptají na vlastnosti toho, kdo se nachází v Božím království, tedy v otázce jde o účastníka. Proto je značka **U** pro verš 1 přiměřená kvůli zřetelné souvislosti. Ostatní dvě (**Z** a **O**) nastavené u verše 3 nemají na pohled s veršem 1 žádnou souvislost a postačí, že jimi je opatřen jen verš 3. Smysl celého úseku evangelního textu tak zůstává v souhrnu značek u veršů 1 a 3 zachycen takto: Vstup do království je obtížný (**O**), je popsán způsob (**Z**), jak přijetí docílit; účastníci (**U**) se musejí obrátit a být jako děti.

Jinou než subjektivní metodu klasifikace veršů o Božím království v tomto případě dost dobře nelze uplatnit, proto jí bylo využito i pro ostatní verše v celém konkordančním výběru. Nic lepšího není v rámci možností běžné diplomové práce k dispozici.⁶⁰ Použití výsledků publikovaných v literatuře pro tento speciální případ analýzy nelze uplatnit z více důvodů. Dostupné publikace zabývající se Božím královstvím nejsou dostatečně systematické v úplné klasifikaci všech veršů o Božím království. Kromě všeobecné analýzy, v níž může být v dané publikaci představen úplný konkordanční výčet (pokud vůbec), se pozornost v dalším textu publikace obvykle soustředí na vybranou podmnožinu veršů, která je pro autory z nějakého důvodu důležitá, a hodnocení či další rozbor je proveden jen u ní.⁶¹ Nebyla nalezena žádná práce, jež by měla podobnou sestavu třídních kritérií odpovídajících Tabulce 5 a navíc by byla systematická pro celou konkordanci Božího království.

60 Objektivizace např. formou konsenzuálního třídění více hodnotiteli je organizačně i časově náročná a byla by využitelná jen nad rámec této práce.

61 Příkladem publikace, která obsahuje úplný konkordanční výčet Božího království, je zde již citovaný slovník *Dictionary of Jesus and the Gospels*. Lze v něm nalézt synoptické porovnání, historický přehled různorodých teorií a hypotéz o Božím království a řadu dalších informací. Ani v něm však není pro jeden každý z veršů přehledné a systematické obsahové třídění.

1.11. Boží království v dalších novozákonních knihách

Přestože ostatní spisy Nového zákona tematicky nespádají do okruhu této práce, zaslouží si alespoň stručnou zmínku. O Božím království se v nich píše významně méně než v synoptických evangeliích. Celkově se Boží a nebeské království včetně implicitního typu vyskytuje 27× ve 23 novozákonních knihách, které zbydou po odebrání čtyř evangelií. Je to v průměru o něco více než jeden výskyt na jednu knihu. Viz Tabulku 6. Naproti tomu synoptikové mají 104 výskytů, průměr přesahuje 34 na jedno synoptické evangelium, viz Tabulku 3.

Tabulka 6: Boží království v ostatních NZ spisech

NZ kniha nebo skupina knih	Počet knih	Počet výskytů BK
Skutky	1	7
Pavlovské epištoly	13	14
Židům	1	2
Nepavlovské epištoly	7	2
Zjevení	1	2
Celkem	23	27

V souhrnu tedy platí, že v synoptických evangeliích se píše průměrně 30× častěji o Božím království než v knihách ze skupiny Skutky – epištoly – Zjevení. Jak si vysvětlit takovou disproporci? Možné zdůvodnění lze hledat v dobových a náboženských okolnostech prvního a začátku druhého století po Kr., zejména co se týká cílových skupin. Ježíš mluví o království především k posluchačům znalým židovské historie, ať už jsou z Judska, Galileje nebo Samařska. Sám říká: „Byl jsem poslán jen ke ztraceným ovcím z domu Izraele.“ (Mt 15,24 podle ČSP). Pojem Boží království v Ježíšově podání jistým způsobem navazuje na starobyrou tradici vyvoleného národa, ale Ježíš mu dává nový obsah.⁶²

Pozdější novozákonní spisy vznikají v měnící se situaci. Křesťanské učení se šíří a orientuje se na křesťany obrácené z pohanství, nenapojené na hebrejskou tradici. Na

⁶² Srov. kapitolu 1.6 a v ní část Návaznost na Starý zákon.

některých místech nastává první pronásledování od Židů, pro něž je křesťanství odpadlickou sektou.

Pojem Boží království byl v tehdejší době nabitý významy spojenými s židovskými národními tradicemi a židovskou apokalyptikou typickou pro tzv. intertestamentární dobu (přibližně od 3. stol. př. Kr. až do 1. stol. po Kr.). Proto se raná církev oslovující především obrácené pohany vyhýbala výrazu Boží království, předcházela nesprávnému porozumění tohoto pojmu a raději používala ekvivalenty jako věčný život, spasení, spása. Ale neplatí to beze zbytku.⁶³

63 Srov. *Dictionary of Jesus and the Gospels*, s. 430.

2. Naděje

2.1. Pojem naděje v profánním použití

Definice či popis obsahu pojmu *naděje* v některých zdrojích zní takto:

- Slovník Merriam-Webster: „Touha doprovázená očekáváním nebo vírou v naplnění.“⁶⁴
- Jiná novodobá definice: „Věřit, čekat, hledat nebo toužit po něčem nebo někom; nebo očekávat v budoucnu něco prospěšného.“⁶⁵
- Sv. Tomáš Akvinský: Naděje je toužebné očekávání věci budoucí, dobré, nesnadno dosažitelné, ale možné.⁶⁶
- Charles R. Snyder (specialista pozitivní psychologie): „Naděje je souhrn vnímaných schopností vytvářet cesty k dosažení žádoucích cílů spolu s vnímanou motivací tyto cesty využívat.“⁶⁷
- Andreas Krafft (psycholog, pedagog a výzkumník zabývající se nadějí): „Prožívaná naděje je chápána ve smyslu hluboké důvěry v pozitivní vývoj událostí, a to především v obtížných životních situacích, které jsou mimo naši přímou kontrolu.“⁶⁸

Zvláštní pozornosti lze doporučit poslední dvě definice. Ta poněkud starší je z roku 2000, Snyder ji formuloval a postupně zpřesňoval po dobu několika let během svých výzkumů a praxe. V literatuře bývá označována jako kognitivní, protože je zaměřena na poznávací schopnost člověka, nebo jako dispoziční. Třemi jejími podstatnými prvky

64 *Hope*. Merriam-Webster Dictionary [2022-11-19].

<<https://www.merriam-webster.com/dictionary/hope#dictionary-entry-2>>.

65 *Hope*. Bible Study Tools [2022-11-19]. <<https://www.biblestudytools.com/dictionary/hope/>>.

66 Definice je zkrácenou parafrází delšího textu tvořeného odstavcem o čtyřech dílčích bodech. Srov. ST, I-II q. 40 a. 1 co.

67 SNYDER, C. Richard. *Handbook of Hope: Theory, Measures, and Applications*. San Diego: Academic Press, 2000, s. 8. (Přel. aut.)

68 SLEZACKOVA, Alena – PROŠEK, Tomáš – MALATINCOVÁ, Tatiana – KRAFFT, Andreas. Psychometrické vlastnosti české verze škály prožívané naděje: Faktorová struktura a vnitřní konzistence. *Československá psychologie 2020*, roč. 64, č. 3, s. 290. Srov. též: SLEZACKOVA, Alena – KRAFFT, Andreas. *Hope – A Driving Force of Optimal Human Development* (2016) [2022-11-19], s. 3-4. <https://www.researchgate.net/publication/311908194_Hope_-_A_Driving_Force_of_Optimal_Human_Development>.

jsou: cíl – cesta – motivace. Autorovo vyjádření je inovativní a posouvá chápání naděje užitečným směrem. Reflexe této definice bude později využita i v kapitole o *křesťanské* naději. Na první pohled je vidět rozdíl proti předcházejícím popisům naděje. Kromě cíle, tj. předmětu očekávání společného všem definicím, se mluví ještě o nacházení cest k němu a o puzení vydat se některou nalezenou cestou, aby byl cíl dosažen. Pojem motivace ve Snyderově definici blízce souvisí s touhou, uváděnou v definicích ostatních, u Snydera však lze najít navíc důraz na využití nalezené cesty; v ostatních definicích faktor cesty chybí. Pouhé očekávání samo o sobě může být pasivní, navenek neproduktivní. Ale hledání už je aktivní činnost, která dokonce může být označena jako produktivní, vedla-li k nálezů použité cesty. Žádoucí cíl a otevřená cesta k němu jsou pak dobrým důvodem, proč v navazujícím kroku přejít od očekávání či hledání k další aktivitě – vydat se k cíli. Touha se tím začíná postupně naplňovat, naděje se stává aktivitou a toužící člověk pracuje na dosažení předmětu své touhy. Důležitá je přítomnost obou činitelů – použitelné cesty i motivace jít za cílem. Chybí-li jeden z nich, nemůže být cíle dosaženo.

Vědecké studie se v souvislosti s uvedeným pohledem na naději zabývají odlišením tří vzájemně podobných psychologických konstruktů: 1. optimismu, 2. důvěry ve vlastní schopnost dosáhnout cíle, 3. tzv. dispoziční naděje (tj. naděje ve Snyderově pojetí).⁶⁹ Pro potřeby této práce však není účelné zabývat se analýzou dalších vedlejších psychologických pojmů, jejich odlišnostmi a souvislostmi. Pozornost bude nadále věnována jen naději jako hlavnímu tématu kapitoly.

Krafftova definice naděje⁷⁰ se od té Snyderovy liší; není v ní důraz na aktivitu člověka (agency), ale na hlubokou důvěru (fundamental trust). Ukazuje se, že obě definice se vzájemně doplňují, každá z nich je vztažena k jiné situaci. Snyder se více zabývá člověkem v okolnostech dovolujících hledat, nacházet a použít cesty k dosažení předmětu naděje. Krafft naproti tomu zohledňuje okolnosti, které jsou mimo přímou kontrolu, tj. nelze je ovlivnit. S odkazem na Bibli, která takové situace zná a popisuje, je člověk veden či vlečen, kam nechce.⁷¹ I pro tento druhý případ – a někdy hlavně pro něj

69 Srov. SLEZACKOVA – PROŠEK – MALATINCOVÁ – KRAFFT. *Československá psychologie* 2020, roč. 64, č. 3, s. 289–290.

70 Byla zveřejněna poprvé v roce 2014 a v přehledu definic zde výše byla citována v lépe srozumitelné podobě převzaté z publikace z roku 2020. Viz též poznámku 68.

71 Použité obrazné vyjádření odkazuje na Jan 21,18.

– dává naději smysl. Krafftova definice má ještě další souvislost významnou pro téma práce, viz další podkapitolu zaměřenou na naději křesťanskou.

Aby zde v textu bylo snazší obě definice a jimi popsané druhy naděje odlišit, bude první typ nadále zkráceně označován jako naděje *činná*, druhý typ jako naděje *trpělivá*,⁷² a to s vědomím, že zvolené názvy jsou zjednodušující.

Shrnutí základních znaků naděje vyplývajících z definic: Toužebné očekávání budoucího dobrého cíle podněcuje úsilí o jeho dosažení. Nemá-li člověk možnost jak svým úsilím přispět k pokroku na cestě k cíli, zůstává mu příležitost posilovat v sobě naději opírající se o hlubokou důvěru v dobrý výsledek.

Naděje má pro lidi, kteří se jí nechají naplnit a pěstují ji v sobě, prokazatelný kladný účinek. Projevuje se též kladné působení takových lidí na okolí, na vztahy a atmosféru. Soudobé psychologické výzkumy prováděné různými týmy na více místech na větších vzorcích respondentů přesvědčivě ukazují, že naděje má charakter důležitého kladného sociálního fenoménu. Výsledky výzkumů jsou také významným argumentem proti občasným skeptickým stanoviskům hodnotícím naději jako sebeklam, iluzi či falešný optimismus. Citace z dokumentu mezinárodního výzkumného projektu představuje výsledky posledních výzkumů lépe než výše uvedené vlastní komentáře:

... nadějeplní lidé ve srovnání s těmi naději méně naplněnými se zdáli být spokojenější s životem, udržovali vysoce kvalitní mezilidské vztahy, vnímali svůj život jako smysluplnější a byli též zdravější. Když jsme se navíc zeptali na druhy a intenzitu stresujících nebo traumatických událostí v životě, byli jsme schopni pozorovat, že naděje nejen pomohla podpořit pozitivní aspekty života, ale sloužila jako důležitý faktor při zvládání těžkých životních situací. Z lidí, kteří prošli traumatickým zkušenostmi, ti, kteří měli větší naději, hlásili významně méně negativních následků po osudových životních strastech.⁷³

72 Označení bylo zavedeno navzdory tomu, že v odborné literatuře se pro uvedené dva typy naděje používají jiné termíny bližší anglickým originálům, např. naděje *dispoziční* a *prožívaná*. Podle mého názoru však tato přesnější odborná označení nejsou dostatečně samovysvětlující a pro čtenáře bez znalosti psychologického kontextu (včetně mne) vyžadují širší komentář.

73 SLEZACKOVA – KRAFFT. *Hope – A Driving Force of Optimal Human Development*, s. 8. (Přel. aut.)

2.2. Křesťanská naděje

Naděje křesťanů se v něčem podobá „obyčejné“ světské naději představené v předchozí části, ale v něčem jde dál, odlišuje se, je mnohem více specifická. Dobře to ozřejmuje popis uvedený v poznámce k Řím 5,2 v Jeruzalémské Bibli:

Křesťanská naděje je očekávání veškerého dobra konce časů: vzkříšení těla, dědictví svatých, věčného života, patření na Boha, jedním slovem spásy své vlastní i druhých lidí. Výraz označuje především ctnost očekávání těchto dober (...). Tato naděje se opírá o Boha (...). Proto nemůže zklamat.⁷⁴

Srovnáním obou druhů naděje se zabývá také R. M. Dacík. Konstatuje, že božská naděje má s nadějí v podobě žádostivé lidské stránky podobnost: vzdálené a těžko dosažitelné, ale lidsky dostupné dobro. Také je však mezi nimi podstatný rozdíl spočívající ve směru tíhnutí, jímž je v jednom případě nebe a ve druhém jsou to věci pozemské. Další rozdíl je v tom, na čí síly a pomoc se naděje spoléhá při snaze o naplnění své touhy, zda na Boží nebo na lidské.⁷⁵

Křesťané žijící v důvěrném osobním vztahu k Bohu znají z vlastní zkušenosti působení naděje ve svém životě. Boží přísliby týkající se budoucích věcí, mezi něž patří vzkříšení a věčný život v Božím království, i věci přítomných, jako je péče a pozornost, kterou nám, lidem Bůh neustále věnuje, vytvářejí důležitý základ pro vnitřní vyrovnanost, trpělivost, větší odolnost proti obavám z různých hrozeb a vytrvalost na cestě k dobrému cíli. Naděje skládaná v Boha a v další přesažné skutečnosti posiluje důležitost vztahů, současně vytváří předpoklad pro umenšení závislosti na časných hodnotách, jako je majetek, moc, kariéra, zdraví apod. S tím dobře souzní výsledky nedávných psychologických výzkumů a z nich odvozená Krafftova teorie naděje, která má ještě další souvislosti, než jen ty dříve uvedené. Při zkoumání tzv. *prožívané* naděje (zde též označované výrazem *trpělivá* naděje) nachází Krafft u respondentů svého výzkumu důležitý faktor mající vliv na jejich naději. Tím faktorem, který nakonec zahrnul do své teorie, je víra dotyčných lidí v transcendenci, „v něco či někoho, co nás přesahuje“:

Ve srovnání s (...) je středem pozornosti *prožívané* naděje **sebepřesah** (self-transcendence) – zdroje hlubšího pocitu naděje jsou spojeny s **vírou v něco či někoho, co nás přesahuje**. *Prožívaná*

⁷⁴ Jeruzalémská Bible, s. 1967.

⁷⁵ Srov. DACÍK, Reginald Maria. *Mravouka*. Druhé vydání. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1946, s. 169.

naděje je tedy silněji spjata s **potřebami a projevy transcendence**, jako je prožívání smyslu v životě, pomoc ostatním lidem, rozvíjení blízkých a důvěrných vztahů a také **spirituální a náboženská zkušenost**.⁷⁶

S trochou nadsázky tak lze říci, že některé psychologické rozbory postupnými malými kroky znovu „objevují“ to, co je křesťanům už dávno známo jako doporučení z epištol Nového zákona, a co sami mohou osobně prožívat, nadřadí-li vztahy s lidmi nad materiální hodnoty a opřou-li svoji naději o důvěru v Boha. Jaké jsou a na jakých souřadnicích se nacházejí důležité novozákonní výroky o naději bude uvedeno na příkladech v další části.

Křesťanská naděje patří spolu s vírou a láskou do trojice tzv. vlitých (božských, teologických, teologálních)⁷⁷ ctností. Jejich společným rysem je, že pro subjekt, který se jimi vyznačuje, jsou tyto ctnosti podstatně určené svým externálem, tj. tím, k čemu nebo komu se vztahují vně, směrem od subjektu. Každá z nich v podobě slovesa se v češtině pojí s předmětem v akuzativu. Milujeme, věříme, doufáme v ... (koho?, co?). Tento vně orientovaný charakter není zdaleka typický pro všechny ctnosti. Rozdíl je patrný na první pohled např. při srovnání s ctnostmi kardinálními. Mírnost (uměřenost), moudrost a statečnost se spíše vztahují dovnitř, k subjektu samotnému a jeho vlastnostem. U spravedlnosti to není tak jednoznačné, což ale není třeba v tuto chvíli řešit.

Křesťanská naděje je spolu se zbývajícími dvěma ctnostmi v pavlovské triádě zaměřena na Boha jako konečný cíl, případně na některou z božských osob Trojice. Právě v tom tkví podstatný rys křesťanské naděje a současně i její závislost na dalších dvou vlitých ctnostech: Bůh je zárukou naplnění toho, co slíbil, a k čemu naděje křesťanů směřuje. Proto bez víry ve vzkříšeného Krista postrádá nadpřirozená naděje svůj cíl a zůstává jen naděje světská, naděje „nejubožejších ze všech lidí“ (1 Kor 15,19). Souvislost naděje s láskou vlitou do srdcí uvádí Řím 5,5.

2.3. Distribuce pojmu naděje v novozákonních biblických knihách

Slova „naděje“ a „doufat“ mají v Novém zákoně vysokou četnost výskytu. Je tím naznačena jejich velká důležitost pro svatopisce i pro čtenáře. Rozložení výskytu je ale

76 SLEZACKOVA – PROŠEK – MALATINCOVÁ – KRAFFT. *Československá psychologie 2020*, roč. 64, č. 3, s. 290. (Tučně a kurzívou zvýraznil části textu autor.)

77 Pro tutéž trojici ctností se v literatuře používá více různých souhrnných výrazů a vede se diskuse, který z názvů je vhodný či nevhodný. Oprávněnost použití uvedených společných názvů tří ctností a obsahová správnost slovního označení je pro aktuální kapitolu vedlejší a nebude zde rozebírána.

velmi nerovnoměrné. Jednotlivé novozákonní knihy i skupiny knih tříděné podle literárního druhu a také podle autora se počtem slov „naděje“ + „doufat“ významně liší. Rozptyl je od nuly (Mk, 2 Tim, Jak, 2 Petr, Jud, Zj) do sedmnácti (Řím). Evangelia a janovské spisy⁷⁸ (Jan, 1 Jan, 2 Jan, 3 Jan, Zj) jsou na použití pojmu naděje velmi skoupé. Naopak pavlovské epištoly, ať už s nesporným Pavlovým autorstvím nebo jen Pavlovi připsané, jsou na výskyt slova „naděje“ bohaté. Podrobněji dokládá rozložení výskytu slov v Novém zákoně následující Tabulka 7. Údaje v tabulce byly převzaty z jiné práce⁷⁹ zabývající se pojmem naděje a upraveny do skupin částečně odlišných, než jak jsou v původní práci. Statistika shrnutá v tabulce pracuje se slovy *ἐλπίς* (*elpis*), *ἐλπίζω* (*elpizó*), *προελπίζω* (*proelpizó*), *ἀπελπίζω* (*apelpizó*) podle řecké konkordance novozákonních textů. Pro další podrobnosti viz kapitolu 3.3 na straně 60.

Za stěžejní výpovědi o křesťanské naději by se daly označit tyto verše vybrané z více dalších podobných v Pavlových listech:⁸⁰ 1 Kor 1,10; Kol 1,27; Řím 5,2; Řím 8,20; Flp 1,20. Vypovídají o naději na vysvobození ze smrti, naději na Kristovu přítomnost mezi těmi, kdo v něj věří, na jeho příchod ve slávě, naději na svobodu a slávu Božích dětí. Z řady vybočuje a celkový přehled dokresluje list Filipánům a v něm Pavlem uváděná naděje, že on sám svým životem či smrtí oslaví Krista.⁸¹

78 Nepanuje jistota o skutečném Janově autorství všech spisů uvedených ve výčtu: Jan, 1 Jan, 2 Jan, 3 Jan, Zj. Na výsledcích statistického rozboru to ale nic nemění.

79 SLUKA, Jiří. *Koncept naděje v Pavlových epištolách*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, Katedra biblických věd a starých jazyků. Praha, 2020, s. 23.

80 Ve výběru jsou listy s nesporným Pavlovým autorstvím i list, jenž je Pavlovu jménu možná pouze připisán.

81 Srov. SLUKA, Jiří. *Koncept naděje v Pavlových epištolách*, s. 48.

Tabulka 7: Výskyt pojmu *naděje* a *doufat* v knihách Nového zákona

Pořadí v NZ ČEP	Zkratka knihy	Počet výskytů	Evangelia	Skutky apostolů	Pavlovy listy nesporné	Listy Pavlovi připsané	Jiné listy	Jiné spisy
1	Mt	1	•					
2	Mk	0	•					
3	Lk	4	•					
4	Jan	1	•					
5	Sk	10		•				
6	Řím	17			•			
7	1 Kor	6			•			
8	2 Kor	8			•			
9	Gal	1			•			
10	Ef	4				•		
11	Flp	3			•			
12	Kol	3				•		
13	1 Sol	4			•			
14	2 Sol	1				•		
15	1Tim	5				•		
16	2 Tim	0				•		
17	Tit	3				•		
18	Flm	1			•			
19	Žid	6					•	
20	Jak	0					•	
21	1 Petr	5					•	
22	2 Petr	0					•	
23	1 Jan	1					•	
24	2 Jan	1					•	
25	3 Jan	1					•	
26	Jud	0					•	
27	Zj	0						•
Výskytů		86	6	10	40	16	14	0

2.4. Předmět a zdroj naděje

Dvě slovní spojení *objekt (předmět) naděje* a *zdroj naděje* v profánním i křesťanském významu vypadají jako synonyma a někdy se tak v běžné mluvě používají. Ale podrobnější rozbor ukáže rozdíly. Samozřejmě záleží na způsobu porozumění, na definici pojmů, kdy odlišné pohledy mohou vést k různým výsledkům. Že mezi oběma pojmy existuje odlišnost ve významu a není to jen subjektivní autorovo mínění, potvrzují texty jiných autorů. „Zdroj naděje leží hlouběji, než její bezprostřední předmět.“⁸² „Zdroj naděje je bezpochyby velmi důležitý, avšak pro její velikost a pevnost je neméně významný samotný objekt naděje.“⁸³

Následujících několik odstavců obsahuje definice a vzájemný vztah pojmů, jak budou použity pro účely této práce.

Předmět naděje vyjadřuje cíl, k němuž se naděje upíná a jehož se má dosáhnout. Příkladem předmětu profánní naděje velké hodnoty je výhra 100 milionů v sázkové hře s losováním. Příkladem důležitého předmětu křesťanské naděje je věčný život ve společenství s Bohem.

Dostupnost předmětu naděje vyjadřuje, jak snadno nebo obtížně lze dosáhnout předmětu naděje. Je-li to snadné a proveditelné v krátkém čase, je dostupnost cíle vysoká. Naopak při značné obtížnosti a (nebo) potřebě velmi dlouhého času k naplnění cíle je dostupnost malá.

Zdroj naděje dává motivaci pro dosažení cíle, určuje přitažlivost předmětu naděje.

Zdroj naděje má **sílu**, jež závisí jak na velikosti předmětu naděje, tak i na jeho dosažitelnosti. Matematicky by se velikost (síla) zdroje naděje dala s jistým přiblížením vyjádřit jako *součin* velikosti (hodnoty) předmětu naděje a pravděpodobnosti jeho dosažení (tj. dostupnosti cíle):⁸⁴

$$\text{síla zdroje naděje} = \text{velikost předmětu naděje} * \text{dostupnost předmětu naděje}$$

82 HALÍK, Tomáš. *Krize jako šance*. (11.2009) [2022-01-01].
<<http://halik.cz/cs/tvorba/rozhovory/text/clanek/84/>>.

83 PTÁČEK, Radek – BARTŮNĚK, Petr. *Naděje v medicíně*. 1. vydání. Praha: Grada, 2020, s. 326.

84 V závorkách jsou uvedena synonyma pojmů, aby se usnadnilo pochopení při použití dalších slov se stejným nebo velmi blízkým významem.

Vysvětlující poznámky:

- Grafické znázornění síly zdroje naděje je níže na Obrázku 1. Obrazové vyjádření by mělo usnadnit pochopení vzájemných vztahů mezi třemi veličinami:
 1. velikostí cíle (tj. předmětu naděje; velikost cíle je v obrázku vyjádřena svislým rozměrem),
 2. dostupností tohoto cíle (jak snadná či otevřená je cesta k němu; dostupnost je vyjádřena vodorovným rozměrem),
 3. výslednou hodnotou zdroje naděje, tj. jak silný tento zdroj je (velikost je vyjádřena plochou obrazce).
- Předmět naděje je totéž, co objekt a cíl naděje. Naplnit svoji naději znamená dosáhnout předmětu naděje – cíle.
- Krajní případy slabých zdrojů naděje jsou A) bezvýznamnost předmětu naděje a nebo B) jeho nedostupnost. Viz Obrázek 1.

Ad B): I velký a důležitý předmět naděje je málo přitažlivý, tedy je jen slabým zdrojem naděje, je-li nedostupný. V tomto smyslu učí už sv. Tomáš Akvinský:

„... žádost jest původem pohybování: avšak nic se nepohybuje k něčemu, leč pod dojmem možnosti; neboť nikdo se nepohybuje k tomu, co považuje za nemožné dosáhnouti. A proto se naděje liší od zoufání podle odlišnosti možného a nemožného.“⁸⁵

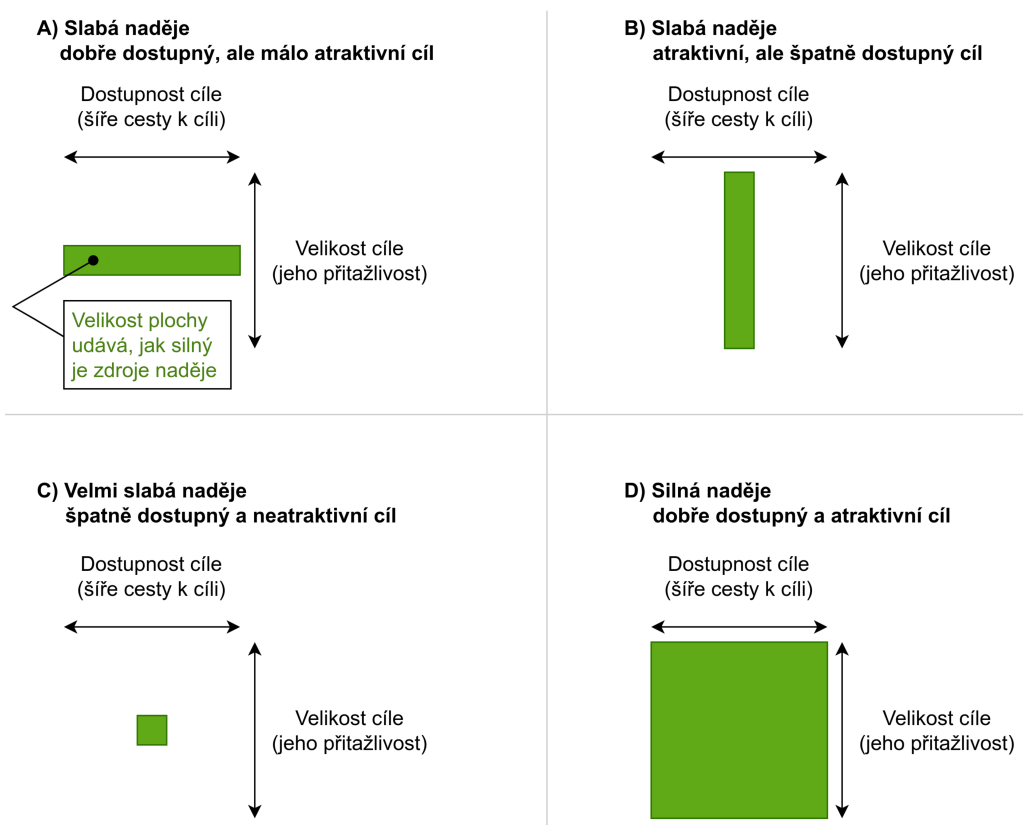
Ad A): Podobný výsledek dá i opačný případ, kdy předmět naděje je sice snadno dostupný, ale je bezvýznamně malý nebo příliš všední, a proto je málo přitažlivý. Není se na co těšit.

- Téma hodnocení velikosti naděje a dokonce numerické vyjadřování a měření způsobu, jak lidé svoji naději prožívají, je předmětem současné vědecké praxe, k metodice měření lze nalézt podrobnosti v odborné studii.⁸⁶ Ale zde v této práci číselné vyjádření hodnot naděje nebude použito. Kvantifikovat křesťanskou naději je obtížné z více důvodů, např. proto, že Boží měřítka jsou jiná než lidská a člověk postrádá hluboký vhled pro objektivní hodnocení. Pokus o použití matematického vztahu má zde pouze ilustrační význam, když se snaží ukázat zásadní vliv každého ze dvou činitelů na výslednou sílu zdroje naděje.

85 ST I-II q. 40 a. 1 ad 3.

86 Srov. SLEZÁČKOVÁ – PROŠEK – MALATINCOVÁ – KRAFFT. Psychometrické vlastnosti české verze škály prožívané naděje, s. 288–305.

Shrnutí: Zdroj naděje (charakterizovaný svou silou) na jedné straně a předmět naděje na straně druhé jsou pojmy sice související, ale odlišné. Jejich obsah a vzájemný vztah byly podrobně popsány výše. Pozornost jim byla věnována proto, že oba budou využity v další části při rozboru veršů vybraných z Nového zákona a k odvození závěrů.

Obrázek 1: Síla zdroje naděje podle dostupnosti a přitažlivosti cíle

Uvedený popis síly zdroje naděje je dobře aplikovatelný na naději *dispoziční* (činnou), jíž se zabývá Snyder. Kromě toho však existuje i naděje, jejíž cíl se sice může jevit velký a hodnotný, ale v dané situaci je nedostupný, nevede k němu žádná použitelná cesta, jež by byla schůdná lidsky dostupnými prostředky. Takový cíl by proto neměl být přitažlivý, když jako zdroj naděje má nulovou sílu. Navzdory tomu se jeví některým lidem jako zdroj silný a dostatečný k ovlivnění jejich životů. Vysvětlení tohoto jevu nabízí Krafftův výzkum a z něj odvozená teorie *prožívané* (trpělivé) naděje. Koncept

prožívané naděje totiž navíc proti Snyderovu pojetí zahrnuje vliv faktoru transcendence, víry, spirituální a náboženské zkušenosti. Více k tomu bude uvedeno v další části.

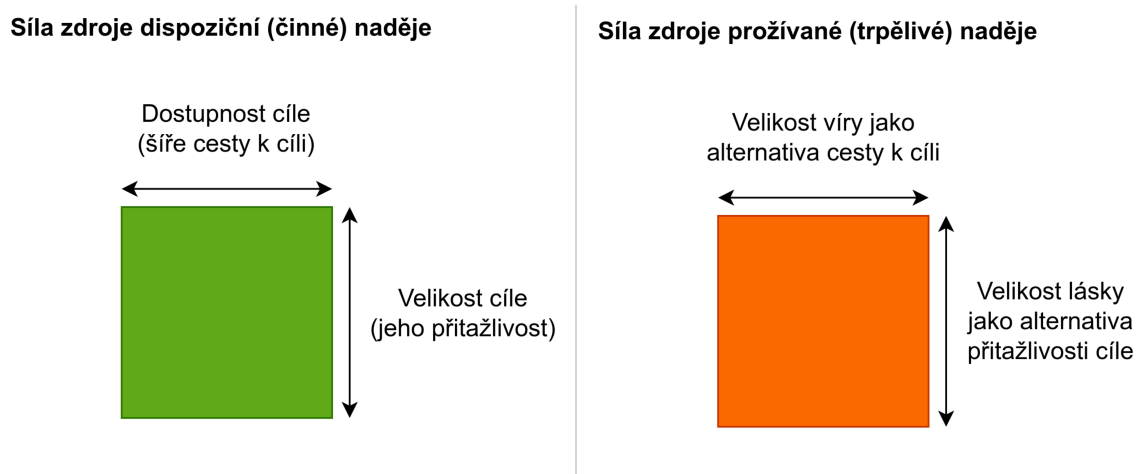
2.5. Síla trpělivé naděje

Trpělivá naděje se liší od naděje činné tím, že nemá otevřenou cestu k cíli; možnost ovlivnit výsledek a přiblížit se ke kýženému cíli není v lidských silách. Jejím nositeli zůstávají jen trpělivost a důvěra, že to navzdory nepříznivým okolnostem a navzdory záporně vyznívajícím rozumovým argumentům nějak dobře dopadne.

Nabízí se spekulativní možnost, jak vysvětlit existenci naděje i v lidsky zcela bezvýhodné situaci. Při bližším zkoumání se ukáže, že tato na pohled iracionální, protože „nereálná“ naděje přece jen může mít zdroj nezanedbatelně silný. Je spoluvytvářen zvláštní cestou k cíli a zvláštní hodnotou cíle, která působí jeho přitažlivost. Cestou je víra a přitažlivostí je láska. Proto může být v pravé části Obrázku 2, který takovou naději symbolicky znázorňuje, plocha obrazce a tím i odpovídající síla zdroje naděje dostatečně velká. Zvláštností tohoto druhu naděje a odlišností od naděje činné (dispoziční) je, že se opírá o transcendentní předmět naděje, který je z podstaty své definice za hranicí lidského smyslového vnímání. Člověk se nemůže o jeho existenci přesvědčit přímo v rámci materiálního světa, zůstávají mu jen různé nepřímé a zprostředkované způsoby poznání. Na konci je tak jako tak víra – buď v existenci předmětu naděje nebo v jeho neexistenci. V křesťanském pojetí víra není jen pouhé vnitřní přesvědčení o existenci Boha. Je to také spolehnutí se na něj, na jeho pomoc a podporu, je to odpověď na Boží sebezjevení člověku. Na Boha se pak zaměřuje i láska. Křesťanská víra a láska jsou vlité ctnosti, mají charakter Božího daru, ale současně vyžadují i souhlas a účast člověka. Člověk má svobodu je přijmout a uplatnit ve svém životě nebo odmítnout. Prožívaná transcendentní naděje křesťana má svůj cíl v Bohu, protože od něho očekává splnění svých tužeb, ať už se týkají života ve světě (presentní) nebo ve věčném Božím království (futurální).

Malé shrnutí: Křesťan v obtížné situaci, kdy lidskými prostředky nemá východisko a k cíli v podobě dobrého řešení mu nevede žádná cesta, jíž by proto mohl disponovat, postrádá činnou (dispoziční) naději. Zůstává mu však alternativní cesta založená na víře v Boha a v moc, kterou disponuje on. Původní cíl křesťana v podobě hledaného a nenalezeného světského imanentního řešení ustupuje do pozadí a místo něj nastupuje

cíl transcendentní, jímž je Bůh sám. Kromě nové alternativní cesty přichází i alternativní cíl a touha po něm. Tlak okolností nakonec posiluje v člověku příležitost zaměřit se na vztah otevřený ze sebe ven. Opravdová láska ponechává Bohu svobodu zda a jak obtížnou situaci člověka vyřeší. Víra i láska jsou ctnosti, které podle dříve provedeného rozboru novozákonních textů obvykle předcházejí naději.⁸⁷ Proto zdroj křesťanské naděje, resp. jeho sílu lze s využitím těchto dvou ctností v roli činitelů symbolicky vyjádřit a znázornit, jak je tomu v Obrázku 2.

Obrázek 2: Zdroj naděje i pro bezvýhodné situace

Je třeba dodat, že popsaná možnost znázornění prožívané naděje je pouze hypotézou, která sice dokáže jistým způsobem vysvětlit zvláštní původ naděje v bezvýhodných stavech, ale zatím není podepřena dalšími dostatečně silnými argumenty. Tématu alternativního vyjádření transcendentní naděje by bylo vhodné se věnovat jako samostatnému úkolu, který nespadá pod zadání této práce.

2.6. Pomoc druhým, šíření a množení naděje

V kapitole o naději by neměly zůstat stranou otázky typu: Co poradit a jak pomoci někomu, aby se zvětšila jeho naděje? Lze naději nějak sdílet či předávat? Jak si v tom stojí křesťané? Má k tomu co říci Písmo?

⁸⁷ Srov. SLUKA, Jiří. *Koncept naděje v Pavlových epištolách*, s. 32-34.

Odpovědi existují a v některých ohledech jsou možná překvapivé. Soudobé psychologické výzkumy ukazují zajímavou souvislost týkající se aktivního nasazení při pomoci jiným lidem. Zde je úryvek z jedné zprávy zabývající se nadějí:

Kromě toho, že je vnímána samotným jednotlivcem, může být naděje také přenášena na ostatní. Z tohoto důvodu jsme také zkoumali úroveň naděje a štěstí ve vztahu k zapojení respondenta do dobrovolnictví nebo charitativní činnosti. Účinek dobrovolnictví byl pozoruhodný: respondenti, kteří se zapojili do dobrovolnictví – altruistické a nezištné aktivity jakéhokoli druhu – byli výrazně více naplněni nadějí a měli optimističtější očekávání do budoucna než ti, kteří usilovali jen o své vlastní štěstí a starali se jen o své osobní potřeby. Ti první také považovali svůj život za smysluplnější, prožívali ho duchovněji a byli obecně šťastnější.⁸⁸

Rada, kterou je z tohoto konkrétního výzkumu možné vytěžit, zní přibližně takto: Jsi-li sám v situaci, kdy ti chybí naděje, přestaň se příliš zabývat sám sebou a začni nezištně pomáhat druhým lidem. I když máš pocit, že bys potřeboval, aby někdo pomohl tobě, najdi si způsob, jak pomoc poskytovat. Pomůžeš jiným, staneš se dárce trochy naděje a jako bonus sám naději získáš.

Pro křesťana by takový přístup neměl být nijak překvapivý, evangelia jsou plná podobenství, přirovnání a výzev nabádajících k obětavosti a prokazování dobra. Ježíšova řeč je jasná:

Dávejte a bude vám dáno; dobrá míra, natlačená, natřesená, vrchovatá vám bude dána do klína. Neboť jakou měrou měříte, takovou Bůh naměří vám. (Lk 6,38)

Tu mu ti spravedliví odpoví: „Pane, kdy jsme tě viděli hladového, a nasýtily jsme tě, nebo žíznivého, a dali jsme ti pít? Kdy jsme tě viděli jako pocestného, a ujali jsme se tě, nebo nahého, a oblékli jsme tě? Kdy jsme tě viděli nemocného nebo ve vězení, a přišli jsme za tebou?“ Král jim odpoví a řekne jim: „Amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili.“ (Mt 25,37–40)

Podobně by bylo možné pokračovat citováním dalších míst: Mt 5,42; 19,21; Lk 3,11; 6,30 atd. Kromě obecně lidské služby a pomoci mají křesťané jako vyslanci Božího království poskytovat v roli prostředníků i pomoc zvláštní, v podobě uzdravování, křičení mrtvých, vyhánění démonů apod., při níž hlavním vykonavatelem dobra je Bůh; srov. např. Mt 10,8.

Překvapivé je snad jen to, že když Ježíš vyzývá ke štědrosti, pomoci a službě, nemluví při tom vysloveně o naději jako odměně. Ale ukazuje se, že ti, kteří se jeho výzvami budou řídit, obdrží nejprve naději jako „zálohu“ či „závdavek“ – a pak i Boží

⁸⁸ SLEZACKOVA – PROŠEK – MALATINCOVÁ – KRAFFT. *Hope – A Driving Force of Optimal Human Development*, s. 8. (Přel. aut.)

království. Toto konstatování je prvním důležitým článkem do skládačky hledané souvislosti mezi Božím královstvím a nadějí a dobře se hodí jako předznamenání navazující kapitoly věnované právě takovým souvislostem.

3. Souvislost mezi nadějí a Božím královstvím

3.1. Hledání souvislostí: dokumenty magisteria, exegetická literatura

Pojmy Boží království a naděje se vyskytují často v mnoha dokumentech církevního magisteria, ale jen vzácně je rozebírána jejich vzájemná souvislost. Častěji se jedná o blízkost výskytu např. v jednom odstavci, ale bez výslovného popsání jejich vzájemného vztahu. Příklad, kde tomu tak je, se nachází v encyklice *Spe salvi*:

Bůh je základem naděje (...) Bůh, který nese lidskou tvář a miloval nás až do krajnosti (...). Jeho království není jakýsi imaginární „onen svět“, umístěný do budoucnosti, která nikdy nenastane; jeho království je tam, kde je milován a kde nás zastihne jeho láska.⁸⁹

Podobně koncilní konstituce *Gaudium et spes* má hned v prvním článku oba pojmy, Otcovo království i naději:

Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu. Jejich společenství se totiž skládá z lidí, kteří jsou sjednoceni v Kristu, při svém putování do otcova království jsou vedeni Duchem svatým a přijali zvěst o spáse, kterou mají předložit všem.⁹⁰

Dalším příkladem je apoštolský list *Christifideles laici* a jeho obsáhlé články 14 a 15.⁹¹ Přestože jsou to všechno výroky krásné a důležité, pro potřeby této práce neposkytují dostatečně konkrétní vyjádření o vztahu naděje a Božího království.

Poněkud určitější je článek 66 v samém závěru encykliky *Dominum et vivificantem*:

Duch je totiž dán církvi, aby jeho mocí celé společenství Božího lidu, ať sebevíc rozvětvené a rozmanité, setrvalo v naději: v té naději, v níž „jsme byli spaseni a zachráněni“ (Srov. Řím 8,24). Je to naděje eschatologická, naděje na konečné dovršení v Bohu, naděje na věčné království, které se uskutečňuje účastí na životě nejsvětější Trojice. Duch svatý, daný apoštolům jako Přímluvce, střeží a oživuje tuto naději v srdci církve.⁹²

Ani Jan Pavel II. však v encyklice vztah Božího království a naděje dále nerozvádí.

89 BENEDIKT XVI. *Encyklika Spe salvi: O křesťanské naději*. Praha: Paulínky, 2008, s. 39.

90 GS 1.

91 JAN PAVEL II. *Christifideles laici: Posynodní apoštolský list Jana Pavla II.: O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1996.

92 JAN PAVEL II. *Dominum et vivificantem. Encyklika Jana Pavla II.: O Duchu svatém v životě církve a světa z 18. května 1986*. Praha: Zvon, 1997, čl. 66.

Současně Boží království i naděje se vyskytují v souboru studií P. Pokorného. Zde je příklad textu zmiňujícího naději na nastolení Božího království a tedy zahrnujícího oba sledované pojmy ve vzájemné souvislosti:

V minulosti je jako pevný základ ukotveno svědectví o Ježíšově vzkříšení, o jeho rehabilitaci Bohem samotným, ale dovršení dějin a s ním i splnění naděje – příchod Syna člověka a nastolení království Božího [-] zůstává věcí eschatologické budoucnosti.⁹³

Žádná část z celého dokumentu se však přímo nezabývá vztahem mezi Božím královstvím a nadějí. Navíc Pokorného výklad je založen na předpokladu, že Ježíš nesprávně odhadl dobu příchodu Božího království a očekával jeho uskutečnění ještě za svého života.

Největší tíha Ježíšovy smrti je v nesplněném očekávání brzkého příchodu království Božího. Ježíš jeho nastolení očekával ještě za doby svého života (Mt 10,23) a jen hluboký vztah k Bohu jako Otci („Bože můj...“) jej zachránil od naprostého zoufalství („proč jsi mne opustil“ – Mk 15,34par). Tuto krizi nesmíme zastřít ...⁹⁴

Pokorný se tak staví do linie započaté Albertem Schweitzerem, která zde byla popsána v kapitole o eschatologii Božího království na straně 32. Tím se ale odlišuje od pojetí katolických teologů, kteří eschatologické evangelní výroky Mt 10,23 (podobně Mt 24,34 a další) vysvětlují jinak.⁹⁵ Co z rozboru Pokorného studie vyplývá? Jeho text nemá jako hlavní předmět vztah Božího království a naděje. Místo toho nastoluje další otázky k tématům, jimiž se však tato práce nechce zabývat.

V elektronických zdrojích byl nalezen dokument mající naději a Boží království přímo v názvu: *The Kingdom of God and the Messianic Hope*. Materiál má části věnované Starému zákonu, intertestamentární periodě a Novému zákonu. Kapitola týkající se Nového zákona je věnována epištolám a knize Zjevení. Zbývající dvě se sice zabývají Božím královstvím v souvislosti s evangeliem, ale naději vůbec nezmiňují. Je až humorné, že kromě krátkého úvodu a závěru se v celém dokumentu slovo naděje vyskytuje jen na jediném místě – ve starozákonní části, kde je řeč o naději na Davidova dědice na královském trůně. Z dokumentu je použitelná jedna věta v závěru: „Práce zkoumala (...) zjevení mesiánské naděje a Božího království v životě, smrti, vzkříšení

93 POKORNÝ, Petr. Od Ježíše k teologii, s. 21.

94 Tamtéž, s. 77.

95 Výklady verše Mt 10,23 jsou v odborné literatuře velmi rozmanité a rozporné. Dělí se nejméně do sedmi navzájem odlišných porozumění. Protože svým obsahem nepřispívají k řešení vztahu Božího království a naděje, nebudou zde dále rozebírány.

a nanebevstoupení Ježíše.“⁹⁶ Ve skutečnosti je práce monotematická o Božím království. Naději z něj plynoucí si musí čtenář domýšlet sám.

Podobné je to s dalšími nalezenými materiály a studii obsahujícími oba klíčové pojmy. V zásadě vždy převažuje v jejich obsahu Boží království. Naděje se vedle něj vyskytuje sporadicky a její vznik v souvislosti s Ježíšem se považuje za dostatečně zřejmý, že nevyžaduje hlubší promýšlení.

Výsledek rešerše literatury je v podstatě negativní, nepodařilo se najít použitelné zdroje zpracovávající vztah Božího Království a naděje v dostatečně podrobné úrovni.

3.2. Souvislost mezi Božím královstvím a nadějí v Bibli

Bibličtí autoři používají v Písmu jak slova „naděje“ a „doufat“, tak i pojem „Boží království“ hojně, avšak nikoliv rovnoměrně. Některé z novozákonních knih jsou na uvedená slova bohaté, ale jiné je buď úplně postrádají nebo obsahují v nepatrném počtu, a to ještě ve významech zcela vedlejších či vysloveně profánních. Na rozdíl od slov „naděje“ a „doufat“, jež jsou typická pro epištoly, je sousloví „Boží království“ charakteristické pro synoptická evangelia. Z toho vyplývá důležitá okolnost a současně úskalí pro zaměření této práce. Průnik knih Nového zákona, jež obsahují oba sledované pojmy *naděje* i *Boží království* současně, dává ve výsledku téměř prázdnou množinu⁹⁷ a rozhodně nenabízí nic, na čem by se dalo stavět. Přímé zaměření na výslovně uvedené pojmy naděje a Boží království v jejich vzájemné souvislosti – a ještě k tomu výlučně v synoptických evangeliích – tak nedává smysl. Když chybí druhý člen do vztahového páru, není co zkoumat. Jaká řešení této obtíže se nabízejí? Krátce budou popsána tři.

1. Upravit výběr novozákonních knih: Není to použitelná varianta, protože přímý výskyt každého ze sledovaných pojmů má své těžiště jinde. Proto se ve stejné knize Nového zákona nepotkají vůbec či jen okrajově a potíží se tím neodstraní.
2. Zaměřit se na jiný výraz než na Boží království: To je sice možné, ale v důsledku to znamená zabývat se jiným tématem a nedodržet zadání práce.

96 EMSLIE, Robert. *The Kingdom of God and the Messianic Hope*. Grand Canyon University (20.5.2014) [2021-11-14]. <https://www.academia.edu/15153434/The_Kingdom_of_God_and_The_Messianic_Hope>, s. 11. (Přel. aut.)

97 Platí to až na malé výjimky – např. jediný výskyt slova naděje v Matoušově evangeliu, srov. Mt 12,21. Více podrobností je v Tabulce 8 na straně 60.

3. Použít širší pohled na vyjádření naděje v textech synoptiků: Místo explicitního výrazu *naděje* hledat buď opisné vyjádření nebo takové úseky textu, které s nadějí velmi úzce souvisejí a obsahují ji v implicitní podobě – vyjádřenou nepřímou.

Třetí možnost je nejslibnější. Pátrání po „skryté“ naději v synoptických evangeliích budou věnovány další části kapitoly 3.

3.3. Hledání slova *naděje* v synoptických evangeliích

Předcházející úvod osvětlil, v čem je jádro problému hledání vztahu Božího království a naděje. Potíž není se slovním spojením *Boží království*, to se v synoptických evangeliích vyskytuje velmi často, prokázala to kapitola č. 1. Naproti tomu kapitola 2.3 předznamenala, že statisticky vzato je výslovné uvedení pojmu *naděje* v evangeliích velmi vzácné. Podrobně to dokládá následující Tabulka 8, která vychází z řecké konkordance všech možných tvarů slov *ἐλπίς* (*elpis*) – naděje, *ἐλπίζω* (*elpizó*) – doufat, *προελπίζω* (*proelpizó*) – předem doufat (v), *ἀπελπίζω* (*apelpizó*) – doufat v odměnu, odplatu. Tučně jsou v tabulce zvýrazněny souřadnice těch veršů, v nichž se objevuje slovo naděje v transcendentním významu. Je to naděje vztahující se na Božího služebníka – soudce národů, Mesiáše (Mt 12,21; Lk 24,21), resp. Mojžíše jako prostředníka před Bohem a jím poslaným pravým Mesiášem (Jan 5,45).

Tabulka 8: Explicitní pojem *naděje* v evangeliích

Evangelium	Souřadnice slov naděje, doufat podle řecké konkordance	Počet celk.	Počet výskytů souvisejících s transcendentní nadějí
Matouš	12,21	1	1 (naděje národů)
Marek	–	0	0
Lukáš	6,34 6,35 23,8 24,21	4	1 (naděje ve Vykupitele Izraele)
Jan	5,45	1	1 (naděje v Mojžíše)

Celkový počet výskytů v evangeliích je 6, z toho pouze 3 mají aspoň vzdálenou souvislost s transcendentní (ne-profánní) nadějí a z toho jen 2 jsou v synoptických evangeliích.

Aby celé řešení neskončilo naprostým neúspěchem, zbývá ještě zkusit najít v evangeliích dva alternativní způsoby vyjádření naděje podle návrhu v bodu č. 3 v úvodu této kapitoly na straně 60.

a) Opisné vyjádření naděje jinými slovy

Pro hledání byly vzaty opisné výrazy používané někdy jako synonyma naděje. Zde je jejich seznam včetně nalezených souřadnic veršů, které by aspoň vzdáleně mohly připomínat naději:

- Touha, toužit: Mt 13,16–17 (+); Lk 17,22 (–)
- Přání, přát si: nenalezeno
- Chtít: nenalezeno
- Úsilí, usilovat: Lk 13,24; Lk 17,33
- Směřovat, zaměřit se: nenalezeno

Byla zjištěna pouze asi 4 taková místa v synoptických evangeliích. Z nich za povzbudivou alternativu naděje by snad bylo možné vzít Mt 13,16–17. Viz výše označení symbolem (+). „Blažené vaše oči, že vidí, i vaše uši, že slyší. Amen, pravím vám, že mnozí proroci a spravedliví toužili vidět, na co vy hledíte ale neviděli, a slyšet, co vy slyšíte, a neslyšeli.“ (Mt 13,16–17)

Verš na souřadnicích Lk 17,22 mluví o nesplněné touze, tedy ve významu oslabení případné naděje. Proto je u něj symbol (–). Další dvě místa Lk 13,24; Lk 17,33 neobsahují jednoznačné vyjádření ve smyslu posílení či oslabení naděje.

Shrnutí: Slabinou nálezu těchto i dalších podobných míst v evangeliích je, že jim chybí jasná vazba na Boží království. Proto jsou nevhodná pro požadovaný účel hodnocení vztahu Božího království k naději.

b) Text obsahující naději v implicitní podobě

Tato poslední zbývající možnost se ukázala být jediná použitelná. Její podstata spočívá v tom, že se k hodnocení berou verše přímo vypovídající o Božím království, vyhodnocují se podle více kritérií a hledá se u nich jakákoliv skrytá souvislost s nadějí. Dvojím paradoxem metody je, že se hledá naděje bez výslovného výskytu slova naděje, a také že se začíná při hledání z opačného konce, tedy nikoliv hledáním naděje, ale hledáním Božího království. Praktické použití a další podrobnosti jsou uvedeny v části 3.5.

3.4. Křesťanská naděje se rodí z Kristova zmrtvýchvstání

Statistické tabulky č. 7 a 8 poměrně přesvědčivě ukazují, že pojem naděje se mezi křesťany objevuje až po Velikonocích a proniká do těch knih Nového zákona, které se zabývají událostmi po Kristově vzkříšení, nanebevstoupení a po seslání Ducha svatého. Je to období vzniku církve, období silného očekávání druhého Kristova příchodu – a také určitého vystřízlivění, když Pán stále nepřichází ve slávě a moci se ujmout svého království zde na zemi. Místo toho stárnou a umírají křesťané první generace, obrácení z pohanství. Pozůstali se s velkou naléhavostí ptají na úděl těch, kteří se nedočkali parusie a nenaplnilo se jejich očekávání přímého přechodu z pozemského života do nového života s Pánem. Apoštol Pavel jim odpovídá v prvním listu do Soluně – vůbec nejstarším novozákonním spisu. Ujišťuje je, že zemřelé Bůh přivede k životu spolu se zmrtvýchvstalým Ježíšem. Používá při tom v souvislosti s novým životem slovo naděje.

Nechceme vás, bratří, nechat v nevědomosti o údělu těch, kdo zesnuli, abyste se nermoutili jako ti, kteří nemají naději. Věříme-li, že Ježíš zemřel a vstal z mrtvých, pak také víme, že Bůh ty, kdo zemřeli ve víře v Ježíše, přivede spolu s ním k životu. (1 Sol 4,13–14)

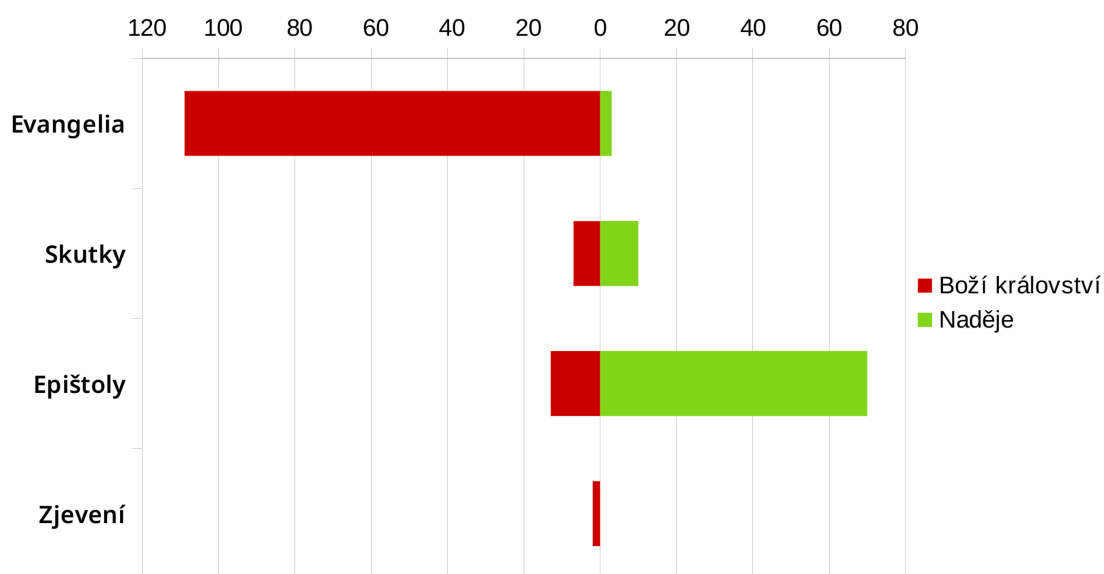
Jistě to není tak, že by Ježíš před Velikonocemi nedával lidem, kteří v něj věří, žádnou naději. On sám ale tento pojem nepoužíval. Mluvil velmi často o Božím království a popisoval ho jako něco přitažlivého, pro lidi žádoucího, co je zdrojem radosti, kde není žádné utrpení a kde lidé přebývají ve společenství s Bohem. Přiváděl je tím k naději, i když to slovo se v jeho řeči nevyskytovalo.

V diachronním pohledu při srovnání novozákonních textů obsahujících předvelikonoční a povelikonoční látku se Kristovy Velikonoce ukazují jako zlomový předěl. Ježíšovo pozemské působení před Velikonocemi je jakousi přípravnou či těhotenskou fází křesťanské naděje. Ta sice již existuje, žije, roste, ale zatím je skrytá. Události Ježíšova vzkříšení, nanebevstoupení a seslání Ducha svatého jsou jejím narozením. Od té doby je naděje mezi křesťany přítomná zjevně – opírá se o fakt Kristova vzkříšení. Celou uvedenou myšlenku svým výkladem na téma zrození naděje potvrzuje R. Cantalamessa:

... křesťanská naděje (vzhledem k tomu, že je křesťanská!) se rodí z Kristova vzkříšení: „Bůh... nás znovu zrodil, takže zmrtvýchvstáním Ježíše Krista máme živou naději“ (1 Petr 1,3). Proto se o naději nikdy nemluví před samotnými Velikonocemi; ne, že by v evangeliích vůbec nebyla

přítomná, ale nachází se tam jako dítě v těle těhotné matky; Ježíšův život je „těhotný“ nadějí, která se slavně rodí ve světle velikonočního rána.⁹⁸

Pojmovou proměnu novozákonních knih a „přerod“ *Božího království* v evangeliích do *naděje* v epištolách ukazuje následující Obrázek 3. U skupin biblických spisů je dobře vidět zvrat v počtu použití obou pojmů.

Obrázek 3: Zastoupení pojmů Boží království a naděje v NZ knihách

Neznamená to, že by Boží království, které Ježíš hlásal s takovým důrazem, ztratilo od Velikonoc na významu. Právě naopak. Zmrtvýchvstání potvrdilo Ježíše jako pravého Krista – Mesiáše. Na své osobě uskutečnil znamení proroka Jonáše,⁹⁹ jak předpověděl, a další jeho naplněná předpověď o znovuvybudování chrámu ve třech dnech¹⁰⁰ doložila věrohodnost všeho, čemu učil. Boží království se z příslibu stalo realitou, i když ještě nezavršenou, zatím jen malou jako hořčičné semeno a skrytou jako poklad v poli, jak o tom mluví sám Ježíš v přirovnáních či alegoriích.¹⁰¹

Zvláštní vztah mezi pojmy *Boží království* a *naděje*, jež jsou používány v různých souvislostech v knihách Nového zákona, byl pro názornost vyjádřen graficky. Přestože

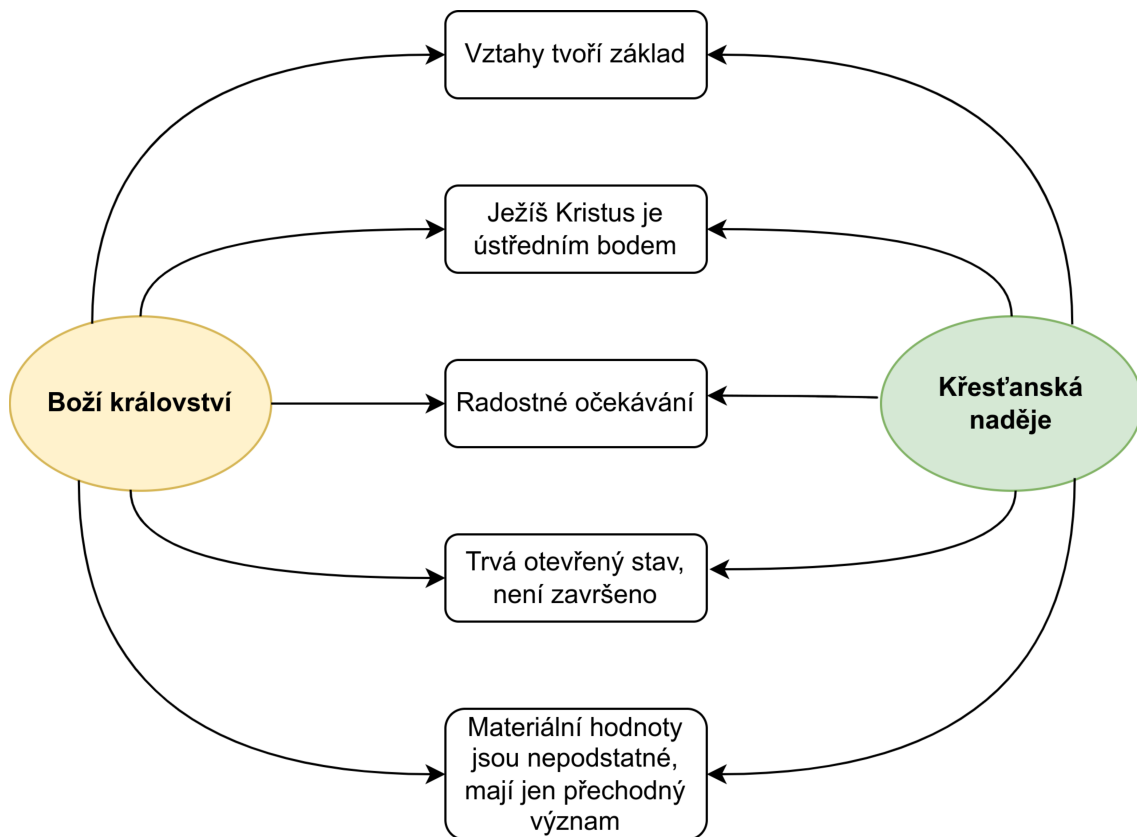
98 CANTALAMESSA, Raniero. *Slovo a život: roční cyklus C*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 9.

99 Srov. Mt 12,39-40; Mt 16,4; Lk 11,29-30.

100 Srov. Jan 2,19; Mt 26,61; Mt 27,40.

101 Srov. Mk 4,30; Mt 13,31; Lk 13,18;

jsou každý z jiné kategorie a v mnohém se odlišují, lze u nich obou najít též podobné rysy, které je propojují, viz Obrázek 4.

Obrázek 4: Společné rysy Božího království a naděje

3.5. Souvislosti mezi Božím královstvím a nadějí podle tříd výroků

Vztah Božího království a naděje v synoptických evangeliích se při bližším pohledu jeví jako různorodý a z toho důvodu obtížně uchopitelný. Rozbor proto bude rozdělen do několika etap a proveden po částech.

Etapa 1 – Boží zaslíbení; vlastnosti Božího království

Z více tříd výroků o Božím království podle klasifikace navržené v kapitole 1.10 mají jen některé charakter jasně podporující naději. Poměrně jednoznačné je to u těch, které představují Boží království jako hodnotný přitažlivý cíl, a u veršů s Božími zaslíbeními pronesenými o Božím království. Jsou to verše zařazené do tříd **V+** a **S**, viz Tabulku 5 na straně 38. K následujícímu rozboru je důležité předeslat, že mnoho výroků o Božím

království spadá do více tříd současně. Tentýž verš se tak může vyskytnout ve více výběrech provedených podle různých tříd a v důsledku se může podílet na odvození různých závěrů.

Třída **S** se vyznačuje Božím zaslíbením, při němž je Boží království představeno jako odměna pro určité skupiny lidí. Týká se to zejména dětí či lidí „jako děti“, vyznačujících se s nimi srovnatelnou prostotou a upřímností; dále pak lidí oceněných v blahoslavenstvích a těch, kteří se pro království něčeho důležitého vzdali. Jinak je tomu u třídy **V+**, jejíž výroky se nezabývají vlastnostmi potenciálních uchazečů o Boží království, ale popisují dobré a přitažlivé vlastnosti samotného Božího království, tím posilují v posluchačích touhu po něm a vzbuzují naději na jeho dosažení. Následující přehledy vycházejí z velké konkordanční tabulky v Příloze 1.

- Třída **S**: Mt 5,3; Mt 5,10; Mt 19,14; Lk 12,32; Lk 18,16; Lk 18,29; Lk 19,11; Lk 22,29–30; Lk 23,42.
- Třída **V+**: Mt 13,31; Mt 13,43–45; Mk 4,26; Mk 4,30; Lk 13,18; Lk 17,21.

Tyto vybrané výroky jsou však jen část z celkového seznamu synoptických zpráv o království. Jiné, příslušející do třídy **O**, naopak vypovídají o obtížích spojených s dosažením Božího království a setrváním v něm. Nemožnost vstoupit je nejčastěji dána jako důsledek špatného chování a nedostatečných vlastností potenciálních uchazečů. Na zájemce jsou kladeny velmi vysoké či dokonce lidsky nesplnitelné nároky, aby do království mohli být přijati. A nemohou v království zůstat, když se pokusí neoprávněně vstoupit.¹⁰² Další třída s potenciálně záporným účinkem na naději je **V-**. Jsou v ní výroky o odrazujících vlastnostech království a o utrpení spojeném s královstvím, nikoliv o vlastnostech uchazečů. Třída **O** stojí v jakési opozici proti třídě **S**, podobně třída **V-** v opozici proti **V+**. Výroky patřící do uvedených tříd **O** a **V-** mohou místo posilování naděje účinkovat jako prostředek pro její oslabování či dokonce maření. Pro úplnost je vhodné uvést i třídu **V**, do níž patří výroky o vlastnostech Božího království s neutrálním, nejednoznačným či ambivalentním vztahem k naději.

¹⁰² Neoprávněný vstup odkazuje na případ vyhození člověka bez svatebního oděvu ven z království v Mt 22,2-14. Z Ježíšem vyprávěného příběhu je do konkordančního výběru zařazen pouze úvodní verš Mt 22,2, z něž samého popsána souvislost přímo nevyplývá.

- Třída **O**: Mt 5,20; Mt 8,12; Mt 13,41; Mt 18,3; Mt 19,23–24; Mt 21,43; Mt 23,13; Mk 4,11; Mk 9,47; Mk 10,15; Mk 10,23–25; Lk 9,62; Lk 18,17; Lk 18,24–25.
- Třída **V–**: Mt 11,12; Mt 13,19; Mt 13,24.
- Třída **V**: Mt 13,11; Mt 13,33; Mt 13,38; Mt 13,47; Mt 16,19; Mt 18,23; Mt 20,1; Mt 20,21; Mt 21,43; Mt 22,2; Mt 25,1; Mk 4,11; Lk 8,10; Lk 12,34; Lk 13,20; Lk 17,20.

Soustředí-li se pozornost úzce jen na samotný předmět naděje a jeho vlastnosti (třídy **V**, **V+**, **V–**), ukáže se nepříliš potěšující skutečnost. Přísně vzato, jen několik synoptických výpovědí o vlastnostech království (**V+**) má předpoklad u posluchačů či čtenářů vytvořit silný zdroj naděje. Tento závěr však není úplný a proto ani konečný. Při širším pohledu zahrnujícím i Boží přísliby (**S**) je výroků o Božím království vyznívajících ve prospěch naděje více. Ale i tak je to stále jen menší část z celkového počtu nálezů v synoptických evangeliích. Těch podporujících naději je o něco méně než jiných, které na pohled vyznívají opačně, spíše odrazují od zájmu o Boží království a působí jako „zeslabovače“ naděje. Paradoxem je, že evangelní zprávy o Božím království prvoplánově vyznívají více proti naději než pro ni. To je závěr z první etapy průzkumu.

Etapa 2 – jak vstoupit do Božího království

V kapitole 2.4 v rozboru zaměřeném na faktory určující sílu zdroje naděje bylo uvedeno, že kromě hodnoty, resp. atraktivity cíle je ještě druhý činitel určující velikost zdroje naděje. Je jím dostupnost předmětu naděje, tj. otevřenost a „schůdnost“ cesty vedoucí k cíli, na jehož dosažení je naděje zaměřena. Není-li sebe větší předmět naděje žádným způsobem dostupný, je naděje na jeho dosažení pouhou iluzí. V synoptických evangeliích je řada výroků o metodě a prostředcích, jak se přiblížit nebo vstoupit do Božího království. V navržené klasifikaci patří do třídy **Z** a jsou zajímavé tím, že jsou to vlastně návody, proto obsahují cestu k dosažení předmětu naděje. Stávají se tak druhým ze dvou činitelů ovlivňujících sílu zdroje naděje.

Objevuje se další paradox. Evangelisté zaznamenávající Ježíšovy výroky popisují cestu do Božího království jako velmi náročnou nebo dokonce lidskými prostředky nemožnou. Zde je příklad:

Když to učedníci uslyšeli, byli velice ohromeni a říkali: ‚Kdo tedy může být zachráněn?‘ Ježíš na ně pohleděl a řekl jim: ‚U lidí je to nemožné, ale u Boha je možné všechno.‘ (Mt 19,25-26)

Na první pohled jsou to výpovědi směřující proti naději, protože podle nich se cíl zdá téměř nedostupný. Při bližším zkoumání se ukáže pravý opak. Ježíš nikdy neříká, že vstoupit do Božího království je zcela vyloučené a že se lidé o to nemají pokoušet. Mimo jiné by tím popíral smysl svého ohlašování Božího království, jemuž se bude věnovat čtvrtá etapa rozboru. Protože „u Boha je možné všechno“ (Mt 19,26b), cesta tedy existuje, i když je náročná a nutně vyžaduje Boží pomoc ve formě milosti. Je-li „úzká“ cesta zaměřena na cíl obrovské hodnoty, jímž Boží království nepochybně je, ve výsledku tak lze obdržet silný zdroj naděje.¹⁰³

- Třída **Z**: Mt 3,2; Mt 4,17; Mt 5,20; Mt 6,33; Mt 7,21; Mt 18,3–4; Mt 21,31; Mt 25,1; Mk 1,15; Mk 9,47; Mk 10,15; Mk 10,24; Mk 12,34; Lk 6,20.
- Třída **B**: Mt 5,20; Mt 13,41; Mt 23,13; Lk 10,11; Lk 13,28.
- Třída **O**: viz výše předchozí etapu rozboru.

Skupina výroků o způsobu jak získat Boží království a vstoupit do něho (**Z**) je poměrně početná. Zahrnuje tyto doporučené metody: činit pokání, jednat spravedlivě, hledat na prvním místě království a jeho spravedlnost, praktickými činy plnit vůli Otce v nebesích, obrátit se, pokořit se a být jako dítě, být stále připraven na nenadálý příchod „ženicha“ – Mesiáše, věřit evangeliu, zbavit se všeho, co svádí a odvádí od Božího království, nelpět na majetku, být chudý, milovat Boha a bližního.

Další skupina zahrnuje výroky s varováním, co nedělat, čemu se vyhnout, aby člověk neztratil Boží království (**B**). Do království nevstoupí ti, kteří páchají nepravostí, způsobují pohoršení, nepřijmou hlasatele Božího království, brání jiným ve vstupu do království, pokrytci.¹⁰⁴ I obsah této skupiny lze chápat jako svého druhu návod pro cestu do království. Tím, že se vyjmenují nepřijatelné možnosti a slepé cesty, usnadní se zájemci respektujícímu všechna varování možnost úspěšně vstoupit.

Nastala také příležitost vrátit se k výrokům třídy **O**. Jsou v nich uvedeny vysoké nároky na zájemce o Boží království a v předchozí etapě rozboru byly brány jako „zeslabovače“ naděje. Novou optikou ale i ony mohou přispět ke zvětšení naděje. Tím, že stanovují (sice vysoké) požadavky pro uchazeče o vstup do království, současně

103 Ve zjednodušeném grafickém vyjádření pomocí obdélníku na příkladu B) v Obrázku 1 na straně 54 by vyšla velká plocha, protože i při malém rozměru jedné strany (úzký vodorovný rozměr, tj. špatná dostupnost cíle) dá velmi velká druhá (svislá) strana velkou výslednou plochu obdélníku.

104 Do skupiny **B** patří také jeden verš již uvedený ve třídě **Z**: Mt 5,20.

řikají, že vstup je možný. Ze dvou možností popsaných slovy „nelze vstoupit“ a „vstup je velmi náročný“ je ta druhá nadějná, zatímco první je beznadějná.

Shrnutí druhé etapy rozboru: Výroky o obtížné, ale přesto existující cestě do království spolu s upozorněním na nesprávné cesty jsou dalším druhem míst v evangeliích, který přispívá do počtu těch, jež lze označit za typ „pro naději“.

Etapa 3 – Boží moc a sláva

- Třída **M**: Mt 4,23; Mt 12,28; Lk 9,2; Lk 11,20.
- Třída **D**: Mt 6,13; Lk 1,33.

Ježíš v uvedených výrocích třídy **M** (nebo v textu v blízkém okolí) uplatňuje svoji uzdravující moc a moc vyhánějící demony. Jeho činy jsou mesiánským znamením, ukazují, že on je ten očekávaný Pomazaný zachránce. Janem a následně Ježíšem hlášané Boží království už není jen příslibem uskutečňujícím se někdy ve vzdálené budoucnosti. Království již přišlo, jsou zde jasné a všem viditelné projevy jeho moci. Ježíš soucítí s trpícími, pomáhá jim a ukazuje podstatu svého království. Nepřichází, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil (srov. Mt 20,28). Blízkost království projevovaná mocnými činy evokuje dostupnost cesty do něj. Pro každého, kdo v uzdravujících skutcích porozumí řeči symbolů a uvěří v Ježíše, jsou verše o jeho zázracích zdrojem velké naděje.

Třída **D** zahrnuje výroky o Boží slávě v souvislosti s královstvím. Má jen dva zástupce, z toho přídatek k verši Mt 6,13 se zmínkou o království je pouze v některých vydáních a překladech Písma. Boží velikost a sláva patří neodlučně k rysům určujícím podobu života v Božím království. Obě ukazují hodnotu království na základě vlastností jeho panovníka a pro uchazeče se stávají důležitým činitelem při vzniku naděje.

Souhrn třetí etapy: Boží moc projevovaná prostřednictvím zázraků ukazuje blízkost Božího království a naznačuje otevřenost cesty do něj pro obyčejné lidi stížené všemožným trápením. Boží sláva napomáhá pochopit velikost Božího království jako předmětu naděje. Ve vzájemné součinnosti mohou být Boží moc a sláva silným zdrojem naděje pro člověka usilujícího o vstup do Božího království.

Etapa 4 – touha po Božím království a hlásání království

- Třída **T**: Mt 6,10; Mt 13,44-45; Mt 19,12; Mt 20,21; Mk 15,43; Lk 11,2; Lk 23,42; Lk 23,51.

- Třída **H**: Mt 3,2; Mt 4,17; Mt 4,23; Mt 9,35; Mt 10,7; Mt 24,14; Mk 1,15; Lk 4,43; Lk 8,1; Lk 9,2; Lk 9,11; Lk 9,60; Lk 10,9; Lk 10,11; Lk 16,16.

Touha po Božím království ve výrocích třídy **T** je vyjádřena ochotou obětovat všechno ostatní, aby mohlo být získáno království mající velkou hodnotu, jež převyšuje mnohonásobně dobro plynoucí např. z vlastněného majetku nebo z manželského stavu. Touha sama o sobě účinkuje jako důležitý faktor při vzniku naděje, což ukázaly představené definice naděje v kapitole 2.1 na straně 43. Souvislost touhy s nadějí proto není třeba dále rozvádět. Pro úplnost je vhodné poznamenat, že v jednom případě z celého výčtu (v Mt 20,21) se touha po království projevila nepatříčně – snahou o přední místa, proto situace popsaná ve verši není následováníhodným příkladem.

Hlásání Božího království, jež by se dnešním profánním jazykem dalo označit jako propagace nebo dokonce agitace, také jistým způsobem souvisí s nadějí. Podle hlasatele lze ohlašování blízkosti království rozdělit do dvou typů. U prvního hlásá království sám Ježíš, u druhého je to někdo jiný než on, např. Jan Křtitel (Mt 3,2). Někdy hlasatel není výslovně jmenován (Mt 24,14), případně je verš výzvou, aby hlásal někdo jiný (Mt 10,7). Výroky třídy **H** jsou v synoptických evangeliích velmi časté. Ježíš považuje hlásání království za důvod svého poslání (srov. Lk 4,43). Souvislost ohlašování s nadějí sice na pohled není tak přímočará, jako u touhy, ale i zde ji lze vystopovat. Hlasatel představuje a nabízí posluchačům hodnotný cíl v podobě nového života jako něco, co osobně poznal,¹⁰⁵ uznal za velkou hodnotu, po čem touží, k čemu směřuje jeho naděje. Tu pak předává dál. Když oznamuje Boží království sám Ježíš¹⁰⁶, je propojení s nadějí ještě zřetelnější. On je tím, kdo království nejen hlásá, ale i uskutečňuje; prokázal k tomu dostatečně svoji moc. Jeho osoba je zárukou pravosti všeho, co o království sděluje. Naděje posluchačů se má o koho opřít.

Souhrn čtvrté etapy zní: Touhu po Božím království je možné bezpochyby označit za významný činitel vzniku naděje. Evangelní hlásání představuje království jako velmi hodnotný a Ježíšem Kristem zaručený předmět naděje.

¹⁰⁵ Srov. 1 Jan 1,1–3. Sice to není úryvek z evangelia, ale vypovídá o životě ve společenství s Bohem, dokládá zaujetí hlasatele, vztah mezi obsahem svědectví a osobní zkušeností.

¹⁰⁶ Verše, v nichž Ježíš ohlašuje Boží království osobně, tvoří významnou část třídy **H**.

Etapa 5 – charakteristiky uchazečů a účastníků Božího království

- Třída **U**: Mt 5,3; Mt 5,10; Mt 5,19; Mt 8,11; Mt 11,11; Mt 13,11; Mt 13,38; Mt 13,43; Mt 13,52; Mt 18,1–4; Mt 19,12; Mt 19,14; Mt 19,23–24; Mt 21,31; Mt 2,43; Mt 25,34; Mk 4,11; Mk 10,14–15; Mk 10,23–25; Lk 6,20; Lk 7,28; Lk 8,10; Lk 9,62; Lk 14,15; Lk 18,16–17; Lk 18,29; Lk 19,11.

Jde o vůbec nejpočetnější samostatnou třídu výroků, počtem ji překonává jen součet tříd **Ef**, **Ep** a **E**. Její exkluzivitu poněkud oslabuje, že naprostá většina označených míst patří současně i do dalších tříd a byla tak předmětem rozboru už v předchozích etapách. Podobně jako u tříd vlastností Božího království (**V**, **V+**, **V-**) a u vzájemně „protichůdné“ dvojice tříd (**S/O**) lze i zde vysledovat výroky s navzájem značně odlišným vyzněním vzhledem k naději. Některé dávají na základě vlastností uchazečů jasné přísliby účasti v Božím království (viz např. blahoslavenství, Mt 5,3) nebo dokonce zvláštní ocenění (spravedliví zazáří jako slunce, Mt 13,43). Jiné jsou součástí Ježíšových přirovnání a slouží jako příklady (hospodář vynášející ze svého pokladu, Mt 13,52; dítě jako vzor, Mt 18,1–4). Další jsou záporným příkladem a varováním (bohatý nevejde do království, Mt 19,23–24; království bude odňato národu, který nenese ovoce, Mt 21,43).

V evangelních výpovědích vztahujících se na uchazeče a účastníky Božího království lze nalézt jak podporu naděje, tak i jiná vyjádření, která na první pohled naději zmenšují. Po důkladnější analýze negativně vyznívajících výroků provedené v etapě č. 2 bylo zjištěno, že se i za takovými místy skrývá určitý návod a pomůcka pro úspěšnou cestu do království, přestože je to vyjádřeno formou varování a odsouzení. Platí to i pro tuto pátou část rozboru. Také z negativně vyznívajících veršů evangelia patřících do této třídy je možné vytěžit naději, avšak méně zřetelnou.

Etapa 6 – naděje v eschatologických výrocích o Božím království

- Třída **Ep**: Mt 3,2; Mt 4,17; Mt 10,7; Mt 12,28; Mt 16,19; Mk 1,15; Lk 10,9; Lk 11,20; Lk 16,16; Lk 17,20–21.
- Třída **Ef**: Mt 5,19; Mt 8,11–12; Mt 13,41; Mt 13,43; Mt 13,47; Mt 16,28; Mt 24,14; Mt 25,1; Mt 25,34; Mt 26,29; Mk 9,1; Mk 14,25; Lk 1,33; Lk 9,27; Lk 13,28; Lk 13,29; Lk 14,15; Lk 21,31; Lk 22,16.18.
- Třída **E**: Mt 5,10; Mt 11,11; Lk 7,28; Lk 10,11.

Rozlišení eschatologických výpovědí o Božím království na podtřídy presentní a futurální není jednoduché. Jsou verše, u nichž je možné najít oba časové horizonty. Příkladem je Lk 10,11. Obsahuje větu „Ale to vězte: Přiblížilo se království Boží,“ která se zdá svědčit o době přítomné či velmi blízké. Avšak bezprostřední kontext v podobě verše Lk 10,12 říká: „Pravím vám, že Sodomě bude v onen den snesitelněji než tomu městu.“ Zde se Ježíš jasně odkazuje na finální eschaton, na poslední soud. Celý úryvek Lk 10,10–12 může vyzníti z eschatologického hlediska jak presentně (tj. třída **Ep**), tak futurálně (třída **Ef**). Proto vzhledem k celé souvislosti byl verš 11 zařazen do obecnější třídy **E**, která nespecifikuje druh eschatologie. Podobně je tomu i u dalších členů této třídy ze skupiny blahoslavenství. V Mt 5,10 kromě jasného futurálního významu budoucího věčného království, které mají pronásledovaní spravedliví zaručeno, je možné najít indicie i pro presentní význam. Na první pohled je to použitý přítomný čas („jejich je království nebeské“), ale zejména souvislost s jiným veršem Mt 11,12a: „Ode dnů Jana Křtitele až podnes království nebeské trpí násilí“. Z toho lze odvodit, že lidé trpící pronásledováním pro spravedlnost již jsou součástí nebeského království, ono ve skryté a trpící podobě existuje na zemi už od Jana Křtitele.

Je vůbec nějaký vztah mezi eschatologickými výroky o Božím království a nadějí? Eschatologie se odkazuje na konečný stav, v němž se vše vyjasní, bude poražena smrt, skončí zlo i utrpení a Boží království se objeví v plné velikosti a slávě s těmi, kdo do něj byli přijati. Ježíš pomocí eschatologických podobenství a přirovnání přibližuje tuto situaci, objasňuje kritéria pro přijetí do království a varuje před jednáním, které povede k vyloučení z království. Zjevně nechce zadusit poslední zbytky naděje ve svých posluchačích, ale burcuje v nich odhodlání vzít si Boží království za osobní i společný cíl a udělat cokoli pro jeho dosažení. Naděje je k tomu velmi silným prostředkem, naopak její ztráta vede člověka k rezignaci, pocitu marnosti či zoufalství. Druhou možností si Bůh pro člověka jistě nepřeje. Jednoduchou implikací z uvedených předpokladů a zatím bez podrobné analýzy jednotlivých veršů se lze dobrat k závěru, že eschatologické výpovědi synoptických evangelí o Božím království musejí být Ježíšem zamýšleny tak, aby posilovaly naději do té míry, že posluchači s její pomocí vytrvají na cestě do království až do úspěšného konce a budou se varovat naznačených špatných cest vedoucích do záhuby.

Celá řada veršů zařazených do třídy presentní eschatologie **Ep** obsahuje sdělení „přiblížilo se nebeské království“. Síla výroků spočívá v představení Božího království jako něčeho blízkého, co brzy nastane nebo dokonce už nastává. Druhý význam blízkosti království lze chápat ne časově, ale ve formě dostupnosti, že je na dosah, je možné se ho dotknout, vstoupit do něj. Fyzický dotek nemusí být pouhou abstrakcí. Při ztotožnění království s Ježíšem, což bylo popsáno jako jeden ze způsobů v kapitole 1.8, opravdu člověk může dostat takovou příležitost.¹⁰⁷ Je-li Boží království velkým a hodnotným cílem a je-li současně dostupné, jak naznačují výroky o jeho blízkosti, pak jsou splněny předpoklady pro vznik silného zdroje naděje.

Etapu 7 – naděje v podobenstvích, přirovnáních a alegoriích

- Třída **P**: Mt 13,19; Mt 13,24; Mt 13,31; Mt 13,33; Mt 13,38; Mt 13,41; Mt 13,44; Mt 13,45; Mt 13,47; Mt 13,52; Mt 18,23; Mt 20,1; Mt 21,31; Mt 22,2; Mt 25,1; Mt 25,34; Mk 4,26; Mk 4,30; Lk 13,18; Lk 13,20.

Verše této třídy jsou zvláštní tím, že každý z nich se vyskytuje kromě třídy **P** ještě nejméně v jedné další třídě. Z toho vyplývá, že hodnocení vztahu k naději již bylo zahrnuto do předchozích etap a tam podrobena rozboru. Další zvláštností je, že třída **P** má své členy na obou stranách pomyslné barikády, jak na té, která naději podporuje, tak na opačné, vyznívající proti naději. Je to podobná situace jako u vzájemně protilehlých tříd **V+** a **V-**, s nimiž se třída **P** často prolíná. Fiktivní příběhy a příměry Ježíš používá pro osvětlení kladných vlastností Božího království, posílení motivace a popisu způsobů jak do království vstoupit, ale jindy zase jako varování před nesprávným chováním a špatnými cestami nevedoucími do království. Také představuje Boží království jako velmi velkou, ale obtížně dostupnou hodnotu, kterou lze získat jen při obětování všeho ostatního.

Vybrané zajímavosti o třídách

Předchozí rozbor ukázal široký rozsah počtu členů ve třídách. Nejvíce veršů o Božím království patří do souhrnu eschatologických tříd **E**, **Ep**, **Ef**. Eschatologie tak tvoří v Ježíšově podání závažné téma. Další v pořadí je velmi početná třída **U** s verši představujícími účastníky či uchazeče usilující o Boží království, jejich charakter. Nebo také ukazuje, jací by měli či neměli být pro vstup do království. Následuje souhrn tříd

¹⁰⁷ Zajisté není třeba rozvádět, že taková příležitost nastává zejména při liturgii ve svátostech.

V, **V+**, **V-**, které se místo na uchazeče orientují na samotné Boží království a popisují jeho vlastnosti. Další je početná třída **P**. Dokládá, že oblíbenou metodou Ježíšových výkladů jsou podobenství, příměry a alegorie. S jejich pomocí přibližuje prostým posluchačům různé paradoxy i těžko představitelné vlastnosti Božího království z oblasti eschatologie a transcendence. Pořadí zbývajících tříd podle počtu klasifikovaných veršů je **O**, **H**, **Z**, **S**, **T**, **B**, **M** a **D**. Případné drobné rozdíly v počtech jsou ovlivněny tím, jestli se počítá každý verš samostatně nebo jestli vzájemně navazující verše z téhož delšího sdělení (příběhu) se počítají jako jeden výskyt.

Už první pokusy o zpracování celého souhrnu veršů vytěžených pomocí biblické konkordance naznačily poněkud překvapující výsledky, že totiž kromě očekávaného jasného posilování naděje a kromě existence výroků, které vyznívají vůči naději neutrálně, je mnoho dalších, které představují Boží království jako velmi náročný a obtížně dostupný cíl. Evangelní texty v podobenstvích např. ukazují selhání uchazečů při snaze získat přístup do království a mohou mít za následek rozčarování a ztrátu naděje u cílové skupiny posluchačů či čtenářů, tj. pravý opak původního očekávání. Až při třídění a soustředění veršů podobného obsahu vedle sebe jasněji vystoupilo do popředí, jak moc těžké je získat Boží království. Zjištěný paradox oslabování či přímo „rozbíjení“ naděje pak bylo třeba vysvětlit a vyřešit. Stalo se tak v etapách rozboru výše v této části 3.5.

Před použitím tříd a celé navržené metody klasifikace bylo v rámci činnosti směřující k dokončení této diplomové práce učiněno několik jiných pokusů, jak vyhodnotit synoptické verše o Božím království a dobrat se souvislosti s nadějí. Vyžádaly si mnoho času a všechny skončily neúspěchem. Metodickou pomoc při řešení neposkytla ani literatura; snaha o nalezení publikované systematické analýzy vztahu Božího království a naděje nebyla úspěšná. Představená metoda proto zůstává přes případné výhrady a nedokonalosti maximem možného.

3.6. Stavební kameny naděje

Praxe – pomoc a služba

Život naplněný skutky pomoci, služby a obětavé lásky podle zásad hláсанých v evangeliu má několik důležitých kladných účinků. Člověk takto jednající se fakticky

řídí zásadami nezbytnými pro Boží království, dokonce už v něm žije, i když je to zatím království skryté, přítomné nenápadně mezi lidmi ve světě. Je to dobrá příprava na budoucí příchod království ve slávě. Dalšími dvěma současnými účinky takového způsobu života jsou šíření naděje mezi lidmi, jimž jsou určeny skutky pomoci, a růst naděje toho, kdo se obětuje a pomáhá. Podrobněji se tím zabývala kapitola 2.6. Souvislost mezi rostoucí nadějí a Božím královstvím přítomným v zásadách hláсанých Ježíšem je tak prvním stavebním kamenem pro další použití. Je důležitý v tom, že se týká praxe, reálných skutků pozemského života.

Znalost cíle

Část 3.5 vybrala a shromáždila evangelní verše ve třídách ukazujících *vlastnosti* Božího království jako něco velmi dobrého a hodnotného. Do výběru patří i třída registrující *touhu* po království. Už předtím v kapitole 2 doložil rozbor vlastností naděje důležitost *hodnoty cíle*, k němuž směřuje nadějně očekávání člověka. Atraktivní a cenný cíl – tj. předmět naděje – je jedním z faktorů podstatně ovlivňujících naději. Z uvedeného vyplývá, že celá skupina evangelních veršů o království má předpoklady stát se faktorem ve prospěch naděje křesťanů.

Znalost cesty k cíli

Podobně jako u hodnoty cíle je tomu i se znalostí *cesty* k cíli. V části 3.5 byly představeny evangelní verše obsahující způsob jak dosáhnout Božího království, být do něj přijat. Znalost způsobu dosažení předmětu naděje je dalším faktorem ve prospěch posílení naděje.

Boží zaslíbení

Další třídy evangelních výroků o království obsahují *zaslíbení* daná lidem majícím určité vlastnosti popsané v blahoslavenstvích, a lidem, kteří se pro království něčeho důležitého vzdali. Přísliby jsou druhem Božího závazku odměnit takové lidi. Nepochybně tím je rozmnožena naděje osob, jichž se to týká.

Posvěcující milost – svatební šat

Podobenství o člověku na svatební hostině v nebeském království působí varovně pro lidi obtížené vážným hříchem, ale povzbudivě pro jiné, žijící v posvěcující milosti. Ti

jsou vybaveni „svatebním šatem“ a mohou být kdykoliv vzati ze světa na hostinu. I tento evangelní příběh je možno označit za podporu naděje.

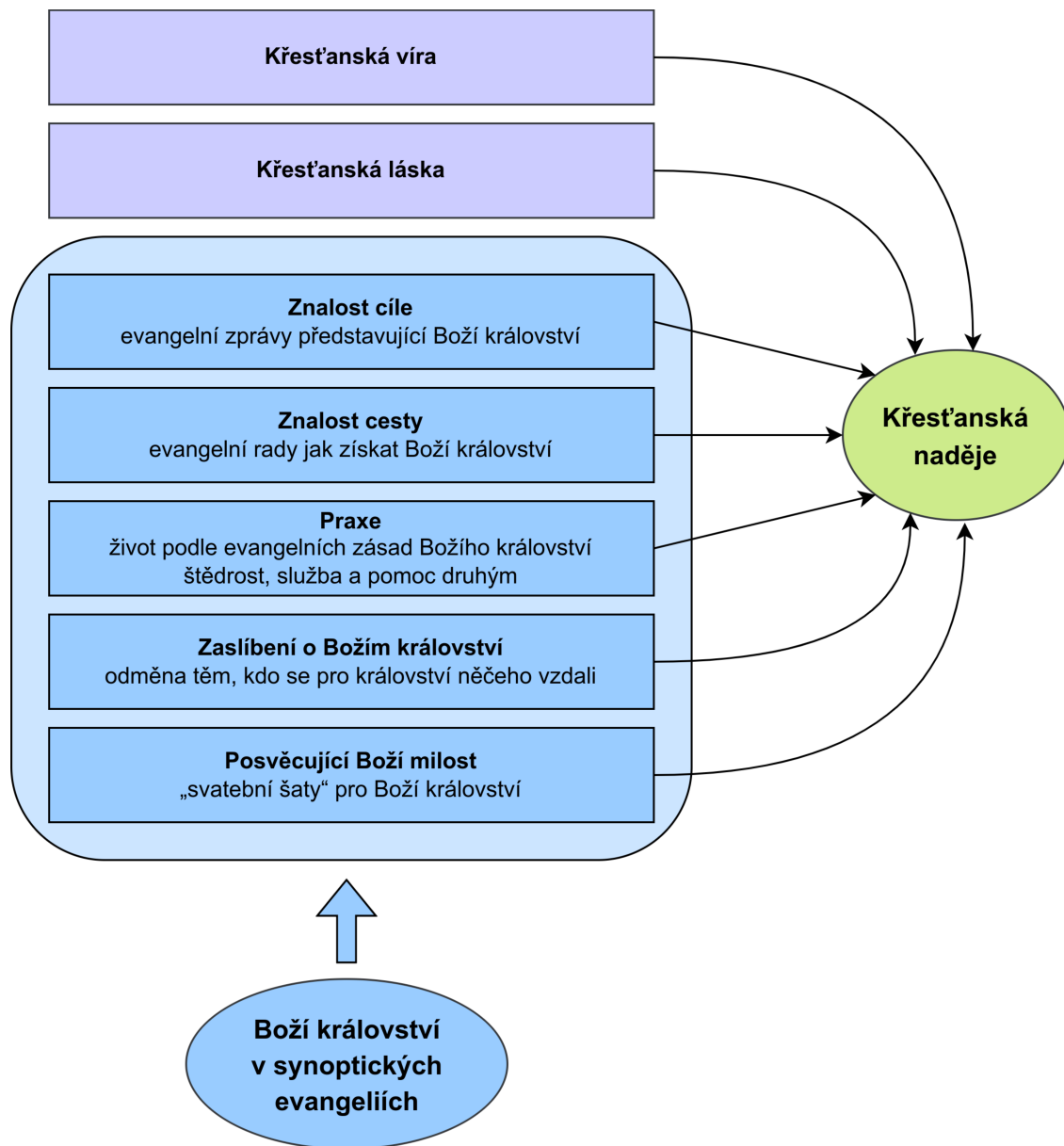
3.7. Syntéza prvků – vztah mezi Božím královstvím a nadějí

Předchozí část měla analytický charakter, jejím cílem bylo najít a popsat různé vlastnosti, cesty, metody a vztahy vyplývající ze synoptických evangelních zpráv o Božím království. Rozbor byl přednostně zaměřen na jakoukoliv souvislost s křesťanskou nadějí. Sama naděje byla také podrobena rozboru. Vznikly tak jakési prvky či díly mozaiky, v nichž je Boží království s nadějí ve vztahu, ať už silném či slabém, kladném či záporném. Nyní je na řadě shrnutí nalezených částí a vytvoření co možná jednoduchého popisu relace mezi Božím královstvím a nadějí.

Následující Obrázek 5 je pokusem o takové souhrnné vyjádření. Jednotlivé stavební kameny znázorněné v obrázku v podobě pravoúhlých bloků byly popsány v kapitole 3.6. Je zcela zřejmé, že Boží království, jak o něm mluví synoptická evangelia, tvoří podstatu znázorněných stavebních kamenů a uplatňuje se v nich velmi široce a pestře, od teorie (jak království vypadá, co/kdo jej tvoří, jaké má vlastnosti) po praxi (návod na způsob života slučitelný s královstvím); od metody (jaké cesty použít pro přiblížení se království a „jaké šaty si vzít“) po deklarovanou vstupní „zelenou kartu“ v podobě Božího zaslíbení pro ty, kdo pro království budou trpět nebo se něčeho důležitého vzdají (předních míst ve světě, moci, majetku, někdy i vztahů s rodinou).

Do seznamu stavebních kamenů naděje dále patří i vlité božské ctnosti víra a láska.¹⁰⁸ Evangelia se jimi na rozdíl od naděje přímo zabývají; i pro ně lze vystopovat souvislost s Božím královstvím, ale protože v použitém konkordančním rozboru nemají ve vztahu ke království své vlastní třídy, jsou v obrázku naznačeny jako částečně samostatné stavební prvky. To jim však neubírá na důležitosti. Tvoří jakousi vstupní bránu, za níž teprve dává smysl zabývat se transcendentními hodnotami jako jsou Boží království i křesťanská naděje. Nevěřícímu člověku zůstávají skryté za obzorem světa jeho hodnot a zájmů.

108 Viz též kapitolu 2.2, v níž je zmíněna souvislost křesťanské naděje s dalšími dvěma vlitými ctnostmi.

Obrázek 5: Stavební kameny a vznik naděje

3.8. Přímý vztah mezi Božím královstvím a nadějí

K nalezení propojení mezi Božím královstvím a nadějí v Novém zákoně je několik možných cest. Jedna využívá dvou kroků. V prvním se prokáže totožnost či velmi úzká souvislost mezi Kristem a nadějí. K tomu se nehodí synoptická evangelia, protože ta přímo o křesťanské naději nehovoří, to slovo nepoužívají. Ale je možné hledat u teologických autorit a najít exegetické potvrzení u nich. Papež František říká: „Naděje

je Ježíšův dar, naděje je Ježíš sám; nese jeho jméno.“¹⁰⁹ Nebo lze vzít zavděk Pavlovými epištolami, které také zmiňují hledanou souvislost. Verš Kol 1,27b v ČSP říká: „... tím tajemstvím je Kristus ve vás, naděje slávy.“ Ještě jasnější vyjádření obsahuje konec verše 1 Tim 1,1: „Pavel, apoštol (...), a Krista Ježíše, naší naděje“. Tím je potvrzen úzký vztah mezi Kristem a nadějí a je tak úspěšně vykonán první krok.

Druhým krokem je prokázat ztotožnění Ježíše Krista s Božím královstvím. V evangeliích se nepodařilo najít výrok, v němž by Ježíš o sobě přímo prohlašoval „Já jsem Boží království.“ Poněkud se tomu blíží Lk 22,29: „Já vám uděluji království, jako je můj Otec udělil mně,“ ale pro jasnější potvrzení totožnosti je nutné se obrátit na exegety a jejich výklad synoptických evangelií. Přesně tímto tématem se zabývala kapitola 1.8, kde v části o christologickém výkladu Božího království je popsána myšlenka ztotožnění království s Ježíšem. Uvedený výklad má mnohé zastánce, od Origena až po Benedikta XVI.

Jestliže osoba Ježíše Krista je teologickou autoritou spojována s Božím královstvím a v textu Nového zákona i v exegezi je táž osoba spojena s nadějí, pak souvislost mezi Božím královstvím a nadějí je možno považovat za prokázanou.

Aby nedošlo k nesprávné interpretaci obou popsaných ztotožnění Ježíše Krista, je důležité poznamenat, že jeho osoba nekonečně přesahuje všechny lidské pojmy. Ctnost naděje ve svém obsahu ani zdaleka nevyčerpává celou existenci Božího Syna. Popsaným ztotožněním se nemyslí, že by Ježíš byl právě jen lidskou nadějí v podobě dočasné a pomíjivé lidské ctnosti – a už ničím jiným. Místo o ztotožnění by bylo správnější mluvit o christologickém výkladu naděje, o přiblížení nebo o naději jako ukazateli na Krista. Naděje i Boží království ukazují na Ježíše jako na svůj zdroj, na svoji podstatu. V každém případě christologický výklad Božího království potvrzuje hledanou souvislost, že Boží království je zdrojem naděje.

Další vztahy mezi Božím královstvím a nadějí lze odhalit za pomoci eschatologie. Kapitola 1.7 představila její odlišné varianty. Každý z druhů eschatologie se může uplatnit jako prostředek při vzniku naděje spojené s Božím královstvím. Futurální směřuje k budoucímu přislíbenému království, presentní se orientuje na Boží království

109 FRANTIŠEK. *Křesťanská naděje není optimismus, ale mnohem víc*. Zprávy. Česká sekce vatikánského rozhlasu (9.9.2013) [2023-02-25]. <<https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=18824>>.

skryté, existující už v přítomnosti, založené na minulých pašijových událostech a Ježíšově vzkříšení.

3.9. Působení naděje na cestě do Božího království

Potvrdilo se, že Boží království představené v synoptických evangeliích je důležitým činitelem pro vznik křesťanské naděje. Poněkud stranou pozornosti zatím zůstala další skutečnost, která je zjevná a byla uvedena již v samém úvodu na str. 11, totiž že naděje je důležitým činitelem pomáhajícím na cestě do Božího království. Boží království a naděje na jeho dosažení jsou dva faktory, které na sebe působí *vzájemně*. Vyjadřuje to Obrázek 6.

Obrázek 6: Vzájemný vztah Božího království a naděje

Ježíš ve svém učení představuje posluchačům Boží království jako důležitý a nesmírně cenný cíl, pro nějž stojí za to obětovat všechno ostatní. Vytváří tím v nich naději, i když sám slovo naděje nepoužívá. Boží království i ctnost křesťanské naděje jsou Božími dary připravenými pro lidi k jejich užitku. Oba vyžadují od člověka spolupráci. Mohou být přijaty nebo odmítnuty. Naděje je prostředkem pro dobu během cesty a její úloha skončí při vstupu do Božího království v plnosti a slávě, při eschatologickém završení. Naproti tomu Boží království je cílem, jeho význam finálním eschatonem nekončí, ale dosahuje naplnění. Oboje spolu souvisí, ale také se navzájem liší.

Boží království je zatím ve světě skryté, nenápadné jako zaseté zrno, postupně roste a „zraje“, není snadné poznat, kudy vede jeho hranice procházející napříč mezi lidmi a skrze lidská srdce. Ale naděje se může projevit a uplatnit právě nyní a zde v plné síle. Měla by být zcela zřetelná. Pro ni už nebude lepší příležitost než v přítomnosti, protože její působení je časově omezené – až skončí čas, skončí i naděje, nebude jí třeba. „Kdo něco vidí, proč by v to ještě doufal?“ (Řím 8,24b)

Přítomnost může být plným právem nazvána dobou naděje. Jestliže však křesťané nevyzařují naději, jestli není patrná z jejich chování a řeči, je něco špatně s jejich křesťanstvím, s jejich vztahem k Božímu království, s jejich otevřeností pro vlití ctnosti a pro Boží milost.

Jak získat a šířit naději? Jedno prakticky odzkoušené a potvrzené doporučení bylo představeno na straně 55 v podobě rady pro člověka, jemuž chybí naděje. Další naději lze vytěžit z modlitby, ze svátostí a ze vztahu k Bohu obecně. A samozřejmě důležitou roli při vzniku naděje má Boží království.

Závěr

Vztah Božího království a naděje je zde v závěrečném souhrnu představen v postupně se měnící perspektivě – od zcela obecného pohledu z většího odstupu přes vzájemné odlišení spojovacích linií mezi oběma pojmy až po zobrazení podrobností, v nichž lze zahlédnout základní stavební kameny tvořící části pomyslného mostu mezi Božím královstvím a křesťanskou nadějí.

Od Božího království ke vzniku naděje

Viděno „zdálky“ se zdá vše jasné. Boží království nepochybně *je* zdrojem naděje. Synoptická evangelia na mnoha místech citují Ježíšovy výroky o Božím království a Kristus království představuje jako velkou hodnotu a štěstí pro každého, kdo je získá. Vybízí lidi, aby udělali vše pro možnost do Božího království vstoupit. Sám na sobě ukázal, že toto království existuje, vstup do něj je možný a ani tělesná smrt tomu nedokáže zabránit. Z toho zcela zřetelně vyplývá, že Boží království je pro křesťany zdrojem velké naděje.

Pohled z předchozího odstavce je však příliš málo konkrétní na to, aby mohl být považován za uspokojivé řešení tématu. Je nezbytné posunout se blíže, k užšímu vyhodnocení. Z textů Písma, biblických a exegetických komentářů a z vlastního rozboru postupně vystoupily do popředí tři hlavní myšlenkové osy, které vzájemně propojují na jedné straně Boží království a na druhé straně křesťanskou nadějí. Každá z os dovoluje mezi oběma sledovanými pojmy nalézt vztah, v němž Boží království je příčinou a naděje důsledkem, a každá to dělá poněkud jinak.

První osa má dva opěrné body, z nichž jeden je založen na ztotožnění Božího království s osobou Ježíše Krista. Tento dobře podložený názor je v církvi přítomný od doby rané církve a církevních otců až po současnost. Druhým opěrným bodem je přesvědčení ztotožňující Ježíše a nadějí. Řetěz souvislosti pak vypadá takto: Boží království ↔ Ježíš Kristus ↔ naděje. Ve výsledku je tak přes Kristovu osobu propojeno Boží království s nadějí. Více podrobnosti k tomu obsahuje kapitola 3.8.

Druhá osa hledá vztah mezi Božím královstvím a nadějí s využitím futurálního eschatonu. Boží království je podle řady Ježíšových výpovědí cílem, který Bůh připravil pro člověka, je naplněním touhy člověka po Bohu a Boha po člověku. Přináší věčné

odpočinutí od všech námah a trápení, je hodnotou, pro niž má smysl obětovat „konkurenční“ přítomná dobra nabízená světem. Stává se cílem hodnotným a přitažlivým pro člověka, který uvěřil Ježíšově radostné zvěsti, stává se nadějí pro konec lidského života, pro přechod do věčnosti, k níž otevřel cestu Ježíš svojí obětí a zmrtvýchvstáním. Oprávněně lze tvrdit, že budoucí Boží království je zdrojem naděje, která očekává naplnění na konci času.

Třetí osa také využívá eschaton, avšak tentokrát presentní. Boží království ve své plnosti je teprve před námi, ale ve skryté nezavršené podobě je přítomné již nyní. Již nyní se k němu lze připojit vírou a křtem. Již nyní lze žít ve společenství s Kristem zpřítomněným při liturgii ve slově a v eucharistii, lze žít ve společenství s bratry a sestrami tvořícími Kristovo tajemné tělo a směřujícími do království v plnosti. Kristus je mezi námi a v nás. Eklesiologický a mystický výklad Božího království tvoří spojnicí mezi Božím královstvím a nadějí, přitom tato naděje je důvěrně blízká, protože část jejího naplnění můžeme prožívat už tady a teď.

Výhodou dosud popsaných „makroskopických“ perspektiv je, že se zcela nebo zčásti opírají o tradiční výklad Písma, o názory teologů nebo o komentáře publikované v literatuře. Nevýhoda spočívá ve stále ještě nedostatečně podrobném zaměření na biblický text. Přímo k jednotlivým veršům a jejich rozboru se dostává hledání vztahu mezi Božím královstvím a nadějí až při největším přiblížení, tedy v nejtěsnější „mikroskopické“ perspektivě.

Naděje dobře skrytá v synoptických zprávách o Božím království

Věrohodně doložit naději plynoucí přímo z jednotlivých Ježíšových výroků o Božím království se ukázalo nesnadné. Písmo je výrazem Božího sebezjevení a nepochybně je jako celek i ve svých částech zdrojem naděje. Ale synoptická evangelia pojem *naděje* nepoužívají, proto jakoukoliv přímou relaci mezi výrazy *Boží království* a *naděje* v biblickém textu u synoptiků nebylo možné nalézt a tedy ani hodnotit. Ani dostupná literatura pro zamýšlený účel neposkytla vodítko či vhodnou metodu. Byla proto navržena a použita metoda vlastní, spočívající v klasifikaci a třídění každého ze 104 synoptických veršů obsahujících pojem Boží království (a jeho ekvivalenty) pomocí dvanácti kritérií do stejného počtu základních skupin (tříd), přičemž se v této fázi vůbec nezkoumal vztah veršů k naději. Vyhodnocení souvislosti s nadějí pak bylo uskutečněno

až následně po celých skupinách. Byly přidány další podtřídy do celkového počtu šestnácti. Teprve skupiny veršů majících v rámci skupiny společné znaky poskytly při dalším rozboru použitelné a dostatečně reprezentativní výpovědi o vztahu k naději. Podařilo se tak dopracovat k rozumným dobře podloženým výstupům, když předtím skončilo neúspěchem několik pokusů hodnotit jednotlivě každý z veršů podle jeho vztahu k naději a následně z toho cokoliv zobecňovat.

Boží království pro i proti naději

Výsledek skupinové analýzy byl v jistém smyslu překvapující. Kromě veršů o Božím království zřetelně podporujících vznik naděje obsahují tři zkoumaná evangelia i velmi významný počet veršů, u nichž se zdá, že naději oslabují nebo ji v některých případech ničí. Zejména jde o extrémní nároky na uchazeče a nesplnitelná vstupní kritéria. Bez další hlubší analýzy by to mohlo vypadat, že negativní evangelní výpovědi beroucí lidem naději dokonce převažují. Tento (naštěstí zdánlivý) destrukční paradox ve své podstatě popírá smysl evangelia jako radostné zvěsti. Podařilo se ho vysvětlit a vyloučit s využitím výsledků podrobného rozboru pojmu naděje, odlišením tzv. činné a trpělivé naděje a se znalostí faktorů ovlivňujících výslednou motivační sílu naděje. Významnou roli mělo i uplatnění specifik křesťanské naděje, k nimž patří zejména úzká souvislost s dalšími ctnostmi pavlovské triády – s vírou a láskou. Podrobnější vysvětlení je obsaženo v části 3.5 zabývající se třídami a hodnocením skupin veršů.

Stavební kameny naděje

Při syntéze poznatků o Božím království a naději se ukázalo, že k důležitým stavebním prvkům, z nichž se skládá naděje spojená s Božím královstvím, patří znalost cíle, znalost cesty, praxe života podle evangelních zásad, zaslíbení o Božím království, Boží milost a také božské ctnosti víra a láska. To je výsledek zkoumání v nejpodrobnější perspektivě, detailní popis je k tomu v předcházejících kapitolách 3.6 a 3.7.

Zdroje

Zatímco literatura velmi pomohla v analytické části, v části syntetické neposkytla použitelnou podporu. Zřejmě to souvisí s tím, že řešené téma není v literatuře dostatečně zpracováno – nebo se vhodné zdroje nepodařilo najít.

Přínos a prakticky použitelné výstupy

Pro toho, kdo usiluje o Boží království a hledá, co by mu na jeho cestě mohlo pomoci, práce nabízí k podpoře naděje přehled evangelních veršů o Božím království – a také několik odvozených poznatků. Lze doufat, že něco z obsahu práce by mohlo být využito během katechumenátu ve farnosti a v pastorační praxi např. ve farních společenstvích při debatě o hodnotě a přitažlivosti Božího království a o významu naděje v životě křesťana.

Shrnutí

Boží království je pro člověka velkou hodnotou, znamená věčný život ve společenství s Bohem, zbavení se všech starostí a trápení. Rozbor synoptických evangelií však ukázal, že získat vstup do Božího království, jak o tom mluví Ježíš, není snadné. Od uchazeče o království se vyžaduje součinnost a příprava. Znamená to již zde na zemi v prostoru a čase se dopředu oprošťovat od věcí, které jsou dočasné a do věčného království si je nikdo nemůže vzít; nezaměřovat se jen na sebe a na své zájmy, naopak učit se žít pro druhé. Je nutné budovat vztahy a vytvářet hodnoty, které představují základní „kvalifikaci“ pro Boží království. V tom všem člověku pomáhá naděje pramenící z Ježíšových výpovědí a příslibů o Božím království. Práce potvrdila několika způsoby vzájemnou kladnou souvislost mezi Božím královstvím, jak jej hlásají synoptická evangelia, a křesťanskou nadějí. Tím dosáhla stanoveného cíle.

Seznam použitých zkratek

ad.	a další
AG	adnominální genitiv
aj.	a jiné
apod.	a podobně
BK	Boží království
ČEP	Český ekumenický překlad
ČLP	Český liturgický překlad
ČSP	Český studijní překlad
DJG	Dictionary of Jesus and the Gospels
dosl.	doslova, doslovně
EN	Evangelii nuntiandi
GS	Gaudium et spes
JB	Jeruzalémská Bible
K(i)	království (implicitně Boží/nebeské/Otcovo)
KKC	Katechismus katolické církve
Kr.	Kristus; užito ve spojení „po Kr.“ = po Kristu
LG	Lumen gentium
např.	například
N-A	Nestle-Aland
NK	nebeské království
NZ	Nový zákon
OK	Otcovo království
pozn. aut.	poznámka autora práce
př. Kr.	před Kristem
přel. aut.	přeložil autor práce
SSJČ	Slovník spisovného jazyka českého
stol.	století
SZ	Starý zákon
tj.	to jest
v.	verš, verše
vs.	versus (proti, oproti)

Seznam tabulek

Tabulka 1: Varianty výrazů pro Boží království v evangeliích.....	16
Tabulka 2: Porovnání variant názvů království mezi synoptickými evangelií.....	18
Tabulka 3: Výskyt slova <i>království</i> v Novém zákoně.....	23
Tabulka 4: Boží / Otcovo / nebeské království pouze v synoptických evangeliích.....	24
Tabulka 5: Třídění výroků o Božím království.....	38
Tabulka 6: Boží království v ostatních NZ spisech.....	41
Tabulka 7: Výskyt pojmu <i>naděje</i> a <i>doufat</i> v knihách Nového zákona.....	49
Tabulka 8: Explicitní pojem <i>naděje</i> v evangeliích.....	60

Seznam obrázků

Obrázek 1: Síla zdroje naděje podle dostupnosti a přitažlivosti cíle.....	52
Obrázek 2: Zdroj naděje i pro bezvýchodné situace.....	54
Obrázek 3: Zastoupení pojmů Boží království a naděje v NZ knihách.....	63
Obrázek 4: Společné rysy Božího království a naděje.....	64
Obrázek 5: Stavební kameny a vznik naděje.....	76
Obrázek 6: Vzájemný vztah Božího království a naděje.....	78

Seznam použité literatury

Prameny

Bible. Český studijní překlad. CzeCSP SWORD module. The Sword Project. Open Source Bible Software. (2009) [2021-02-05].

<<http://www.crosswire.org/sword/modules/ModInfo.jsp?modName=CzeCSP>>.

Bible, Český liturgický překlad. On-line verze aplikace. (2019) [2019-11-03].

<<http://bible.liturgie.cz/>>.

Bible: Písmo svaté Starého i Nového zákona: včetně deuterokanonických knih: Český ekumenický překlad. 6., přeprac. vyd., 4. vyd. v České biblické společnosti. Praha: Česká biblická společnost, 1995.

Greek New Testament. Nestle 1904. SWORD module. The Sword Project. Open Source Bible Software. (2015) [2021-11-12]

<<http://www.crosswire.org/sword/modules/ModInfo.jsp?modName=Nestle1904>>.

Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Praha; Kostelní Vydří: Krystal OP; Karmelitánské nakladatelství, 2009.

Řecko-český Nový zákon: Novum Testamentum Graece: Nestle-Aland, 27. vyd. ; Nový zákon: český ekumenický překlad. 1. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2011.

Textus Receptus (1550/1894). TR SWORD module. The Sword Project. Open Source Bible Software. (2021) [2021-11-12]

<<http://www.crosswire.org/sword/modules/ModInfo.jsp?modName=Byz>>.

The New Testament in the Original Greek: Byzantine Textform 2013. Byz SWORD module. The Sword Project. Open Source Bible Software. (2021) [2021-11-12]

<<http://www.crosswire.org/sword/modules/ModInfo.jsp?modName=Byz>>.

Literatura a on-line zdroje

- AKVINSKÝ, Tomáš. *Theologická summa*. Olomouc: Profesori bohovědného učiliště řádu dominikánského v Olomouci, 1937–1940.
- BARTOŇ, Josef. *Uvedení do novozákonní řečtiny*. 5., upr. vyd. Praha: KLP, 2009.
- BENEDIKT XVI. *Ježíš Nazaretský*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008.
- BENEDIKT XVI. *Encyklika Spe salvi: O křesťanské naději*. Praha: Paulínky, 2008.
- Bible Hub. Online Bible Study Suite*. [2021-11-14]. <<https://biblehub.com/>>.
- BROŽ, Jaroslav. *Podobenství v Novém zákoně*. (25.3.2009) [2022-02-05]. <<http://ktf.cuni.cz/~brozj/distancni/Podobenstv%C3%AD.doc>>.
- CANTALAMESSA, Raniero. *Slovo a život: roční cyklus C*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.
- DACÍK, Reginald Maria. *Mravouka*. Druhé vydání. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1946.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Vyd. 2., v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- EMSLIE, Robert. *The Kingdom of God and the Messianic Hope*. Grand Canyon University (20.5.2014) [2021-11-14]. <https://www.academia.edu/15153434/The_Kingdom_of_God_and_The_Messianic_Hope>.
- FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Lukáše: Porozumět Božímu slovu*. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2011.
- FRANTIŠEK. *Křesťanská naděje není optimismus, ale mnohem víc*. Zprávy. Česká sekce vatikánského rozhlasu (9.9.2013) [2023-02-25]. <<https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=18824>>.
- GREEN, Joel B. – MCKNIGHT, Scot – MARSHALL, I. Howard. *Dictionary of Jesus and the Gospels*. Downers Grove: InterVarsity Press, 1992.

HALÍK, Tomáš. *Krise jako šance*. (11.2009) [2022-01-01]. <<http://halik.cz/cs/tvorba/rozhovory/text/clanek/84/>>.

Hope. Bible Study Tools [2022-11-19]. <<https://www.biblestudytools.com/dictionary/hope/>>.

JAN PAVEL II. *Dominum et vivificantem. Encyklika Jana Pavla II.: O Duchu svatém v životě církve a světa z 18. května 1986*. Praha: Zvon, 1997.

JAN PAVEL II. *Christifideles laici: Posynodní apoštolský list Jana Pavla II.: O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1996.

Katechismus katolické církve. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995.

LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

MAGOS, Mark Jonnel. HINAUT PA UNTA! Hope as the Horizon of Expectation of the Kingdom of God. *Theological Synthesis Paper 2019* [2021-11-14]. <https://www.academia.edu/58069114/HINAUT_PA_UNTA_Hope_as_the_Horizon_of_Expectation_of_the_Kingdom_of_God>.

Merriam-Webster Dictionary [2022-11-19]. <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/hope#dictionary-entry-2>>.

MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. 1. vyd. Praha: Centrum biblických studií AV ČR a UK v Praze ve spolupráci s Českou biblickou společností, 2011.

NOVOTNÝ, Vojtěch. *Úvod k eschatologii*. Praha: KTF UK, 2011. [2022-02-13] <http://ktf.cuni.cz/~novotny/statistiky/eschatologie/novotny_uvod_k_eschatologii.pdf>.

OSBORNE, Grant R. *Matthew*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2010.

PAVEL VI. *Evangelii nuntiandi: apoštolská exhortace Pavla VI. Hlásání evangelia z 8. prosince 1975*. 2. opr. vyd. Praha: Zvon, 1990.

POKORNÝ, Petr. Od Ježíše k teologii. Soubor studií. *Studie a texty Evangelické teologické fakulty*, 2008, sv. 12, č. 1.

PRACH, Václav. *Řecko-český slovník*. Praha: Scriptum, 1993.

PTÁČEK, Radek – BARTŮNĚK, Petr. *Naděje v medicíně*. 1. vydání. Praha: Grada, 2020.

REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Vydání první. Voznice: Leda, 2001.

SLEZACKOVA, Alena – KRAFFT, Andreas. *Hope – A Driving Force of Optimal Human Development* (2016) [2022-11-19]. <https://www.researchgate.net/publication/311908194_Hope_-_A_Driving_Force_of_Optimal_Human_Development>.

SLEZACKOVA, Alena – PROŠEK, Tomáš – MALATINCOVÁ, Tatiana – KRAFFT, Andreas. Psychometrické vlastnosti české verze škály prožívané naděje: faktorová struktura a vnitřní konzistence. *Československá psychologie 2020*, roč. 64, č. 3.

Slovník spisovného jazyka českého. Ústav pro jazyk český. (2011) [2022-10-08]. <<https://ssjc.ujc.cas.cz/>>

SLUKA, Jiří. *Koncept naděje v Pavlových epištolách*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, Katedra biblických věd a starých jazyků. Praha, 2020.

SNYDER, C. Richard. *Handbook of Hope: Theory, Measures, and Applications*. San Diego: Academic Press, 2000.

Příloha

Konkordance slova království v Novém zákoně

Přehled sloupců tabulky v Příloze 1 a jejich význam

- Č. celk. – Číslo celkového pořadí konkrétního výskytu slova „království“ v NZ
- Č. ve sk. – Číslo výskytu slova „království“ v příslušné skupině, např. v evangeliu
- Kniha – Zkratka NZ knihy, v níž se slovo „království“ vyskytuje
- Verš – Souřadnice verše s výskytem slova „království“ v příslušné NZ knize
- Slovo – Zkrác. ozn. řec. slova království (*basileia, basileian, basileias*) – a, n, s
- Vícenás. – Vícenásobný výskyt slova „království“ v jednom verši indikuje znak •
- Pořadí – Pořadí slova „království“ ve verši s vícenásobným výskytem
- Typ – Jeden ze čtyř hodnocených typů „království“: B, N, O, I, viz níže
- B** – Boží království
- N** – Nebeské království
- O** – Otcovo království
- I** – Implicitně Boží / nebeské / Otcovo království, určeno z kontextu
- nic* – Světské nebo jiné království nespádající pod typy B, N, O, I
- Text verše – Český překlad verše podle ČEP, není-li uvedeno v poznámce jinak
- Značky tříd – Písmena značící zkratky tříd přiřazených k verši. Viz dále seznam tříd.
- Poznámka – Poznámka k verši – metoda zatřídění, zkratka překladu apod.
- Slovo – Konkrétní tvar řeckého slova království (*basileia*) v daném verši

Seznam tříd použitých pro třídění výroků o Božím království

Značka	Kritérium pro přiřazení značky
B	Výrok obsahuje Boží varování před ztrátou Božího království (b ěda apod.).
D	Výrok oslavuje Boha nebo jeho království (d oxologie).
E	Výrok uvádí nějakou eschatologickou souvislost.
Ef	Výrok vykazuje futurální eschatologickou souvislost.
Ep	Výrok vykazuje p resenční eschatologickou souvislost.
H	Výrok se zabývá h lásáním BK, uváděním ve známost, učením o něm.
M	Výrok popisuje Boží m oc působící v Božím království nebo v souvislosti s jeho příchodem.
O	Výrok uvádí o btížnost vstupu do BK, popisuje překážky bránící vstupu do BK.
P	Výrok vysvětluje vlastnosti BK pomocí p řirovnání a p odobenství.
S	Výrok obsahuje Boží příslib království pro zájemce mající určité vlastnosti.
T	Výrok uvádí t ouhu po Božím království, případně její vyjádření ve formě osobního rozhodnutí a jednání či přinesení oběti.
U	Výrok představuje ú častníky BK a jejich charakter nebo ukazuje, jací by měli či neměli být pro vstup do království.
V	Výrok uvádí vlastnosti BK – jaké je a není, co do něj patří a co nikoliv.
V+	Výrok uvádí dobré a přitažlivé vlastnosti Božího království.
V-	Výrok uvádí obtížné a odrazující vlastnosti Božího království.
Z	Výrok popisuje z působ, jak získat BK, jak do něj vstoupit.

Konkordance slova *království* v Novém zákoně

Č. celk.	Č. ve sk.	Kniha	Verš	Slovo	Vícenás.	Pořadí	Typ	Text verše	Značky tříd	Poznámka	Slovo
1	1	Mt	3,2	a			N	„Čiňte pokání, neboť se přiblížilo království nebeské.“	Ep H Z		βασιλεία
2	2	Mt	4,8	s				Pak ho ďábel vezme na velmi vysokou horu, ukáže mu všechna království světa i jejich slávu			βασιλείας
3	3	Mt	4,17	a			N	Od té chvíle začal Ježíš kázat: „Čiňte pokání, neboť se přiblížilo království nebeské.“	Ep H Z		βασιλεία
4	4	Mt	4,23	s			I	Ježíš chodil po celé Galileji, učil v jejich synagógách, kázal evangelium království (Božího) a uzdravoval každou nemoc a každou chorobu v lidu.	H M	Slovo <i>Božího</i> je jen v ČEP, nikoliv v ČSP a řeckém textu.	βασιλείας
5	5	Mt	5,3	a			N	Blaze chudým v duchu, neboť jejich je království nebeské.	S U		βασιλεία
6	6	Mt	5,10	a			N	Blaze těm, kdo jsou pronásledováni pro spravedlnost, neboť jejich je království nebeské.	E S U		βασιλεία
7	7	Mt	5,19	a		1	N	Kdo by tedy zrušil jediné z těchto nejmenších přikázání a tak učil lidi, bude v království nebeském vyhlášen za nejmenšího; kdo by však zachovával a učil, bude v království nebeském vyhlášen velkým.	Ef U		βασιλεία
8	8	Mt	5,19	a	•	2	N	Kdo by tedy zrušil jediné z těchto nejmenších přikázání a tak učil lidi, bude v království nebeském vyhlášen za nejmenšího; kdo by však zachovával a učil, bude v království nebeském vyhlášen velkým.	”		βασιλεία
9	9	Mt	5,20	n			N	Neboť pravím vám: Nebude-li vaše spravedlnost o mnoho přesahovat spravedlnost zákoníků a farizeů, jistě nevejdete do království nebeského.	B O Z		βασιλείαν
10	10	Mt	6,10	a			I	Přijď tvé království. Staň se tvá vůle jako v nebi, tak i na zemi.	T		βασιλεία

11	11	Mt	6,13	a		I	A neuved' nás do pokušení, ale vysvobod' nás od toho Zlého [, neboť tvé je království i moc i sláva na věky. Amen].	D	ČSP. Jen některé překlady obsahují rozšířenou podobu verše v závorce [...].	βασιλεία
12	12	Mt	6,33	n		I	(32) Po tom všem se shánějí pohané. Váš nebeský Otec přece ví, že to všechno potřebujete. (33) Hledejte především jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno.	Z		βασιλείαν
13	13	Mt	7,21	n		N	Ne každý, kdo mi říká ‚Pane, Pane‘, vejde do království nebeského; ale ten, kdo činí vůli mého Otce v nebesích.	Z		βασιλείαν
14	14	Mt	8,11	a		N	Pravím vám, že mnozí od východu i západu přijdou a budou stolovat s Abrahamem, Izákem a Jákobem v království nebeském;	Ef U	Zatřídění podle kontextu	βασιλεία
15	15	Mt	8,12	s		I	ale synové království budou vyvrženi ven do tmy; tam bude pláč a skřípění zubů.	Ef O		βασιλείας
16	16	Mt	9,35	s		I	Ježíš obcházel všechna města i vesnice, učil v jejich synagógách, kázal evangelium království a uzdravoval každou nemoc a každou chorobu.	H		βασιλείας
17	17	Mt	10,7	a		N	Jděte a kažte, že se přiblížilo království nebeské.	Ep H		βασιλεία
18	18	Mt	11,11	a		N	Amen, pravím vám, mezi těmi, kdo se narodili z ženy, nevystoupil nikdo větší, než Jan Křtitel; avšak i ten nejmenší v království nebeském je větší nežli on.	E U		βασιλεία
19	19	Mt	11,12	a		N	Ode dnů Jana Křtitele až podnes království nebeské trpí násilí a násilníci po něm sahají.	V-		βασιλεία
20	20	Mt	12,25	a			Protože znal jejich smýšlení, řekl jim: „Každé království vnitřně rozdělené pustne a žádná obec ani dům vnitřně rozdělený nemůže obstát.			βασιλεία
21	21	Mt	12,26	a			A vyhání-li satan satana, pak je v sobě rozdvojen; jak tedy bude moci obstát jeho království?			βασιλεία
22	22	Mt	12,28	a		B	Jestliže však vyháním demony Duchem Božím, pak už vás zastihlo Boží království.	Ep M		βασιλεία

Č. celk.	Č. ve sk.	Knih	Verš	Slovo	Vícenás.	Pořadí	Typ	Text verše	Značky tříd	Poznámka	Slovo
23	23	Mt	13,11	s			N	(10) Učedníci k němu přistoupili a řekli: „Proč k nim mluvíš v podobenstvích?“ (11) On jim odpověděl: „Protože vám je dáno znáti tajemství království nebeského, jim však není dáno.	U V	Zatřídění podle kontextu	βασιλείας
24	24	Mt	13,19	s			I	Pokaždé, když někdo slyší slovo o království a nechápe, přichází ten zlý a vyrve, co bylo zaseto do jeho srdce; to je ten, u koho se zasel podél cesty.	P V-		βασιλείας
25	25	Mt	13,24	a			N	Předložil jim jiné podobenství: „S královstvím nebeským je to tak, jako když jeden člověk zasel dobré semeno na svém poli. (25) Když však lidé spali, přišel nepřítel, nasej plevel do pšenice a odešel.	P V-		βασιλεία
26	26	Mt	13,31	a			N	Ještě jiné podobenství jim předložil: „Království nebeské je jako hořčičné zrnko, které člověk zaseje na svém poli; (32) je sice menší, než všechna semena, ale když vyroste, je větší, než ostatní byliny a je z něho strom, takže přilétají ptáci a hnízdí v jeho větvích.“	P V+		βασιλεία
27	27	Mt	13,33	a			N	Pověděl jim i toto podobenství: „Království nebeské je jako kvas, který žena vmísí do tří měřic mouky, až se všechno prokvasí.“	P V		βασιλεία
28	28	Mt	13,38	s			I	(37) On jim odpověděl: „Rozséváč, který rozsívá dobré semeno, je Syn člověka (38) a pole je tento svět. Dobré semeno, to jsou synové království, plevel jsou synové toho zlého;	P V U		βασιλείας
29	29	Mt	13,41	s			I	Syn člověka pošle své anděly, ti vyberou z jeho království každé pohoršení a každého, kdo se dopouští nepravosti, (42) a hodí je do ohnivé pece; tam bude pláč a skřípění zubů.	B Ef P O		βασιλείας
30	30	Mt	13,43	a			O	Tehdy spravedliví zazáří jako slunce v království svého Otce. Kdo má uši, slyš!“	Ef U V+		βασιλεία

31	31	Mt	13,44	a		N	Království nebeské je jako poklad ukrytý v poli, který někdo najde a skryje; z radosti nad tím jde, prodá všechno, co má, a koupí to pole.	P V+ T		βασιλεία
32	32	Mt	13,45	a		N	Anebo je království nebeské jako když obchodník, který kupuje krásné perly, (46) objeví jednu drahocennou perlu; jde, prodá všechno, co má, a koupí ji.	P V+ T		βασιλεία
33	33	Mt	13,47	a		N	Anebo je království nebeské jako síť, která se spustí do moře a zahrne všechno možné;	Ef P V	Zatřídění podle kontextu	βασιλεία
34	34	Mt	13,52	a		N	A on jim řekl: „Proto každý zákoník, který se stal učedníkem království nebeského, je jako hospodář, který vynáší ze svého pokladu nové i staré.“	P U		βασιλεία
35	35	Mt	16,19	s		N	Dám ti klíče království nebeského, a co odmítneš na zemi, bude odmítnuto v nebi, a co přijmeš na zemi, bude přijato v nebi.“	Ep V		βασιλείας
36	36	Mt	16,28	a		I	Amen, pravím vám, že někteří z těch, kteří tu stojí, neokusí smrti, dokud nespatří Syna člověka přicházejícího se svým královstvím.“	Ef		βασιλεία
37	37	Mt	18,1	a		N	V tu hodinu přišli učedníci k Ježíšovi s otázkou: „Kdo je vlastně největší v království nebeském?“	U		βασιλεία
38	38	Mt	18,3	n		N	a řekl: „Amen, pravím vám, jestliže se neobráte a nebudete jako děti, nevejdete do království nebeského.“	Z O U		βασιλείαν
39	39	Mt	18,4	a		N	Kdo se pokoří a bude jako toto dítě, ten je největší v království nebeském.	Z U		βασιλεία
40	40	Mt	18,23	a		N	S královstvím nebeským je to tak, jako když se jeden král rozhodl vyžádat účty od svých služebníků.	P V		βασιλεία

Č. celk.	Č. ve sk.	Knih	Verš	Slovo	Vícenás.	Pořadí	Typ	Text verše	Značky tříd	Poznámka	Slovo
41	41	Mt	19,12	n			N	Někteří nežijí v manželství, protože jsou k tomu od narození nezpůsobilí; jiní nežijí v manželství, protože je nezpůsobilými učinili lidé; a někteří nežijí v manželství, protože se ho zřekli pro království nebeské. Kdo to může pochopit, pochop.“	U T		βασιλειαν
42	42	Mt	19,14	a			N	Ježíš však řekl: „Nechte děti a nebraňte jim jít ke mně; neboť takovým patří království nebeské.“	S U		βασιλεία
43	43	Mt	19,23	n			N	Ježíš řekl svým učedníkům: „Amen, pravím vám, že bohatý těžko vejde do království nebeského.“	O U		βασιλειαν
44	44	Mt	19,24	n			B	Znovu vám říkám, snáze projde velbloud uchem jehly než bohatý do Božího království.	O U		βασιλειαν
45	45	Mt	20,1	a			N	Neboť s královstvím nebeským je to tak, jako když jeden hospodář hned ráno vyšel najmout dělníky na svou vinici.	P V		βασιλεία
46	46	Mt	20,21	a			I	On jí řekl: „Co chceš?“ Řekla: „Ustanov, aby tito dva synové měli místo jeden po tvé pravici a jeden po tvé levici ve tvém království.“	T V		βασιλεία
47	47	Mt	21,31	n			B	Kdo z těch dvou splnil vůli svého otce?“ Odpověděli: „Ten první!“ Ježíš jim řekl: „Amen, pravím vám, že celníci a nevěstky předcházejí vás do Božího království.“	Z P U		βασιλειαν
48	48	Mt	21,43	a			B	Proto vám pravím, že vám Boží království bude odňato a bude dáno národu, který ponese jeho ovoce.	O U V	Zatřídění podle kontextu	βασιλεία
49	49	Mt	22,2	a			B	S královstvím Božím je to tak, jako když jeden král vystrojil svatbu svému synu.	P V		βασιλεία
50	50	Mt	23,13	n			N	Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Zavíráte lidem království nebeské, sami nevcházíte a zabraňujete těm, kdo chtějí vejít.	B O		βασιλειαν
51	51	Mt	24,7	a		1		Povstane národ proti národu a království proti království, bude hlad a zemětřesení na mnoha místech.			βασιλεία

52	52	Mt	24,7	n	•	2		Povstane národ proti národu a království proti království, bude hlad a zemětřesení na mnoha místech.				βασιλείαν
53	53	Mt	24,14	s			I	A toto evangelium o království bude kázáno po celém světě na svědectví všem národům, a teprve potom přijde konec.	H Ef			βασιλείας
54	54	Mt	25,1	a			N	Tehdy bude království nebeské, jako když deset družiček vzalo lampy a vyšlo naproti ženichovi.	Z P V Ef			βασιλεία
55	55	Mt	25,34	n			I	Tehdy řekne král těm po pravici: „Pojďte, požehnaní mého Otce, ujměte se království, které je vám připraveno od založení světa.“	P U Ef			βασιλείαν
56	56	Mt	26,29	a			O	Pravím vám, že již nebudu pít z tohoto plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu s vámi pít kalich nový v království svého Otce.“	Ef			βασιλεία
57	1	Mk	1,15	a			B	Naplnil se čas a přiblížilo se království Boží. Čiňte pokání a věřte evangeliu.	Ep H Z			βασιλεία
58	2	Mk	3,24	a		1		Je-li království proti sobě rozděleno, takové království nemůže obstát.		ČSP		βασιλεία
59	3	Mk	3,24	a	•	2		Je-li království proti sobě rozděleno, takové království nemůže obstát.		ČSP		βασιλεία
60	4	Mk	4,11	s			B	I řekl jim: „Vám je dáno znát tajemství Božího království; ale těm, kdo jsou vně, děje se všechno v podobenstvích,	O U V			βασιλείας
61	5	Mk	4,26	a			B	Dále řekl: „S královstvím Božím je to tak, jako když člověk vhodí semeno do země; (27) ať spí či bdí, v noci i ve dne, semeno vzchází a roste, on ani neví jak.	P V+			βασιλεία

Č. celk.	Č. ve sk.	Kniha	Verš	Slovo	Vícenás.	Pořadí	Typ	Text verše	Značky tříd	Poznámka	Slovo
62	6	Mk	4,30	n			B	Také řekl: „K čemu přirovnáme Boží království nebo jakým podobenstvím je znázorníme? (31) Je jako hořčičné zrno: Když je zaseto do země, je menší, než všechna semena na zemi; (32) ale když je zaseto, vzejde, přerůstá všechny byliny a vyhání tak velké větve, že ptáci mohou hnízdit v jejich stínu.“	P V+		βασιλείαν
63	7	Mk	6,23	s				Zavázal se jí přísahou: „O cokoli požádáš, dám tobě, až do polovice mého království.“			βασιλείας
64	8	Mk	9,1	n			B	Řekl jim také: „Amen, pravím vám, že někteří z těch, kteří tu stojí, neokusí smrti, dokud nespátrí Boží království, přicházející v moci.“	Ef		βασιλείαν
65	9	Mk	9,47	n			B	A jestliže tě svádí oko, vyloupni je; je lépe pro tebe, vejdeš-li do Božího království jednooký, než abys byl s oběma očima uvržen do pekla,	Z O		βασιλείαν
66	10	Mk	10,14	a			B	Když to Ježíš uviděl, rozhněval se a řekl: „Nechte děti přicházet ke mně, nebraňte jim, neboť takovým patří království Boží.“	U		βασιλεία
67	11	Mk	10,15	n			B	Amen, pravím vám, kdo nepřijme Boží království jako dítě, jistě do něho nevejde.“	Z O U		βασιλείαν
68	12	Mk	10,23	n			B	Ježíš se rozhlédl po svých učednících a řekl jim: „Jak těžko vejdu do Božího království ti, kdo mají bohatství!“	O U		βασιλείαν
69	13	Mk	10,24	n			B	Učedníky ta slova zarazila. Ježíš jim ještě jednou řekl: „Dítky, jak těžké je vejít do království Božího!“	O Z		βασιλείαν
70	14	Mk	10,25	n			B	Snáze projde velbloud uchem jehly, než aby bohatý vešel do Božího království.“	O U		βασιλείαν
71	15	Mk	11,10	a				Požehnaný, který přichází ve jménu Hospodinově, požehnáno buď přicházející království našeho otce Davida. Hosanna na výsostech!“			βασιλεία

72	16	Mk	12,34	s			B	Když Ježíš viděl, že moudře odpověděl, řekl mu: „Nejsi daleko od Božího království.“ Potom se ho již nikdo otázat neodvážil.	Z		βασιλείας
73	17	Mk	13,8	a		1		Povstane národ proti národu a království proti království, v mnohých krajinách budou zemětřesení, bude hlad. To bude teprve začátek bolestí.			βασιλεία
74	18	Mk	13,8	n	•	2		Povstane národ proti národu a království proti království, v mnohých krajinách budou zemětřesení, bude hlad. To bude teprve začátek bolestí.			βασιλείαν
75	19	Mk	14,25	a			B	Amen, pravím vám, že nebudu již pít z plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu pít nový kalich v Božím království.	Ef		βασιλεία
76	20	Mk	15,43	n			B	přišel Josef z Arimatie, vážený člen rady, který také očekával království Boží, dodal si odvahy, vešel k Pilátovi a požádal o Ježíšovo tělo.	T		βασιλείαν

77	1	Lk	1,33	s			I	(32) Ten bude veliký a bude nazván synem Nejvyššího a Pán Bůh mu dá trůn jeho otce Davida. (33) Na věky bude kralovat na rodem Jákobovým a jeho království nebude konce.“	D Ef		βασιλείας
78	2	Lk	4,5	s				Pak ho ďábel vyvedl vzhůru, v jediném okamžiku mu ukázal všechna království země			βασιλείας
79	3	Lk	4,43	n			B	Řekl jim: „Také ostatním městům musím zvěstovat Boží království, vždyť k tomu jsem byl poslán.“	H		βασιλείαν
80	4	Lk	6,20	a			B	Ježíš pohlédl na učedníky a řekl: „Blaze vám, chudí, neboť vaše je království Boží.“	Z U		βασιλεία
81	5	Lk	7,28	a			B	Pravím vám, mezi těmi, kdo se narodili z ženy, nikdo není větší než Jan; avšak i ten nejmenší v království Božím jest větší, nežli on.	E U		βασιλεία
82	6	Lk	8,1	n			B	Potom Ježíš procházel městy a vesnicemi a přinášel radostnou zvěst o Božím království; bylo s ním dvanáct učedníků	H		βασιλείαν
83	7	Lk	8,10	s			B	On řekl: „Vám je dáno znát tajemství Božího království, ostatním však jen v podobenstvích, aby hledíce neviděli a slyšíce nechápali.“	U V		βασιλείας

Č. celk.	Č. ve sk.	Knih	Verš	Slovo	Vícenás.	Pořadí	Typ	Text verše	Značky tříd	Poznámka	Slovo
84	8	Lk	9,2	n			B	(1) Ježíš svolal svých Dvanáct a dal jim sílu a moc vyhánět všechny démony a léčit nemoci. (2) Poslal je zvěstovat Boží království a uzdravovat.	H M		βασιλείαν
85	9	Lk	9,11	s			B	Když to zástupy zpozorovaly, šly za ním; on je přijal, mluvil jim o Božím království a uzdravoval ty, kteří to potřebovali.	H		βασιλείας
86	10	Lk	9,27	n			B	Říkám vám po pravdě: Někteří z těch, kdo tu stojí, neokusí smrti, dokud nespatří království Boží.“	Ef		βασιλείαν
87	11	Lk	9,60	n			B	Řekl mu: „Nech mrtvé, ať pochovávají své mrtvé. Ale ty jdi a všude zvěstuj království Boží.“	H O		βασιλείαν
88	12	Lk	9,62	a			B	Ježíš mu řekl: „Kdo položí ruku na pluh a ohlíží se zpět, není způsobilý pro království Boží.“	O U		βασιλεία
89	13	Lk	10,9	a			B	uzdravujte nemocné a vyřidte jim: ‚Přiblížilo se k vám království Boží.‘	H Ep		βασιλεία
90	14	Lk	10,11	a			B	Vytřásáme na vás i ten prach z vašeho města, který ulpěl na našich pohou! Ale to vězte: Přiblížilo se království Boží.	B E H		βασιλεία
91	15	Lk	11,2	a			I	Odpověděl jim: „Když se modlíte, říkejte: Otče náš, jenž jsi v nebesích, buď posvěceno tvé jméno. Přijď tvé království. Staň se vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi.	T		βασιλεία
92	16	Lk	11,17	a				Protože znal jejich myšlenky, řekl jim: „Každé království vnitřně rozdělené pustne a dům za domem padá.			βασιλεία
93	17	Lk	11,18	a				Je-li i satan v sobě rozdvojen, jak bude moci obstát jeho království? Říkáte přece, že vyháním démony ve jménu Belzebula.			βασιλεία
94	18	Lk	11,20	a			B	Jestliže však vyháním démony prstem Božím, pak už vás zastihlo Boží království.	Ep M		βασιλεία

95	19	Lk	12,31	n		I	(30) Potom všem se shánějí lidé tohoto světa. Váš Otec přece ví, že to potřebujete. (31) Vy však hledejte jeho království a to ostatní vám bude přidáno.	V		βασιλείαν
96	20	Lk	12,32	n		I	Nebojte se, malé stádce, neboť vašemu Otci se zalíbilo dát vám království.	S		βασιλείαν
97	21	Lk	13,18	a		B	Řekl: „Čemu se podobá Boží království a k čemu je přirovnám? (19) Je jako hořčičné zrnko, které člověk zasel do své zahrady; vyrostlo, je z něho strom a ptáci se uhníždili v jeho větvích.“	P V+		βασιλεία
98	22	Lk	13,20	n		B	A dále řekl: „K čemu přirovnám Boží království? (21) Je jako kvas, který žena vmísí do tří měřic mouky, až všechno prokvasí.“	P V		βασιλείαν
99	23	Lk	13,28	a		B	Tam bude pláč a skřípění zubů, až spatříte Abrahama, Izáka a Jákoba i všechny proroky v Božím království, a vy budete vyvrženi ven.	B Ef	Zatřídění podle kontextu	βασιλεία
100	24	Lk	13,29	a		B	A přijdou od východu i západu, od severu i jihu, a budou stolovat v Božím království.	Ef		βασιλεία
101	25	Lk	14,15	a		B	Když to uslyšel jeden z hostí, řekl mu: „Blaze tomu, kdo bude jíst chléb v království Božím.“	Ef U		βασιλεία
102	26	Lk	16,16	a		B	Zákon a proroci až do Jana; od té chvíle se zvěstuje království Boží a každý si do něho vynucuje vstup.	Ep H		βασιλεία
103	27	Lk	17,20	a	1	B	Když se ho farizeové otázali, kdy přijde Boží království, odpověděl jim: „Království Boží nepřichází tak, abyste to mohli pozorovat;	Ep V		βασιλεία
104	28	Lk	17,20	a	• 2	B	Když se ho farizeové otázali, kdy přijde Boží království, odpověděl jim: „Království Boží nepřichází tak, abyste to mohli pozorovat;	„		βασιλεία
105	29	Lk	17,21	a		B	ani se nedá říci: ‚Hle, je tu‘ nebo ‚je tam‘! Vždyť království Boží je mezi vámi!“	Ep V+		βασιλεία
106	30	Lk	18,16	a		B	Ježíš si je zavolal k sobě a řekl: „Nechte děti přicházet ke mně a nebraňte jim, neboť takovým patří království Boží.“	S U		βασιλεία

Č. celk.	Č. ve sk.	Kniha	Verš	Slovo	Vícenás.	Pořadí	Typ	Text verše	Značky tříd	Poznámka	Slovo
107	31	Lk	18,17	n			B	Amen, pravím vám, kdo nepřijme království Boží jako dítě, jistě do něho nevejde.“	O U		βασιλείαν
108	32	Lk	18,24	n			B	Když Ježíš viděl, jak se zarmoutil, řekl: „Jak těžko vejdou do Božího království ti, kdo mají bohatství!	O		βασιλείαν
109	33	Lk	18,25	n			B	Snáze projde velbloud uchem jehly, než aby bohatý člověk vešel do Božího království.“	O		βασιλείαν
110	34	Lk	18,29	s			B	On jim řekl: „Amen, pravím vám, není nikoho, kdo opustil dům nebo ženu nebo bratry nebo rodiče nebo děti pro Boží království,	S U		βασιλείας
111	35	Lk	19,11	a			B	Ježíš si je zavolal k sobě a řekl: „Nechte děti přicházet ke mně a nebraňte jim, neboť takovým patří království Boží.	S U		βασιλεία
112	36	Lk	19,12	n				Proto řekl: „Jeden urozený člověk odešel do daleké krajiny, aby se ujal kralování a pak se vrátil.			βασιλείαν
113	37	Lk	19,15	n				Když se však jako král vrátil, dal si předvolat služebníky, kterým svěril peníze, aby se přesvědčil, jak s nimi kdo hospodařil.		Nesoulad českých překladů s řeckým originálem, kde se říká, že se <i>ujal království</i> (česky „jako král“)	βασιλείαν
114	38	Lk	21,10	a				Tehdy jim řekl: „Povstane národ proti národu a království proti království,			βασιλεία
115	39	Lk	21,10	n				Tehdy jim řekl: „Povstane národ proti národu a království proti království,			βασιλείαν
116	40	Lk	21,31	a			B	Tak i vy, až uvidíte, že se toto děje, vězte, že je blízko království Boží.	Ef		βασιλεία
117	41	Lk	22,16	a			B	Neboť vám pravím, že ho již nebudu jíst, dokud vše nedojde naplnění v království Božím.	Ef		βασιλεία
118	42	Lk	22,18	a			B	Neboť vám pravím, že od této chvíle nebudu pít z plodu vinné révy, dokud nepřijde království Boží.	Ef		βασιλεία
119	43	Lk	22,29	n			I	Já vám uděluji království, jako je můj Otec udělil mně,	S		βασιλείαν

120	44	Lk	22,30	a		B	(29) Já vám uděluji království, jako je můj Otec udělil mně, (30) abyste v mém království jedli a pili u mého stolu; usednete na trůnech a budete soudit dvanáct pokolení Izraele.“	S		βασιλεία
121	45	Lk	23,42	n		I	A řekl: „Ježíši, pamatuj na mne, až přijdeš do svého království.“ (43) Ježíš mu odpověděl: „Amen, pravím ti, dnes budeš se mnou v ráji.“	ST		βασιλείαν
122	46	Lk	23,51	n		B	(50) Členem židovské rady byl muž jménem Josef, člověk dobrý a spravedlivý, (51) který nesouhlasil s jejich rozhodnutím a činem. Pocházel z židovského města Arimatie a patřil k těm, kdo očekávali království Boží.	T		βασιλείαν

Č. celk.	Č. ve sk.	Kniha	Verš	Slovo	Vícenás.	Pořadí	Typ	Text verše	Značky tříd	Poznámka	Slovo
123	1	Jan	3,3	n			B	Ježíš mu odpověděl: „Amen, amen, pravím tobě, nenarodí-li se kdo znovu, nemůže spatřit království Boží.“	E Z U		βασιλείαν
124	2	Jan	3,5	n			B	Ježíš odpověděl: „Amen, amen, pravím tobě, nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do království Božího.“	E Z U		βασιλείαν
125	3	Jan	18,36	a		1	I	Ježíš řekl: „Moje království není z tohoto světa. Kdyby mé království bylo z tohoto světa, moji služebníci by bojovali, abych nebyl vydán Židům; mé království však není odtud.“	E V		βασιλεία
126	4	Jan	18,36	a	•	2	I	Ježíš řekl: „Moje království není z tohoto světa. Kdyby mé království bylo z tohoto světa, moji služebníci by bojovali, abych nebyl vydán Židům; mé království však není odtud.“	”		βασιλεία
127	5	Jan	18,36	a	•	3	I	Ježíš řekl: „Moje království není z tohoto světa. Kdyby mé království bylo z tohoto světa, moji služebníci by bojovali, abych nebyl vydán Židům; mé království však není odtud.“	”		βασιλεία
128	1	Sk	1,3				B	jim také po svém umučení mnoha způsoby prokázal, že žije, po čtyřicet dní se jim dával spatřit a učil je o království Božím.			βασιλείας
129	2	Sk	1,6					Ti, kteří byli s ním, se ho ptali: „Pane, už v tomto čase chceš obnovit království pro Izrael?“			βασιλείαν
130	3	Sk	8,12				B	Ale když uvěřili Filipově zvěsti o Božím království a o Ježíši Kristu, dávali se pokřtít muži i ženy.			βασιλείας
131	4	Sk	14,22				B	Všude tam posilovali učedníky a povzbuzovali je, aby vytrvali ve víře; říkali jim: „Musíme projít mnohým utrpením, než vejdem do Božího království.“			βασιλείαν
132	5	Sk	19,8				B	V synagóze pak Pavel neohroženě působil po tři měsíce; rozmlouval s lidmi a přesvědčoval je o království Božím.			βασιλείας

133	6	Sk	20,25				B	Nyní vím, že mě už neuvidí nikdo z vás, k nimž jsem na svých cestách přišel hlásat Boží království.			βασιλείαν
134	7	Sk	28,23				B	Určili mu den a přišli k němu ve velkém počtu. Od rána do večera k nim hovořil a vydával svědectví o Božím království. Přesvědčoval je o Ježíšovi důkazy z Mojžíšova zákona i z proroků.			βασιλείαν
135	8	Sk	28,31				B	(30) Pavel zůstal celé dva roky v najatém bytě a přijímal všechny, kdo za ním přišli, (31) zvěstoval Boží království a učil všemu o Pánu Ježíši Kristu bez bázně a bez překážek.			βασιλείαν
136	9	Řím	14,17				B	Vždyť království Boží není v tom, co jíte a pijete, nýbrž ve spravedlnosti, pokoji a radosti z Ducha svatého.			βασιλεία
137	10	1 Kor	4,20				B	Království Boží nezáleží v slovech, nýbrž v moci.			βασιλεία
138	11	1 Kor	6,9				B	Což nevíte, že nespravedliví nebudou mít účast v Božím království? Nemylte se: Ani smilníci, ani modláři, ani cizoložníci, ani nemravníci, ani zvrácení,			βασιλείαν
139	12	1 Kor	6,10				B	ani zloději, ani lakomci, opilci, utrhači, lupiči nebudou mít účast v Božím království.			βασιλείαν
140	13	1 Kor	15,24				I	Tu nastane konec, až Kristus zruší vládu všech mocností a sil a odevzdá království Bohu a Otcí.			βασιλείαν
141	14	1 Kor	15,50				B	Chci říci to, bratří, že člověk, jak je, nemůže mít podíl na království Božím a pomíjitelné nemůže mít podíl na nepomíjitelném.			βασιλείαν
142	15	Gal	5,21				B	závist, opilství, nestřídmost a podobné věci. Řekl jsem už dříve a říkám znovu, že ti, kteří takové věci dělají, nebudou mít podíl na království Božím.			βασιλείαν
143	16	Ef	5,5				B	Dobře si pamatujte, že žádný smilník, prostopášník ani lakomec, jehož bohem jsou peníze, nemá podíl v království Kristovu a Božím.			βασιλεία
144	17	Kol	1,13				I	On nás vysvobodil z moci tmy a přenesl do království svého milovaného Syna.			βασιλείαν

Č. celk.	Č. ve sk.	Kniha	Verš	Slovo	Vícenás.	Pořadí	Typ	Text verše	Značky tříd	Poznámka	Slovo
145	18	Kol	4,11				B	Také vás zdraví Ježíš zvaný Justus. Jsou to jediní židé, kteří s námi pracují pro království Boží a jsou také mou útěchou.			βασιλείαν
146	19	1 Sol	2,12				I	(11) Víte přece, že jsme každého z vás jako otec své děti (12) napomínali, povzbuzovali a zapřísahali, abyste vedli život důstojný Boha, který vás povolal do slávy svého království.			βασιλείαν
147	20	2 Sol	1,5				B	(4) Proto jsme na vás hrdi v církvích Božích, neboť vaše víra je vytrvalá v každém pronásledování a útisku, které snášíte: (5) to je předzvěst spravedlivého soudu Božího. Tak se stanete hodnými Božího království, pro něž trpíte.			βασιλείας
148	21	2 Tim	4,1				I	Před Bohem a Kristem Ježíšem, který bude soudit živé i mrtvé, tě zapřísahám pro jeho příchod a jeho království:			βασιλείαν
149	22	2 Tim	4,18				N	Pán mě vysvobodí ze všeho zlého a zachová pro své nebeské království. Jemu patří sláva na věky věků, amen.			βασιλείαν
150	23	Žid	1,8				I	O Synovi však: ,Tvůj trůn, Bože, je na věky věků a žezlo práva je žezlem tvého království,			βασιλείας
151	24	Žid	11,33					(32) Mám ještě pokračovat? Vždyť by mi nestačil čas, kdybych měl vypravovat o Gedeónovi, Barákovi, Samsonovi, Jeftovi, Davidovi, Samuelovi a prorocích, (33) kteří svou vírou dobývali království, uskutečňovali Boží spravedlnost, dosáhli toho, co jim bylo zaslíbeno;			βασιλείας
152	25	Žid	12,28				I	Buďme vděční za to, že dostáváme neotřesitelné království, a služme proto Bohu tak, jak se jemu líbí, s bázní a úctou.			βασιλείαν

153	26	Jak	2,5				I	Poslyšte, moji milovaní bratří: Cožpak Bůh nevyvolil chudáky tohoto světa, aby byli bohatí ve víře a stali se dědici království, jež zaslíbil těm, kdo ho milují?				βασιλείας
154	27	2 Petr	1,11				I	Tak se vám široce otevře přístup do věčného království našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista.				βασιλείαν
155	28	Zj	1,6					a učinil nás královstvím, kněžími svému Bohu a Otcí -- jemu sláva i moc na věky [věků]. Amen.				βασιλείαν
156	29	Zj	1,9				I	Já Jan, váš bratr, který má s vámi účast na Ježíšově soužení i <i>kralování</i> a vytrvalosti, dostal jsem se pro slovo Boží a svědectví Ježíšovo na ostrov jménem Patmos.				βασιλεία
157	30	Zj	5,10					a učinil jsi je králi a kněžími našemu Bohu; a budou kralovat na zemi.				βασιλείαν
158	31	Zj	11,15					Zatroubil sedmý anděl. A v nebi se ozvaly mocné hlasy, které říkaly: „Království světa se stalo královstvím našeho Pána a jeho Krista, a bude kralovat na věky věků.“				βασιλεία
159	32	Zj	12,10				B	A slyšel jsem mocný hlas v nebi: „Nyní přišlo spasení, moc a království našeho Boha i vláda jeho Mesiáše; neboť byl svržen žalobce našich bratří, který je před Bohem osočoval dnem i nocí.				βασιλεία
160	33	Zj	16,10					Pátý anděl vylil svou nádobu na trůn šelmy: a v jejím království nastala tma,				βασιλεία
161	34	Zj	17,12					Deset rohů, které jsi viděl, je deset králů, kteří se ještě vlády neujali, ale v jedinou hodinu přijmou královskou moc spolu se šelmou.				βασιλείαν
162	35	Zj	17,17					Neboť Bůh jim vložil do srdce, aby provedli jeho záměr, řídili se jedním úmyslem a odevzdali šelmě svou královskou moc, dokud se nedokoná, co Bůh řekl.				βασιλείαν
163	36	Zj	17,18					Ta žena, kterou jsi viděl, je veliké město, panující nad králi země.				βασιλείαν

LibreOffice Writer & Calc 7.5.3.2
Times New Roman, Liberation Sans
Zotero 6.0.26
draw.io 19.0.3
Linux Ubuntu 22.04.2 LTS (Jammy Jellyfish)